

**Handlings- og økonomiplan
med budsjett
2019 – 2022**

Formannskapetets forslag

Visjon

Søndre Land - levende og landlig

Verdier

Respekt - Tillit - Mot
Stolte sammen

Hovedmål for Søndre Land samfunnet

Søndre Land er en attraktiv bo- og aktivitetskommune
for folk i alle livets faser

Innholdsfortegnelse

Vedtak	6
Framleggelse	7
Dokument del I:	
1. Innledning	9
2. Organisering og styring	11
2.1. Politisk styring.....	11
2.2. Administrativ organisering	12
2.3. Plan- og styringssystemet.....	12
3. Rammebetingelser og organisasjon	15
3.1. Demografi, arbeidsmarked og folkehelse.....	15
3.2. Økonomi.....	21
3.3. Organisasjon.....	26
4. Handlingsplan 2018-2021.....	29
4.1. Fokusområde samfunn	30
4.2. Fokusområde brukere.....	33
4.3. Fokusområde medarbeidere.....	35
4.4. Fokusområde økonomi	36
5. Investeringsplan 2019-2022 – nye investeringsbehov	37

Dokument del II:

6. Budsjettprofil	40
7. Ledelse og felles	45
7.1. Tilstandsvurdering	45
7.2. Satsningsområder	46
7.3. Økonomiplan	46
8. Oppvekst	48
8.1. Tilstandsvurdering	48
8.2. Mål og satsingsområder	50
8.3. Økonomiplan	53
9. Helse, omsorg og velferd	54
9.1. Tilstandsvurdering	54
9.2. Mål og satsingsområder	57
9.3. Økonomiplan	59
10. Lokalsamfunn og stab	61
10.1. Tilstandsvurdering	61
10.2. Mål og satsingsområder	65
10.3. Økonomiplan	69
11. Budsjettoversikter	73
11.1. Budsjettskjema 1A – driftsbudsjett for planperioden 2019-2022	73
11.2. Budsjettskjema 1B – Netto driftsutgifter fordelt i planperioden 2019-2022	75
11.3. Budsjettskjema 2A – Investeringer i planperioden 2019-2022	76
11.4. Budsjettskjema 2B – Investeringsprogram 2019-2022	77
11.5. Økonomisk oversikt drift i planperioden 2019-2022	80
11.6. Økonomisk oversikt investeringer i planperioden 2019-2022	83

Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger..... 85

<i>Praktisk bistand og opplæring i hjemmet.....</i>	<i>86</i>
<i>Hjemmevaktmester.....</i>	<i>86</i>
<i>Opphold eldrecenteret</i>	<i>86</i>
<i>Opphold sykehjem</i>	<i>87</i>
<i>Trygghetsalarmer</i>	<i>87</i>
<i>Bevillingsgebyr – ambulerende salgs- og skjenkebevillinger/skjenkebevillinger for enkeltanledninger.....</i>	<i>88</i>
<i>Kulturskole</i>	<i>88</i>
<i>Kinobilletter.....</i>	<i>88</i>
<i>Offentlig bading.....</i>	<i>88</i>
<i>Husleie i kommunale boliger.....</i>	<i>90</i>
<i>Utleiehytter.....</i>	<i>90</i>
<i>Skogsarbeider</i>	<i>91</i>
<i>Tomtepriser.....</i>	<i>91</i>
<i>Eiendomsgebyrer</i>	<i>91</i>

Vedlegg 2 – Målekart pr avdeling108

<i>Oppvekst.....</i>	<i>108</i>
<i>Helse, omsorg og velferd</i>	<i>111</i>
<i>Lokalsamfunn og stab.....</i>	<i>116</i>

Formannskapetets innstilling til kommunestyrets vedtak av handlings- og økonomiplan med budsjett 2019-2022

- I. Kommunestyret vedtar maksimale skatteører på inntekt og formue.
- II. Kommunestyret vedtar de kommunale satser og egenbetalinger slik disse framgår av vedlegg 1 «Kommunale satser og egenbetalinger».
- III. Kommunestyret vedtar driftsbudsjettet slik det framgår av budsjettskjema 1A og 1B i «Handlings- og økonomiplan med budsjett 2019-2022».
- IV.
 1. Kommunestyret vedtar investeringsbudsjettet slik det framgår av oppstilling over investeringsprosjekter med finansiering i budsjettskjema 2A og 2B. I tillegg kommer ny brannbil med kostnad 3,5 mill. kroner i 2022.
 2. Kommunestyret vedtar at det i 2019 tas opp lån til finansiering av anleggsmidler med kr 175.000.000, herav kr 52.000.000 avdragsfritt fram til 31.12.2020.
Det resterende beløp; kr 123.000.000, tas opp som serielån med løpetid på 30 år.
 3. Kommunestyret vedtar at det i 2019 tas opp lån til videreutlån på kr 10.000.000.

Rådmannen legger med dette fram forslag til handlings- og økonomiplan med budsjett 2019-2022.

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt av kommunestyret i september 2014 og angir de overordnede målene for utvikling av kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Samfunnsdelen har et 12-årig perspektiv som skal følges opp med handlingsplan i årlige budsjetter og 4-årige økonomiplaner.

Handlingsplanen skal vise sammenhengen mellom de langsiktige og kortsiktige planene og sette opp konkrete delmål for å nå de overordnede målene. De ressurser kommunen har til rådighet ligger til grunn for handlingsplanen, og gjennom prioriteringen av disse ressursene i budsjett og økonomiplan, kommer det fram hvordan målene i kommuneplanen skal nås.

På bakgrunn av vedtatt handlings- og økonomiplan med budsjett, utarbeider rådmannen en virksomhetsplan som er et administrativt styringsverktøy for gjennomføring av tiltak for å nå målene i handlingsplanen.

Kommunens styringssystem er basert på rammestyringsprinsippet. Til grunn for utmåling av kommunalområdenes rammer ligger overordnede politiske prioriteringer. Kommunestyrets vedtatte rammer videreføres internt i det enkelte kommunalområde. Til grunn for viderefordelingen ligger lokale politiske prioriteringer, statlige styringssignaler og administrasjonens faglige vurderinger av innbyggernes behov for tjenester.

Søndre Land kommune har betydelige fondsmidler. Det betyr at kommunens økonomi fremdeles må kunne karakteriseres som solid, selv om vi de siste årene har hatt til dels store utfordringer i driften. Utfordringene i driften har også satt sitt preg på årets budsjett- og økonomiplanarbeid. Hovedfokus har vært på budsjett 2019, og etter at det er lagt ned et stort arbeid både administrativt og politisk, har vi endt opp med et budsjettforslag som bør kunne sikre gode tjenester til innbyggerne også kommende år. Likevel gjenstår noen utfordringer også på kort sikt. Rådmannen vil spesielt trekke fram budsjettet for grunnskole som det må jobbes videre i 2019.

For årene 2020 og videre foreslås det satt i gang et arbeid som så langt er gitt arbeidstittelen «Søndre Land i møte med framtida». En del av dette arbeidet vil bestå i en evaluering av det tidligere omstillingsprosjektet. Hensikten med evalueringen er å etterprøve om målene som ble satt i prosjektet, er oppnådd. Viktigere enn evalueringen blir likevel å legge grunnlaget for at Søndre Land framover kan utvikling en økonomi som gjør at kommunen fortsatt kan være god å bo og virke i.

Prognosene for befolkningsutviklingen framover gir grunn til bekymring. I følge de siste framskrivingene fra Statistisk Sentralbyrå vil kommunen de kommende årene oppleve en betydelig endring av befolkningens sammensetning. Vi blir færre unge og flere eldre, og allerede i løpet av perioden fram til 2022 vil vi oppleve betydelige endringer. Sammenholdt med folkehelseutfordringene som er synliggjort i prosjektet «Folkehelse Søndre Land 2025», tydeliggjør dette at det er helt nødvendig å ta aktive grep. Hvis ikke risikerer vi at det ikke bare blir utfordrende å få kommunale budsjetter til å gå i hop, men vi risikerer også at mye av kvaliteten i lokalsamfunnet – slik vi kjenner den – vil forvitre.

Heldigvis har vi store muligheter i Søndre Land kommune. Statistisk Sentralbyrå har analysert hvilke kommuner som lykkes når man er stilt overfor utfordringer med fraflytting og forgubbing. Løsningen i følge byrået er ikke kampanjer. Jobb, barnehage- og skoletilbud og at det skjer ting er viktigere. I Søndre Land har vi gode barnehage- og skoletilbud. Vi har gode fritidstilbud, ikke minst i regi av lag og foreninger, og vi har korte reiseavstander til et stort og voksende arbeidsmarked. Uten å foregripe resultatet av det forestående arbeidet, vil rådmannen mene at det er viktig å jobbe videre bl.a. med lokalsamfunnsvikling – i vid forstand – for å bygge opp under det gode utgangspunktet vi har.

1. Innledning

Rådmannen legger med dette fram forslag til del 1 av handlings- og økonomiplan med budsjett 2019-2022.

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt av kommunestyret i september 2014 og angir de overordnede målene for utvikling av kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Samfunnsdelen har et 12-årig perspektiv som skal følges opp med handlingsplan i årlige budsjetter og 4-årige økonomiplaner.

Hovedmålet i kommuneplanens samfunnsdel er bostedskvalitet. I beskrivelsen av hovedmålet framgår bl.a. følgende:

Vi vil

at Søndre Land skal være en attraktiv bo- og aktivitetskommune for folk i alle livets faser.

Vi skal

- stoppe befolkningsnedgangen og innen 2026 være minst 5750 innbyggere.
- ha et variert boligtilbud med både leiligheter, rekkehus og eneboliger på attraktive tomter.
- markedsføre kommunen som et attraktivt sted å bo.
- bidra til at veiene til arbeidsplasser på Gjøvik, Raufoss, Dokka og Brandbu blir bedre.
- sørge for at befolkningen får flere år med god helse.
- støtte opp om en sentrumsutvikling i Hov med økt aktivitet, økt handel og flere sosiale møteplasser.
- bidra til å gjøre Randsfjorden mer allmenn tilgjengelig og til at det utvikles tilbud langs fjorden.
- ta vare på de gode oppvekst- og bomiljøene vi har.
- jobbe hardt for hele regionens opptur.

Det har i det senere vært tatt tydelige grep for å støtte opp under den kursen som er satt i kommuneplanens samfunnsdel.

Samarbeidet med Hov Utvikling om framtidig utnyttelse av Klinikkområdet er et tiltak som handler om å tilby attraktive boløsninger, utvikle oppvekstmiljøet, legge til rette for møteplasser og bidra til sentrumsutvikling.

Planene for Grettejordet og sikringen av fremtidige tomtearealer på Klinkenbergtoppen vil ytterligere bidra til å gjøre Søndre Land konkurransedyktig når det gjelder å holde på, og rekruttere nye, innbyggere. Samtidig er det også grunn til å minne om at vi i Søndre Land har attraktive tomteområder ellers i kommunen, ikke minst i Odnnes.

Prosjektet Folkehelse Søndre Land 2025 tar tak i grunnleggende utfordringer i Søndre Land kommune, og bidrar også til å realisere ambisjonen i kommuneplanens samfunnsdel om at Søndre Land kommune skal være en foregangskommune som tilrettelegger for «de gode valg» og livsmestring. Det er for øvrig

interessant å konstatere at nettopp de utfordringene vi tar tak i dette prosjektet, i mange sammenhenger nå løftes fram som en av de største utfordringene for Norge som nasjon.

Oppgraderingen av fylkesveg 247 mellom Hov og Hasvoldseter, der siste etappe ferdigstilles i løpet av 2019, skyldes i stor grad at kommunen har vært tydelig i prioriteringene overfor fylkeskommune og vegvesen.

Andre eksempler kunne også ha vært nevnt. Rådmannens poeng i denne omgang er imidlertid å synliggjøre at når prioritering har vært gjort, har denne vært fulgt opp i praksis, og vi er i ferd med å se resultater. I fortsettelsen er det viktig å holde fast på prioriteringene, støtte opp under de tiltakene som er igangsatt og følge opp med nye tiltak som bygger opp under prioriteringene. I så måte var innspillene under kommunestyrets økonomi- og strategidag 18. juni 2018 en god bekreftelse. Disse var i stor grad sammenfallende med kommuneplanens samfunnsdel og godt i tråd med det som har vært vektlagt i oppfølgingen av den.

Hovlitunet vil bli den største investeringen Søndre Land kommune så langt har gjennomført. Sammen med den nye helse- og omsorgsplanen som er under utarbeidelse, vil realiseringen av Hovlitunet være en stor del av svaret på hvordan vi ser for oss å tilnærme oss at vi får en endring i befolkningens sammensetning. Vi blir flere eldre i forhold til unge og yrkesaktive. I den sammenheng er det spennende å konstatere at erfaringer fra Folkehelse Søndre Land 2025 er nyttige i planarbeidet. Ikke minst gjelder det hvordan brukerne kan trekkes inn i utformingen av framtidige tjenester.

Det kan ikke underslås at investeringen i, og driften av, Hovlitunet vil være krevende for kommunens økonomi som helhet. Dette kommer på toppen av at vi de siste par årene har opplevd betydelige økonomiske utfordringer på flere områder, og at vi vil oppleve et betydelig inntektsbortfall gjennom nedtrapping av vertskommunetilskuddet. Fortsatt tydelighet og langsiktighet vil være viktig for å håndtere denne situasjonen. Forhåpentligvis vil det å bygge kapasitet til innovasjon og nytenking også bidra. Når rammene blir strammere, må vi – på så godt som alle områder – være villige til å tenke grunnleggende annerledes om hvordan vi skal løse prioriterte oppgaver.

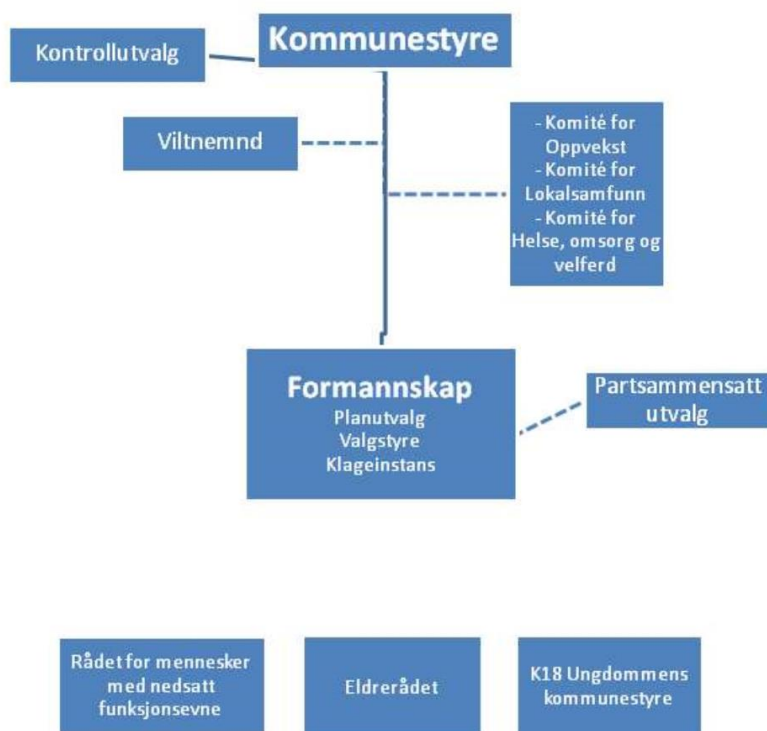
Gode prosesser som involverer og forplikter blir enda viktigere framover. Kommunalt ansatte – og ikke minst brukerne av kommunale tjenester – vil kunne bidra vesentlig. Da må vi evne å legge til rette for reell medvirkning. Ansvar for slik tilrettelegging må vi ta felles, både politisk og administrativt. Gitt at vi lykkes med dette, og med utgangspunkt i erfaringene fra hva vi kan få til når vi er tydelige i prioriteringer og oppfølging, har rådmannen stor tro på at det skal være mulig å oppfylle hovedmålet om bostedskvalitet i kommuneplanens samfunnsdel.

2. Organisering og styring

2.1. Politisk styring

Søndre Land kommune styres etter formannskapsmodellen. Dette er hovedmodellen i kommuneloven, og innebærer at formannskapet velges av kommunestyret etter partienes forholdsvise representasjon i kommunestyret.

Kommunestyret består av 25 medlemmer og er øverste politiske organ, og fatter vedtak på vegne av kommunen, så langt ikke annet følger av lov eller delegeringsvedtak. Formannskapet er nest øverste politiske organ og består av 7 medlemmer.

Foruten kommunestyret og formannskapet, består den politiske organiseringen av en komitémodell etter kommunelovens § 10 a og det er opprettet tre komiteer som utgår av kommunestyret. I tillegg til de ordinære folkevalgte organene etter kommunelovens bestemmelser, er det opprettet et partsammensatt utvalg bestående av formannskapet og de hovedtillitsvalgte, en særskilt viltneemd, samt lovpålagte organ etter særlovsbestemmelser som det kommunale elderrådet, rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne og arbeidsmiljøutvalg. Politisk delegeringsreglementene ble revidert i 2016, administrativt i 2017.

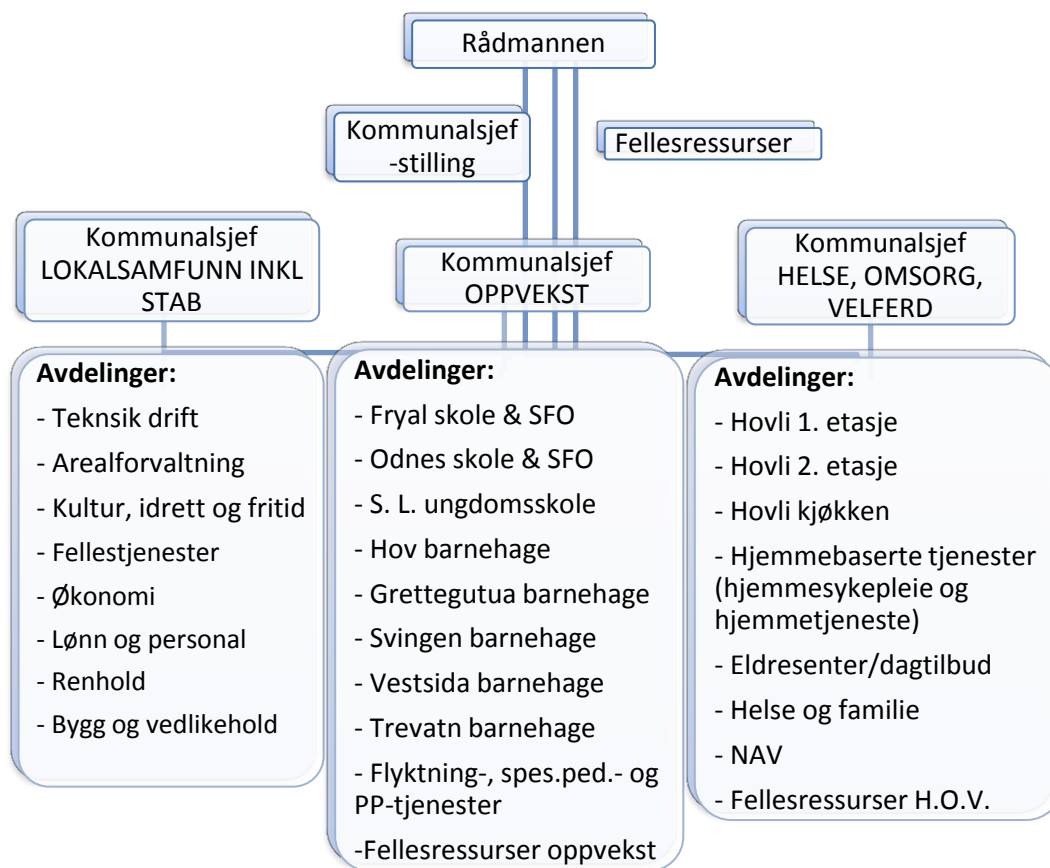
Antall møter og saker behandlet i kommunestyre og formannskap

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
KST møter	9	8	9	9	10	9
FSK møter	19	15	14	15	15	14
KST saker	95	53	72	80	86	99
FSK saker	284	151	166	155	212	189

2.2. Administrativ organisering

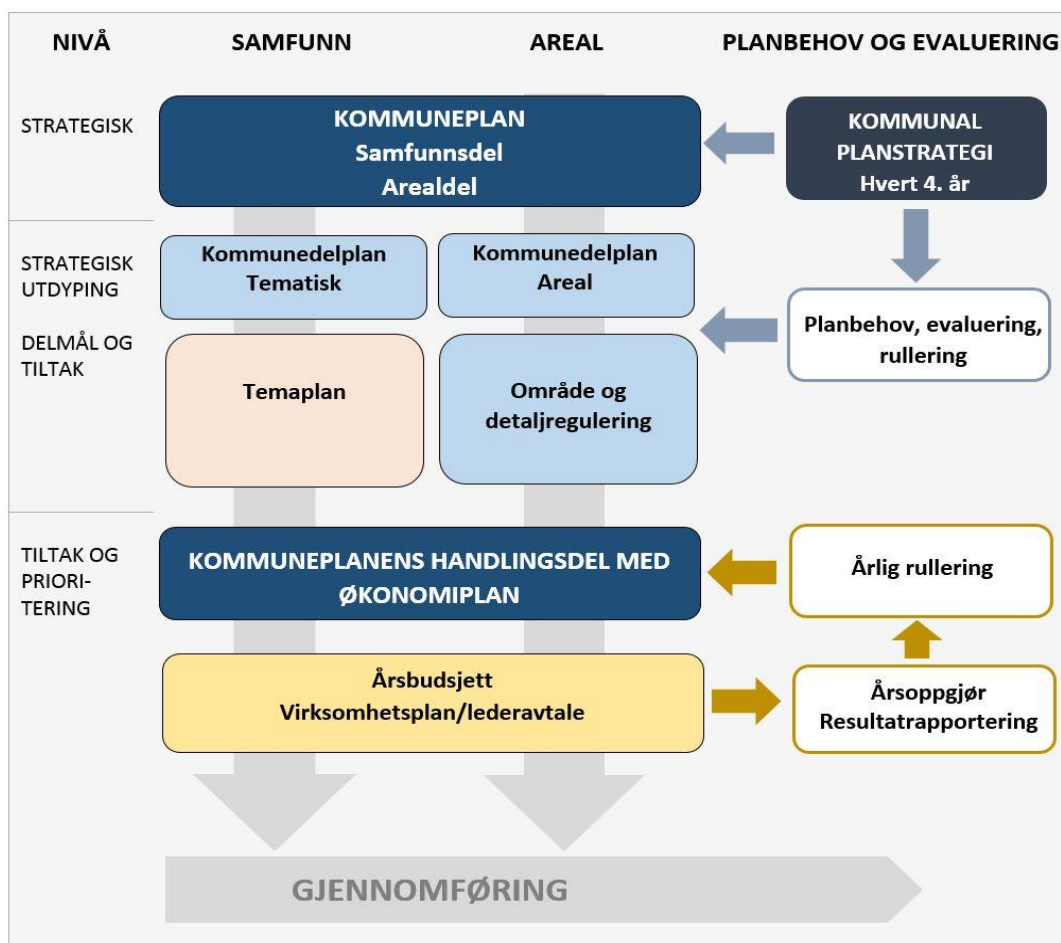
Rådmannen er kommunens øverste administrative leder, og er ansvarlig for saksutredninger for folkevalgte organer og iverksettelse av politiske vedtak. Rådmannens ansvar og myndighet er nærmere beskrevet i delegeringsreglementet som er vedtatt av kommunestyret. Rådmannens ledergruppe består av rådmannen og fire kommunalsjefer.

Avdelingsledere er ansvarlig for sine tjenester innen rammen av de fullmakter som er delegert fra rådmannen. Det innebærer at avdelingsledere har nødvendig myndighet til å sikre enhetenes drift, både når det gjelder det faglige, økonomiske, personalmessige og organisatoriske.

2.3. Plan- og styringssystemet

Plan- og styringssystemet skal ivareta både de folkevalgtes ansvar for strategisk styring og prioritering og rådmannens ansvar for å iverksette politiske vedtak og styringssignaler. Plansystemet består av kommunens overordnede og politisk vedtatte planer som skal sikre at politiske mål og prioriteringer blir gjennomført. Kommunens planverk består av gjeldende kommuneplan og de planer som er vist i planoversikten i kapittel 3.1. Plan- og styringssystemet omfatter en rekke plan- og styringsprosesser i både et årshjul og et 4 årshjul (vist i figuren under).

Figur 1. Arbeidsdelingen i det kommunale plansystemet

Virksomhetsplanen er rådmannens verktøy for å iverksette og følge opp politisk vedtatte planer, politiske vedtak, mål og prioriteringer. Virksomhetsstyringen skal sikre at kommunen løser oppgavene og når målene på en effektiv måte innenfor gjeldende lover, regler og økonomiske rammer.

Planstrategien er et styringsverktøy og hjelpemiddel som bidrar i utviklingen av kommunens tjenestetilbud, samfunnsutvikling og arealbruk. Det er foretatt noen forslag til justeringer i planstrategien under (merket med gult), i forhold til vedtaket i september 2016.

Planoppgave	Ansvar	Vedtatt	2016	2017	2018	2019
Kommuneplan						
Samfunnsdel	Rådmann	2014				O
Areal	Lok/stab	2016	F			O
Handlingsplan med økonomiplan	Lok/stab	Årlig	X	X	X	X
Nye strategidokumenter og temaplaner						
Boligsosial plan	Rådmann		F			
Plan for vold og trusler i nære relasjoner	Helse/oms		F			
Plan for psykisk helse og rus	Helse/oms		F			
Demensplan	Helse/oms		O	F		
Strategi for velferdsteknologi	Helse/oms			F		
Kulturminneplan	Lok/stab			O		F
Kartlegging og verdsetting av friluftsområder	Lok/stab			O		F

Plan for tettstedsutvikling Hov sentrum	Lok/stab				O	F
Frivilligmelding for Søndre Land	Lok/stab				O	F
Plan for digitalisering	Lok/stab		O		F	
Kvalitetsplan oppvekst	Oppvekst				O	F
Kompetanseutviklingsplan	Oppvekst			F		
Flyktningeplan	Oppvekst		F			
Strategidokumenter og temaplaner som skal revideres						
Smittevernplan	Rådmann	2009		F		
Pandemiplan	Rådmann	2009		F		
Beredskapsplan	Lok/stab	2012	X	H	X	X
Risiko- og sårbarhetsanalyse	Lok/stab	2012	O	F		
Plan for idrett og friluftsliv - handlingsdel	Lok/stab	2007	X	H	X	X
Trafikksikkerhetsplan	Lok/stab	2012	X	H	X	X
Hovedplan for vann og avløp	Lok/stab	2011			F	
Lønnspolitikk	Lok/stab	2006			F	
Arbeidsgiverstrategi	Lok/stab	2014				F
Kommunikasjonsstrategi	Lok/stab	2014				F
Folkehelseoversikt	Lok/stab	2016				F
Energi og klimaplan	Lok/stab	2011	O			F
Helse og omsorgsplan	Helse/oms	2013		O	F	
Kreftplan	Helse/oms	2005		F		
Rusmiddel politisk handlingsplan	Helse/oms	2011		O		F
Helseberedskapsplan	Helse/oms	2011		F		
Plan for re-/habilitering	Helse/oms	2015				F
Reguleringsplaner						
Reguleringsplan Fagerlund næringsområde	Lok/stab			F		
Reguleringsplan Hovlitunet	Lok/stab		O	F		
Reguleringsplan Grettejordet boligområde	Lok/stab				O	F
Reg.plan Klinkenbergtoppen boligområde	Lok/stab				O	F
Reguleringsplan ny brannstasjon	Lok/stab		F			
Reguleringsplan Hasvoldseter næringsområde	Lok/stab					O
Detaljregulering gang og sykkelvei Odnnes	Lok/stab		F			
Reguleringsplan p-plass idrettsparken	Lok/stab			O	F	
Reguleringsplan Fluberg nye boligområde	Lok/stab					O
Reguleringsplan for Hov biovarme	Lok/stab				O	F
Reg.plan Kråkvika-Fjordsbygda - Breskebakke	Lok/stab			O		F
Reguleringsplan for hyttefelt - By skog (priv)	Lok/stab			O	F	
Reguleringsplan for Hovlandsvegen (priv)	Lok/stab				O	F
Reguleringsplan for Lille Odnnes (priv)	Lok/stab				O	F
Reguleringsplan for Grevjøliahyttefelt (priv)	Lok/stab		O		F	
Reguleringsplan for Grime/Vesleelva (SVV)	Lok/stab			O	F	
Reguleringsplan for FV247 del 1 (SVV)	Lok/stab			F		
Reguleringsplan for FV247 del 2 (SVV)	Lok/stab				F	

O=Oppstart

F=Planarbeid ferdig

X=Årlig planarbeid

H=Hovedrevisjon

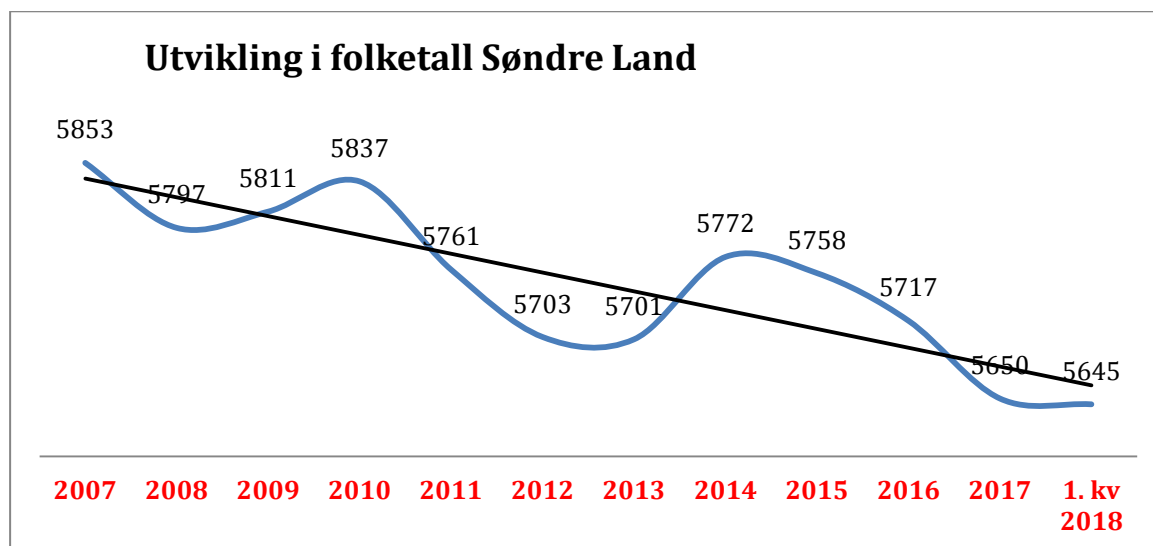

3. Rammebetingelser og organisasjon

3.1. Demografi, arbeidsmarked og folkehelse

3.1.1. Demografi

Befolkningsutvikling i Søndre Land kommune de siste årene vises nedenfor, hvor det også er lagt inn en trendlinje.

Kilde: SSB

Befolkningsutviklingen i Søndre Land fra 2012 til 1. kvartal 2018 vises nedenfor.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	1. kv 2018
Folketallet pr 31.12.	5703	5701	5772	5758	5717	5650	5645
Fødte	59	48	60	55	46	51	13
Døde	73	80	72	76	64	60	20
Fødselsoverskudd	-14	-32	-12	-21	-18	-9	-7
Innvandring	53	99	114	121	119	72	1
Utvandring	16	17	4	21	22	15	2
Nettoinnvandring	37	82	110	100	97	57	-1
Innflyttinger, innenlands	251	277	265	299	240	232	60
Utflyttinger, innenlands	331	332	292	391	361	345	57
Nettoinnflytting	-43	-55	-27	-92	-121	-113	3
Folketilvekst	-58	-2	71	-14	-41	-67	-5

Kilde: SSB

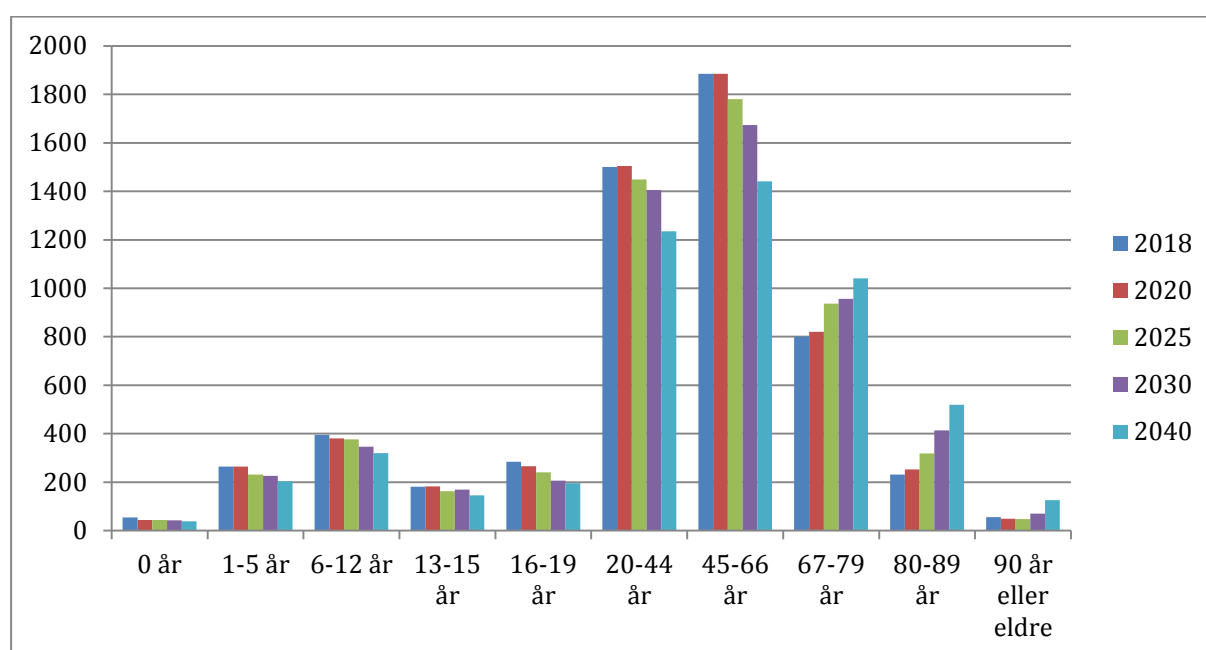
Den demografiske utviklingen med nedgang i folketallet og endring i alderssammensetning er en betydelig utfordring for Søndre Land. Det lave fødselstallet har vært spesielt bekymringsfullt. Dette gir blant annet utslag i en nedgang i etterspørselen etter barnehage- og skoleplasser. Færre innbyggere

betyr nedgang i kommunens inntekter (statlig rammetilskudd), mangel på kvalifisert arbeidskraft og skjev befolknings sammensetning. Dessuten blir grunnlaget for å drive handelsvirksomhet og privat tjenesteyting mindre.

Befolkningsutviklingen viste en positiv utvikling i 2014, men det har vært nedgang siden. Én faktor som påvirker befolkningsutviklingen er at Søndre Land var vertskommune for flyktningmottak. Når en flyktning innvilges opphold her i landet, blir vedkommende samtidig folkeregisterregistrert i den kommunen hun/han oppholder seg. Det betyr at flere beboere ved vårt mottak inngår i folketallet i Søndre Land. Her vil de være registrert til de flytter ut av mottak og til bosettingskommunen sin. Flyktningmottaket ble nedlagt fra og med 1. juli 2017.

Nedenfor vises en befolkningsframskriving basert på middels nasjonal vekst.

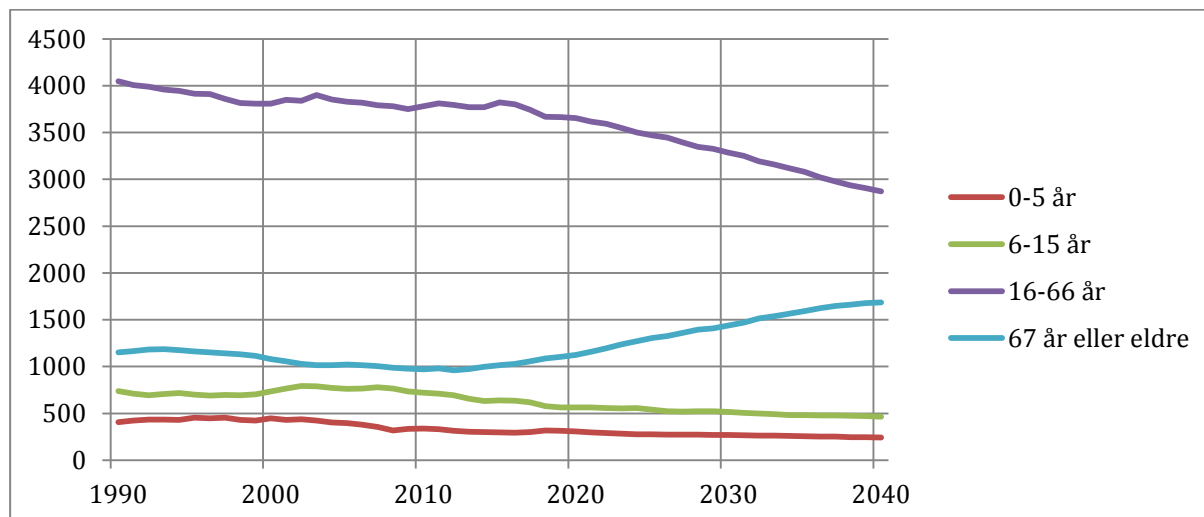

Kilde SSB

Figuren viser forventede endringer i aldersfordelt befolkningsutvikling i perioden fra 2018 til 2020, 2025, 2030 og 2040 basert på middels nasjonal vekst frem til 2040.

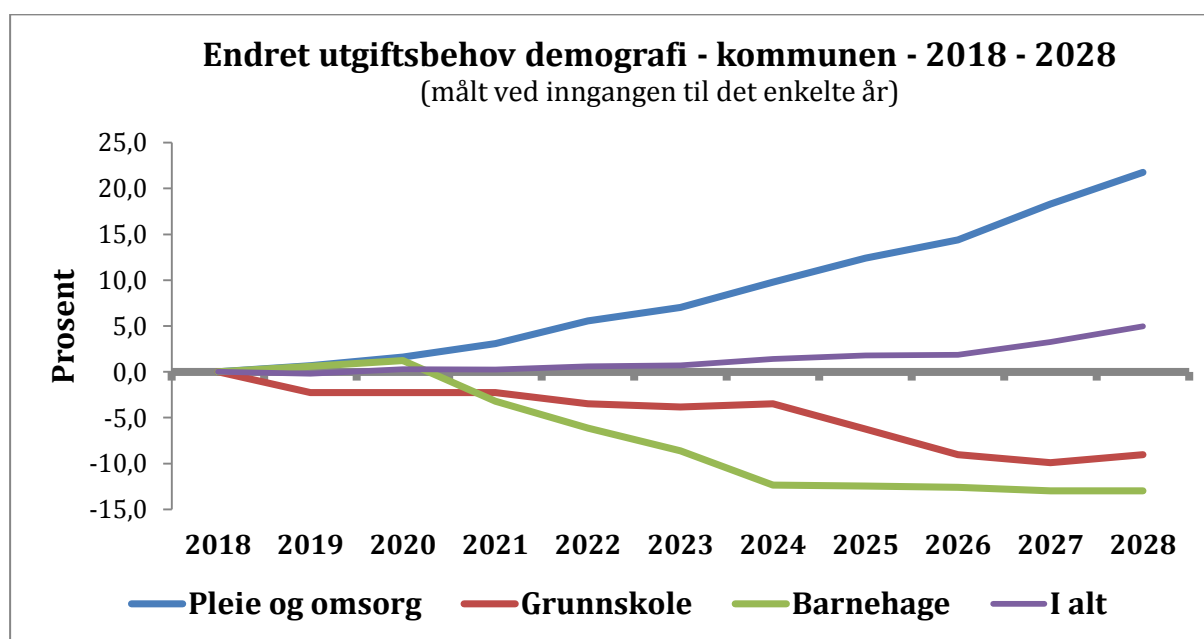
Framskrivning av befolkningsutviklingen basert på middels nasjonal vekst viser at fødselstallet forventes å gå svakt ned. Barnehagetallet og elevtallet både i grunnskole og videregående skole forventes også å gå ned. Den yrkesaktive aldersgruppen 20 – 66 år forventes å gå mer markant ned. Derimot er det en kraftig vekst i de eldre aldersgruppene. Aldersgruppene 67 og eldre forventes å vokse med ca 55 % til 2040. Samlet for hele befolkningen forventes det en nedgang på ca 380 innbyggere fram til 2040 i Søndre Land. Det blir viktig for Søndre Land kommune å effektivisere og tilpasse tjenestetilbudet for å møte disse endringene.

Nedenfor vises befolkningsutvikling fra 1990 til og med 2017 og befolkningsframskriving fram til 2040 basert på middels nasjonal vekst.

Kilde SSB

Figuren viser de langsiktige utviklingstrekkene i befolknings sammensetningen i Søndre Land. Det forventes en markant nedgang i den yrkesaktive andelen av befolkningen. Videre kan man legge merke til at eldrebølgen har startet i Søndre Land etter å ha vært rimelig stabil i 30 år.

Kilde: KS

Figuren over er utarbeidet av KS med utgangspunkt i SSBs framskrivning av forventet befolknings sammensetning. Den synliggjør at utgiftsbehovet i Søndre Land totalt sett vil være om lag uendret de nærmeste årene, med noe økning ved slutten av tiårsperioden. Hvis vi ser på områdene pleie- og omsorg, grunnskole og barnehage er imidlertid utslagene store allerede i kommende økonomiplanperiode. Behovene innen pleie- og omsorg viser en markert stigning, mens behovene innen barnehage og spesielt grunnskole reduseres tilsvarende. Et sentralt spørsmål i arbeidet med handlings- og økonomiplanen må derfor være om endringene i behov skal innebære tilsvarende omfordeling av budsjetttrammer.

3.1.2. Arbeidsmarked og sysselsetting

Søndre Land er en del av arbeidsmarkedet i Gjøvikregionen, hvor det er i underkant av 33.000 arbeidsplasser. I perioden 2012 til 2017 har det vært en svak økning i antall arbeidsplasser i Gjøvikregionen. Fordelingen av arbeidsplasser per næring illustreres nedenfor.

Sysselsatte personer etter arbeidssted	2017	2016	2015	2014	2013	2012
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	1 252	1 291	1 345	1 439	1 459	1 471
05-43 Sekundærnæringer	8 156	7 797	7 608	7 677	7 631	7 592
45-82 Varehandel, etc	9 821	9 856	9 717	9 907	9 931	9 963
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	1 504	1 489	1 519	1 525	1 503	1 428
85 Undervisning	2 641	2 981	2 959	2 925	2 788	2 736
86-88 Helse- og sosialtjenester	8 343	8 457	8 468	8 385	8 217	8 186
90-99 Personlig tjenesteyting	892	889	942	991	1 081	1 046
00 Uoppgitt	205	208	299	176	177	189
	32 814	32 968	32 857	33 025	32 787	32 611

SSB tabell 07979: Sysselsatte per 4. kvartal, etter bosted, arbeidssted, næring (8 grupper, SN2007) og sektor (K).

Søndre Land har hatt nedgang i antall arbeidsplasser de siste årene. Helse- og sosialtjenester er den desidert største sektoren i kommunen, og sektoren har en vesentlig nedgang de siste årene. Det er flere private institusjoner innen helse og rehabilitering. Sektoren undervisning og personlig tjenesteyting viser en økning fra 2016 til 2017. I øvrige bransjer har antall arbeidsplasser sunket de siste årene. Det betyr at nedgangen i antall arbeidsplasser i Søndre Land ikke er knyttet til en bestemt bransje, men er spredt på flere. Omtrent halvparten av arbeidsstyrken har sin arbeidsplass i en annen kommune.

Sysselsatte personer etter arbeidssted	2017	2016	2015	2014	2013	2012
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	95	100	104	112	123	134
05-43 Sekundærnæringer	220	230	232	218	193	232
45-82 Varehandel, etc	286	287	273	277	286	281
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	83	83	83	91	87	79
85 Undervisning	193	136	127	124	133	138
86-88 Helse- og sosialtjenester	662	756	770	822	857	855
90-99 Personlig tjenesteyting	37	28	32	37	39	37
00 Uoppgitt	17	18	27	13	9	10
	1593	1638	1648	1694	1727	1766

SSB tabell 07979: Sysselsatte per 4. kvartal, etter bosted, arbeidssted, næring (8 grupper, SN2007) og sektor (K).

Arbeidsledigheten i Søndre Land er for tiden lav og synkende. Arbeidsledigheten er lav og synkende i i Gjøvikregionen, Oppland og hele landet.

Arbeidsledighet	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Søndre Land	1,7	2,2	2,1	2,1	2,9	2,0
Gjøvikregionen	1,55	1,85	1,9	2,2	2,2	2,2
Oppland	1,5	1,8	1,9	2,1	2,2	2,2
Hele landet	2,3	2,8	2,9	2,7	2,6	2,5

Tabell: Registrerte arbeidsledige ved utgangen av året. Kilde SSB

Søndre Land har den laveste andelen sysselsatte i prosent av befolkningen sammenliknet med kommuner i Gjøvikregionen, Oppland og landet. Årsaken er at Søndre Land har flere med uførepensjon,

nedsatt arbeidsevne og personer som går på arbeidsavklaringspenger enn gjennomsnittet i Oppland og landet. Andelen sysselsatte økte fra 2016 til 2017, etter å ha vist en negativ trend.

Andel sysselsatte	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Søndre Land	61,4	60,7	60,4	60,0	60,0	59,6	60,6
Gjøvik	66,5	65,8	65,7	66,0	64,4	63,8	63,6
Østre Toten	67,8	67,1	66,9	66,2	64,9	65,2	65,4
Vestre Toten	65,4	64,6	64,8	65,6	64,7	63,8	64,4
Nordre Land	64,8	65,6	64,8	64,3	64,3	63,6	63,4
Oppland	68,2	67,6	67,5	67,4	66,0	65,4	65,7
Landet	69,1	68,7	68,6	68,5	66,1	65,6	66,0

Tabell 06445: Andel sysselsatte i befolkningen pr. 4. kvartal foregående år (prosent)

3.1.3. Folkehelse

Den nasjonale folkehelseprofilen viser at Søndre Land kommune har noen utfordringer som er nødvendig å gå nærmere inn i. Andelen unge uføre er en av de største. Kun 6 kommuner i Norge hadde i 2015 en høyere andel uføre i aldersgruppen 18 – 49 år, som illustrert i tabellen nedenfor. Dette er en situasjon som har vart over mange år.

Kommune	Antall uføre 18–49 år - Antall	Andel uføre 18–49 år - %
Landet		3,55 %
Gjerstad	82	8,18 %
Nordre Land	213	8,24 %
Marnardal	78	8,27 %
Søndre Land	186	8,31 %
Lavangen	30	8,36 %
Tranøy	42	8,42 %
Våler	118	8,46 %
Kvinesdal	217	8,88 %
Åmli	60	8,92 %
Iveland	52	9,49 %

Kilde: Kommunenes sentralforbund

Folkehelseinstituttet utarbeider på bakgrunn av statistiske data folkehelseprofiler for alle kommuner. Profilen viser, som folkehelseoversikten, generelt at Søndre Land står overfor de samme folkehelseutfordringer som samfunnet ellers med blant annet høy forekomst av livsstilsrelaterte sykdommer. Andre indikatorer i folkehelseprofilen der Søndre Land kommune kommer uheldig ut er bl.a. utdanningsnivå, legemiddelbruk knyttet til psykiske lidelser og forventet levealder. Folkehelseprosjekt 2025 er etablert på denne bakgrunn.

Prosjektet Folkehelse Søndre Land 2025 kom for alvor i gang i 2017. I prosjektet tar man tak i noen av de

grunnleggende samfunnsutfordringene i kommunen, ikke minst den høye andelen unge som har livsoppholdsytelser fra NAV som primær inntektskilde.

Folkehelseprofilen for Søndre Land kommune 2018 er gjengitt nedenfor.

En «grønn» verdi betyr at kommunen ligger bedre an enn landet som helhet. Vær oppmerksom på at dette likevel kan innebære en viktig folkehelseutfordring for kommunen, fordi landsnivået ikke nødvendigvis representerer et ønsket nivå. Verdiområdet for de ti beste kommunene i landet kan være noe å strekke seg etter.

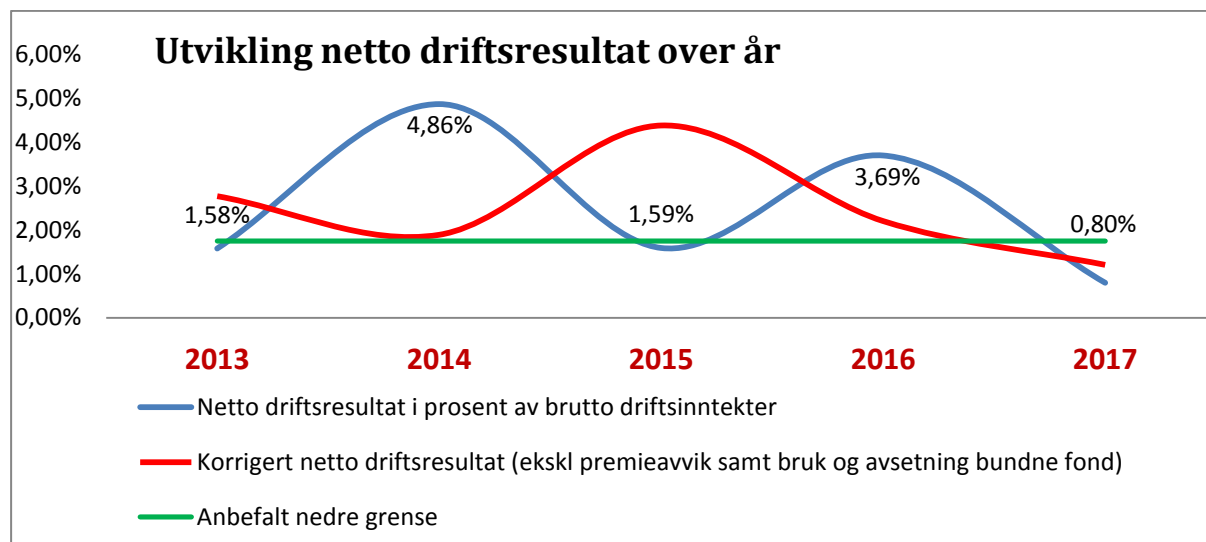
Tema	Indikator	Kommune	Fylke	Norge	Enhet (*)	Folkehelsebarometer for Søndre Land
Befolkning	1 Befolkningsvekst	-0,71	0,28	0,85	prosent	
	2 Personer som bor alene, 45 år +	27,6	25,9	25,3	prosent	
	3 Valgdeltakelse, 2017	74	76	78	prosent	
Levekår	4 Vgs eller høyere utdanning, 30-39 år	74	79	82	prosent	
	5 Lavinntekt (husholdninger), 0-17 år	17	13	12	prosent	
	6 Inntektsulikhet, P90/P10	2,4	2,5	2,8	-	
	7 Bor trangt, 0-17 år	-	14	19	prosent	
Miljø	8 Barn av enslige forsørgere	17	16	15	prosent	
	9 God drikkevannsforsyning	96	87	88	prosent	
	10 Forsyningsgrad, drikkevann	53	73	88	prosent	
	11 Skader, behandlet i sykehus (ny def.)	13,7	14,0	13,7	per 1000 (a,k)	
Skole	12 Fornøyd med lokalmiljøet, Ungd. 2015	72	71	70	prosent (a,k)	
	13 Med i fritidsorganisasjon, Ungd. 2015	57	65	64	prosent (a,k)	
	14 Fortrolig venn, Ungdata 2015	91,7	90,2	90,1	prosent (a,k)	
	15 Trives på skolen, 10. klasse	90	85	86	prosent (k)	
Levevaner	16 Laveste mestringsnivå i lesing, 5. kl.	26	26	24	prosent (k)	
	17 Laveste mestringsnivå i regning, 5. kl.	30	26	24	prosent (k)	
	18 Frafall i videregående skole	24	23	22	prosent (k)	
	19 Lite fysisk aktiv, Ungdata 2015	8,3	12	13	prosent (a,k)	
Helse og sykdom	20 Overvekt inkl. fedme, 17 år	24	25	23	prosent (k)	
	21 Alkohol, har vært beruset, Ungd. 2015	15	13	13	prosent (a,k)	
	22 Alkoholomset., dagligvare og Vinmonopol	4,8	4,9	5	liter per person	
	23 Røyking, kvinner	20	9,9	7,8	prosent (a)	
	24 Har brukt cannabis, Ungdata 2015	-	1,3	2,6	prosent (a,k)	
	25 Forventet levealder, menn	77,6	78,4	78,8	år	
Helse og sykdom	26 Forventet levealder, kvinner	80,0	82,7	83,1	år	
	27 Utdanningsforskjell i forventet levealder	-	4,8	4,9	år	
	28 Fornøyd med helse, Ungdata 2015	71	73	72	prosent (a,k)	
	29 Psykiske sympt./lid, primærh.tj., 15-29 år	172	154	152	per 1000 (a,k)	
	30 Muskel- og skjelett, primærh.tj. (ny def.)	341	336	319	per 1000 (a,k)	
	31 Hjerte- og karsykdom (ny definisjon)	17,8	17,0	17,9	per 1000 (a,k)	
	32 Lungekreft, nye tilfeller	56	53	58	per 100 000 (a,k)	
	33 Antibiotikabruk, resepter	357	349	360	per 1000 (a,k)	
	34 Vaksinasjonsdeknning, meslinger, 9 år	96,9	94,9	95,1	prosent	

3.2. Økonomi

3.2.1. Nøkkeltall

Driftsresultater

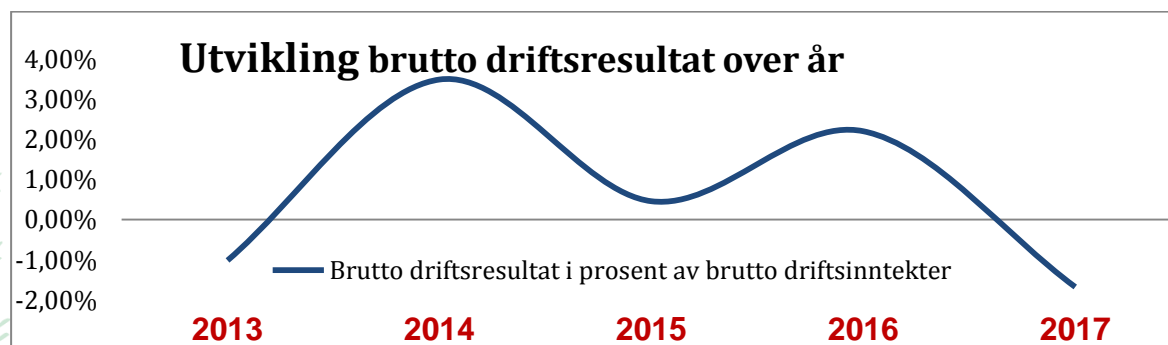

Figur: Utviklingen i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter de siste årene.

Det anbefales at kommunene har et netto driftsresultat på minimum 1,75 % for å ha tilstrekkelige økonomisk handlefrihet. Resultatet har variert en del fra år til år, og i 2017 var netto driftsresultat på 0,8 %.

Kommunen er inne i en økonomisk krevende fase, og har store utfordringer med å tilpasse driften til de tilgjengelige økonomiske rammer. Dette betyr igjen at det må stilles strenge krav til økonomisk styring.

I et lengre perspektiv viser befolkningsframskrivingen til SSB basert på middels nasjonal vekst en stabil utvikling, men endret sammensetning. Dette betyr at det ikke kan forventes noen økning i kommunens rammetilskudd, som igjen betyr at det i årene framover vil være en utfordring å holde driftsutgiftene på et forsvarlig nivå i forhold til inntektene.

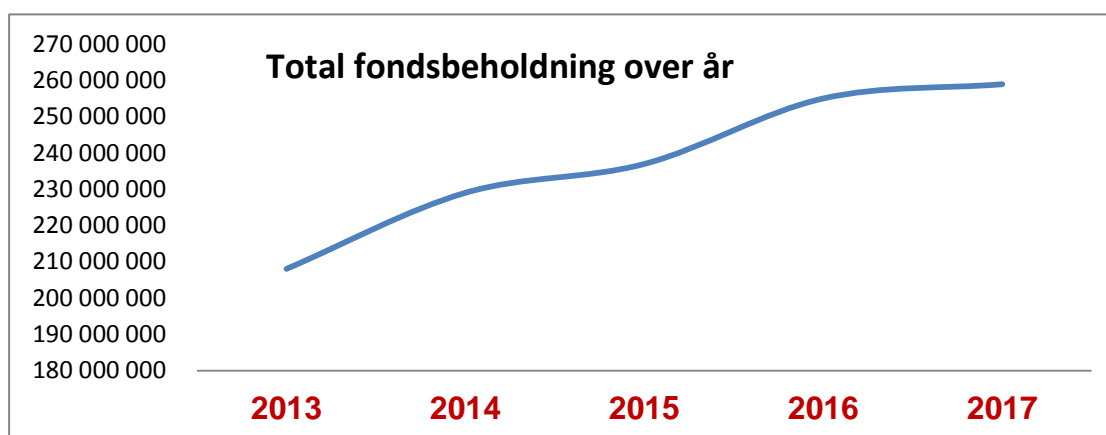

Brutto driftsresultat	Søndre Land 2016	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet 2017
Brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter	2,3	-1,6	2,0	1,5	3,2
Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter	3,9	1,0	2,7	2,7	3,8

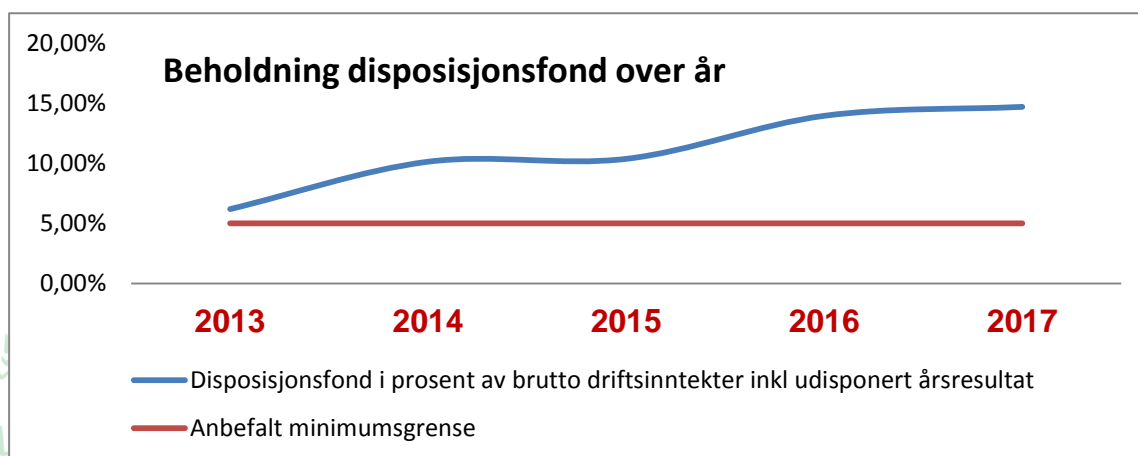
Kilde: SSB, Kostra – kommunekonserne tall

Brutto driftsresultat viser utviklingen i selve driften. Forskjellen mellom netto og brutto driftsresultat er at i *netto driftsresultat* er finansinntekter og -utgifter tatt med. Brutto driftsresultat svinger noe fra år til år, og for 2017 var brutto driftsinntekter betydelig lavere for Søndre Land enn sammenlignbare kommuner.

Fondsbeholdning

Kommunen har en solid fondsbeholdning (258,9 mill. pr. utgangen av 2017). Det er de frie investeringsfondene som utgjør den største delen av den totale fondsbeholdningen, og beholdningen på disse fondene er stort sett uendret de siste 6 årene. Det har de siste årene hatt høy prioritet å sette av midler til frie driftsfond som pensjonsfond, premieavviksfond, pensjonsfond etc. for å styrke kommunens soliditet (se neste avsnitt).

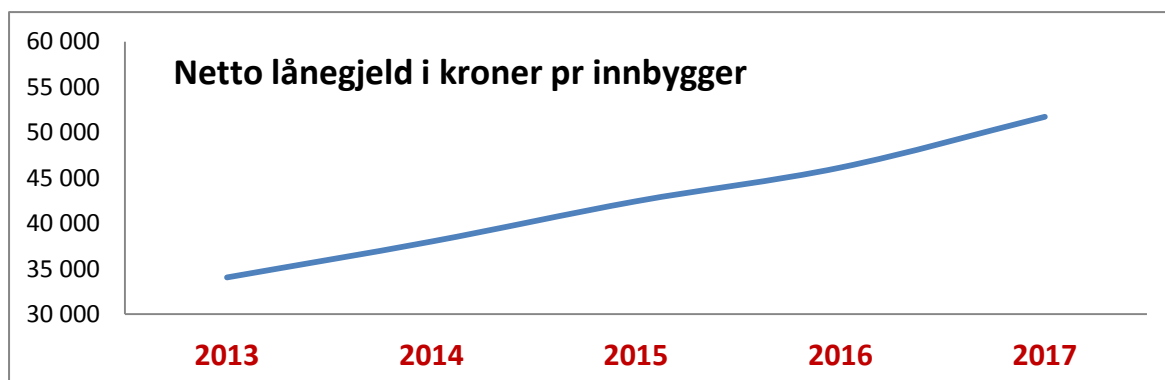

Beholdningen på kommunens disposisjonsfond har hatt en god utvikling de siste årene. Den anbefalte minimumsgrensen er på 5 % av brutto driftsinntekter, og kommunen har de siste årene ligget godt over denne grensen. I økonomiplanperioden er det budsjettet med ytterligere avsetninger, så den positive utviklingen forventes å fortsette.

Det er disposisjonsfondene som stort sett bidrar til økningen på totalbeholdningen og dette forventes også framover i tid.

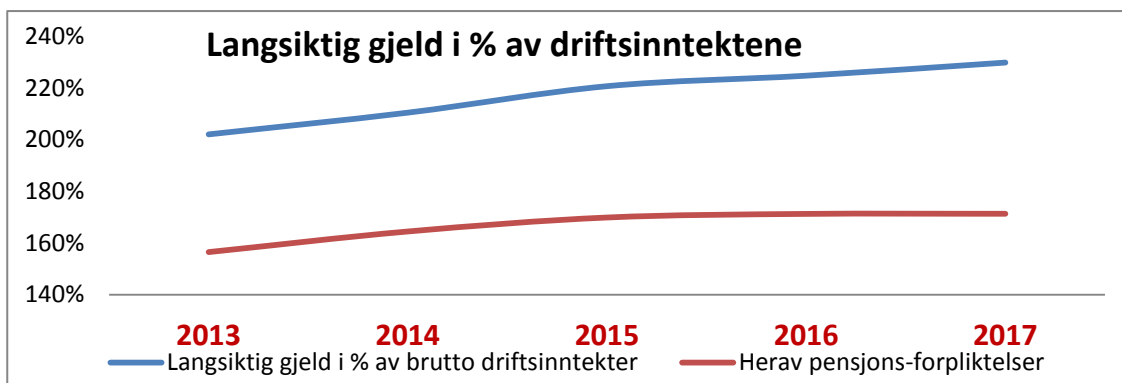
Lånegjeld

Kommunens netto lånegjeld pr. innbygger har ligget på et relativt lavt nivå fram til 2013. Etter det har de årlige investeringene (som i stor grad er lånefinansiert) økt noe, og det er årsaken til en stigende kurve. Søndre Land kommune hadde i 2017 en gjeld pr. innbygger på kr. 53.591, mens landsgjennomsnittet var kr 66.830.

Det er som kjent planlagt store investeringer i de nærmeste år, blant annet bygging av et nytt omsorgssenter for ca. 450 mill. kr. Selv om dette forventes delfinansiert med tilskudd fra Husbanken så vil det likevel ha stor innvirkning på netto lånegjeld pr. innbygger. Basert på foreliggende vurderinger innebærer bygging av nytt omsorgssenter en lånefinansiering på ca 215 mill kroner. Økt lånegjeld innebærer økte renteutgifter og dermed mindre økonomiske rammer til ordinær drift.

Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter gir informasjon om soliditeten og kommunens evne til å tåle store tap. Anbefalt øvre grense er 75 %, og kommunen hadde en netto lånegjeld på ca 58,5% i 2017, mot 53,5 % i 2016.

I langsiktige gjeld er pensjonsforpliktelsene inkludert, og som oversikten viser utgjør pensjonsforpliktelsene en betydelig del av kommunens langsiktige gjeld.

Pensjonsforpliktelsene i kroner pr. innbygger er spesielt høye i Søndre Land. Disse forpliktelsene skriver seg i stor grad fra vertskommunerollen for tidligere institusjonsbeboere i kommunen, og som har ført til at kommunen har mange medarbeidere fra 1990-tallet. For disse har kommunen forpliktelser til framtidig pensjonsutbetalinger. Kommunesektoren har en ytelsesbasert pensjonsordning hvor de ansatte er garantert en viss andel av sluttlønnen når de går av med pensjon. Pensjonspremien som arbeidsgiver betaler, øker i takt med lønnsøkningen. Med lave renter i finansmarkedet og lav avkastning på kapitalplassering, vil det være nødvendig å øke avsetningene for å dekke de framtidige pensjonsutbetalingene.

For andre finansielle nøkkeltall og nærmere beskrivelse av økonomisk utvikling vises det til årsmeldingen for 2017.

3.2.2. Pensjon og vertskommuneansvaret

Som nevnt ovenfor har kommunen store pensjonsutgifter som blant annet skyldes rollen som vertskommune i forbindelse med ansvarsreformen fra 1991. Det har årlig blitt budsjettert med nedtrekk av driftsrammene, og fra 2013 har noe av tilskuddet blitt avsatt til et pensjonsfond. Dette fondet hadde pr 31.12.2017 en beholdning på 16,5 mill. Det anbefales å fortsette med nedtrekk av driftsrammene for å avsette til dette fondet i årene framover. Kommunen kan da gradvis bruke av dette fondet når alle vertskommunebrukerne har falt fra og tilskuddet samtidig blir borte.

3.2.3. Langsiktige plasseringer

Søndre Land kommune hadde tidligere store verdier i aksjer i VOKKS AS og Oppland Energi AS. Disse aksjene ble solgt i 2002 og 2004, og salgsværdien ble investert i langsiktige plasseringer, forvaltet i samarbeid med DNB Markets. Det ble utarbeidet et finansreglement, der rammene for hvordan pengene kan plasseres og forvaltes er stadfestet.

Tanken bak dette var at *den årlige avkastningen* av midlene, etter at fondsavsetninger i samsvar med finansreglementet er foretatt, skal kunne bidra med tilskudd til driften av Søndre Land kommune. Imidlertid har ikke Søndre Land kommune greid å foreta fondsavsetninger i samsvar med finansreglementet. Det er særlig året 2008, med store tap i finansmarkedet som er årsaken til dette.

Tabellen nedenfor illustrerer omfanget per 31.12.2017.

Avkastning akkumulert:

18År	Resultat	Markedsverdi
2002	2 864 787	85 259 863
2003	5 703 556	89 911 327
2004	4 743 822	174 655 149
2005	7 576 262	175 670 802
2006	10 345 313	177 762 199
2007	3 552 776	176 771 764
2008	-12 867 493	162 565 135
2009	15 334 842	177 899 977
2010	11 421 856	175 101 088
2011	717 096	175 818 184
2012	8 927 266	184 745 449
2013	16 629 304	201 374 753
2014	10 829 209	212 203 961
2015	7 702 798	219 905 158
2016	9 498 150	229 403 309
2017	12 973 658	242 376 967
Totalt	115 953 202	

	Beholdning	Beregnet	Avvik
Fond inflasjonsjustering	23 737 869	53 533 964	-29 796 095

	Beholdning	Stresstest pr 31.12.2017	Avvik
Fond bufferkapital	18 375 000	18 000 000	375 000

De siste årene har kommunen budsjettet med 5 mill i avkastning på de langsiktige plasserte midlene. Det samme beløpet budsjetteres samtidig som avsetning til bufferkapital og inflasjonsjustering. Det er spesielt aksjemarkedet som har store svingninger, og et stort fall vil kunne påvirke både årsresultat og avsetninger til fond. Det er imidlertid bygget opp en beholdning på bufferkapital de siste årene, som pr 31.12.2017 er på 18,4 mill.

Kommunens økonomi- og finansreglement ble revidert høsten 2017, med virkning fra 1. januar 2018. I det reviderte reglementet heter det at avsetningen til bufferkapital bør være på samme nivå som den beregnede stresstesten ved utgangen av hvert år. Bufferkapitalen må således anses å være på et tilfredsstillende nivå ved inngangen til 2018.

Det planlegges å videreføre budsjetteringen på samme måte som de foregående årene.

3.2.4. Forventet inntektsutvikling og økonomisk handlingsrom

Som det fremkommer av beskrivelsen hittil har Søndre Land kommune et forholdsvis greit økonomisk utgangspunkt for å møte fremtidige utfordringer. Kommunen har imidlertid i økende grad utfordringer med å produsere sine tjenester innenfor de økonomiske rammene som er gitt, og det stilles store krav til effektivitet og god økonomisk styring i de kommende år.

Nedenfor gis en vurdering av forventet inntektsutvikling på kort og noe lengre sikt.

Kommuneproposisjonen for 2019 innebærer en realvekst i frie inntekter i kommunesektoren på 2,6 – 3,2 mrd. kroner i 2019. Økningen i frie inntekter skal blant annet finansiere økte demografi- og pensjonskostnader. Innenfor veksten er 200 mill. kroner begrunnet i opptrappingsplanen for rusfeltet og 100 mill. kroner i opptrappingsplanen for habilitering og rehabilitering.

Som gjort rede for foran, har Søndre Land kommune store pensjonskostnader. Våre pensjonskostnader vil også øke mer enn gjennomsnittet framover. Dette innebærer at den signaliserte realveksten for vår del knapt vil dekke økningen i demografi- og pensjonskostnader.

På noe lengre sikt er det økonomiske handlingsrommet mer usikkert. Norsk økonomi kommer til å stå overfor betydelige utfordringer framover. Stikkord her er reduserte oljeinntekter og endringer i demografi. Regjeringens perspektivmelding fra 2017 gir tydelige signaler om at kommunene ikke kan forvente en inntektsutvikling framover som kompenserer for økninger i tjenestebehov.

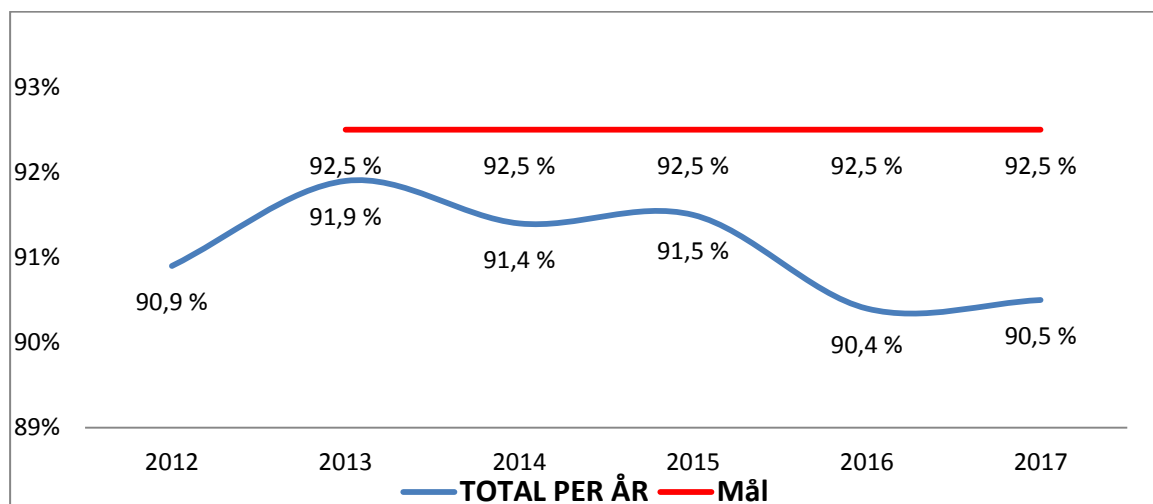
Hvis vi skal sikre et godt tjenestetilbud til befolkningen, og et økonomisk handlingsrom, er det derfor nødvendig å drive reell omstilling. Slik omstilling oppnås i liten grad gjennom organisatoriske endringer og rene budsjettkutt. Det forutsetter systematisk satsing på effektivisering og ikke minst jakt etter nye og bedre løsninger. Det må derfor stimuleres til, og gis rom for, ytterligere satsing på innovasjon og utvikling.

3.3. Organisasjon

3.3.1. Jobbnærvær

	2014	2015	2016	2017
Totalt SLK	91,40 %	91,49 %	90,4 %	90,5 %
Herunder egenmeldt fravær	1,07 %	1,13 %	1,00 %	1,10 %

Det totale jobbnærværet i Søndre Land kommune ble på 90,5 % i 2017 som er på tilsvarende nivå som i 2016 og det er under målsettingen på 92,5 %. Det egenmeldte fraværet ble på 1,1 % i 2017, som er på tilsvarende nivå som tidligere nivå.

Jobbnærvær kvartalsvis per kommunalområde er gjengitt nedenfor.

	1. kv 2016	1. kv 2017	1. kv 2018
OPPVEKST:	92,1 %	89,6 %	89,3 %
HELSE, OMSORG OG VELFERD:	86,8 %	86,5 %	89,1 %
LOKALSAMFUNN INKL STAB:	93,4 %	91,9 %	91,7 %
RÅDMANNSGRUPPEN:	97,1 %	80,3 %	98,4 %
TOTALT 1. kvartal:	89,7 %	88,3 %	89,8 %

Jobbnærværet viser en reduksjon i 1. kvartal 2018 sammenlignet med 1. kvartal i 2017. Tradisjonelt er jobbnærværet lavere i 1. kvartal enn resten av året, men årsprognosen tilsier at organisasjonen sannsynligvis ikke når målet om et jobbnærvær på 92,5 % for året som helhet.

3.3.2. Medarbeidertilfredshet

Medarbeiderundersøkelsen som ble gjennomført i 2017 er en ny type og derfor ikke sammenlignbar med medarbeiderundersøkelsene gjennomført tidligere.

730 medarbeidere fikk undersøkelsen og svarprosenten var på 70 %, til sammenligning hadde undersøkelsen i 2015 en svarprosent på 57 %.

Oversikten viser resultatet per faktor for landet, kommunen samlet, per kommunalområde og en beskrivelse av hva faktoren måler. Skalaen i undersøkelsen er fra 1 til 5. Generelt viser undersøkelsen at vi har et resultat i samsvar med snittet i landet og det er ingen betydelige forskjeller på de enkelte faktorene sammenlignet med snittet i landet. Det er enkelte variasjoner mellom kommunalområdene, men heller ikke her vesentlige forskjeller.

Faktornavn	Landet	Søndre Land	HOV	Oppvekst	Lok.samf og stab	Beskrivelse
Indre motivasjon	4,3	4,2	4,1	4,4	4,3	Motivasjonen for oppgavene i seg selv, det vil si om oppgavene oppleves som en drivkraft og som spennende og stimulerende.
Mestrings-tro	4,3	4,3	4,3	4,3	4,4	Mestringstroen gjenspeiler hver enkelt medarbeiders tiltro til egen kompetanse og mulighet til å mestre utfordringer i jobbsammenheng.
Autonomi	4,3	4,3	4,1	4,4	4,5	Medarbeidernes opplevelse av å ha mulighet til å jobbe selvstendig og gjøre egne vurderinger i jobben sin, basert på egen kompetanse, og innen en definert jobbrolle.
Bruk av kompetanse	4,3	4,2	4,1	4,3	4,3	Medarbeidernes opplevelse av å få brukt egen jobbrelevante kompetanse på en god måte i sin nåværende jobb.
Mestrings-orientert ledelse	4,0	3,9	3,7	4,1	4,1	Ledelse som vektlegger at den enkelte medarbeider skal få utvikle seg og bli best mulig ut fra sine egne forutsetninger, slik at medarbeideren opplever mestring og yter sitt beste.
Rolleklarhet	4,2	4,3	4,3	4,2	4,5	Høy rolleklarhet innebærer at forventningene til den jobben medarbeideren skal gjøre er tydelig definert og kommunisert.
Relevant kompetanse utvikling	3,8	3,6	3,6	3,5	3,8	Relevant kompetanseutvikling er avgjørende for at medarbeiderne til enhver tid er best mulig rustet til å utføre sine oppgaver med høy kvalitet, og er avgjørende for kvaliteten på de tjenestene som leveres, uansett hvilken type tjeneste vi snakker om.
Fleksibilitetsvilje	4,5	4,5	4,5	4,4	4,4	Medarbeiderens villighet til å være fleksibel på jobb og tilpasse sin måte å jobbe på til nye behov og krav.
Mestrings-klima	4,1	4,1	4,0	4,2	4,1	I et mestringsklima motiveres medarbeiderne av å lære, utvikle seg og gjøre hverandre gode, fremfor å rivalisere om å bli best.
Prososial motivasjon	4,7	4,7	4,7	4,7	4,6	Motivasjon for å gjøre noe nyttig og verdifullt for andre, også kalt prososial motivasjon, er en viktig drivkraft for mange og har en rekke godt dokumenterte, positive effekter.

4. Handlingsplan 2018-2021

Kommuneplanen og visjonen; Søndre Land – levende og landlig, uttrykker hva vi ønsker for Søndre Land for fremtiden og gir langsiktige mål for utviklingen. Målsettingen handler om å skape gode og attraktive bomiljøer hvor det legges vekt på aktivitet for folk i alle livets faser.

Oppsummering økonomi – og strategidag

Nedenfor er det foretatt en oppsummering fra økonomi- og strategidag i kommunestyret 18. juni 2018 med hensyn til satsningsområder og prioriteringer i planperioden:

1. Tidlig innsats
 - a. Gratis mat i barnehagen og SFO
 - b. Øke grunnbemanningen for å forsøke å redusere sykefraværet
 - c. Generell satsning på barnehageområdet
2. Økt boattraktivitet
 - a. Økt bredbåndsatsning
 - b. Ha tilstrekkelig barnehagekapasitet
 - c. Gratis barnehage
 - d. Tilrettelegge for nye og attraktive boligområder i hele kommunen og tilby arealer for økolandsby
 - e. Satse på arrangementer og lag/foreninger
 - f. Utvikle gode møteplasser i sentrum og i grendene
 - g. Fullføre idrettsparken med løpebane og tilrettelegge og informere om turstier
 - h. Økt aktivitet ved og på Randsfjorden
 - i. Mer markedsføring av kommunen
3. Næringsutvikling
 - a. Tilrettelegge for nye næringsarealer
 - b. Tilrettelegge for netthandel
 - c. Følge opp eksisterende bedrifter og vektlegge SMB-bedriftene
 - d. Legge til rette for foredling av tømmer
 - e. Markedsføre Gjøvikregionen som arbeidsmarked
4. Internt i organisasjonen
 - a. Vurdere kapasitet ved endringer i behovet
 - b. Ha fokus på effektive og rasjonelle arbeidsprosesser
 - c. Vurdere om det er aktiviteter/tjenester vi kan slutte med

4.1. Fokusområde samfunn

Mål for fokusområde samfunn

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Resultat 2017
Søndre Land skal ha minst 5750 innbyggere i 2026.	Antall innbyggere	5650
Søndre Land skal være attraktiv for unge familier i etableringsfasen.	Antall nyfødte per år > 50 og nettoflytting > 0.	Antall nyfødte 51 Netto Innflytting -113
Folkehelsen skal bedres.	Tilrettelegge for de gode valg og livsmestring.	Prosjekt folkehelse 2025 er prioritert og ASAK konferanse avholdt
Kommunen skal ha et sterkere næringsliv.	Gi næringslivet et konkurransefortrinn.	Søndre Land handelsstandsforening reetablert i august 2017. Næringsforum startet opp

Strategier og tiltak for fireårsperioden:

4.1.1. Bomiljø og boligutvikling

Tettstedsutvikling - Hov sentrum

Hov sentrum tilbyr i dag mange av de varer og tjenester man har behov for i hverdagen, men sentrum skal vitaliseres med flere arrangementer, større tjeneste og vareutvalg og flere sosiale møteplasser.

I 2019 fremmes en plan for tettstedsutvikling av Hov.

Boligutvikling

Gode bomiljøer og variert boligtilbud med både leiligheter, småhus og eneboliger på attraktive tomter er et viktig satsningsområde.

I planperioden etableres et boligfelt på Grettegjordet og boliger på «Klinikkområdet»

I 2019 fremmes en sak om detaljregulering av Klinkenbergstoppa

I planperioden fremmes en sak om detaljregulering av Fluberg boligområde

Møteplass på Fladsrudtomta

Fladsrudtomta skal utvikles til en attraktiv møteplass for folk i alle aldre. For å sikre god innbyggerinvolvering er det etablert en prosjektgruppe sammensatt av frivillige innbyggere, politikere og ansatte i kommunen.

I løpet av planperioden etableres en godt besøkt møteplass for alle på Fladsrudtomta.

Utvikling av Kråkvikaområdet

I Kråkvikaområdet vurderes det å etablere toaletter, dusjer, kafé/kiosk, ro-fasiliteter og flere båtplasser. Reguleringsplanarbeidet for området Kråkvika, Fjordsbygda og Breskebakke startet i 2017.

I planperioden fremmes en sak om utvikling av Kråkvikaområdet

Fjordsti fra Holmen mølle til Lyngstrand

Fjordstitraseen er et sentralt tiltak for å gjøre Randsfjorden mer tilgjengelig og ble i 2016 avsatt i kommuneplanens arealdel.

I planperioden etableres en fjordsti fra Holmen mølle til Kråkvika.

Tursti på Valdresbanen

Kommunen ønsker banestrekningen gjennom Søndre Land formelt nedlagt, slik at traseen kan tas i bruk som tursti/turvei. Det jobbes derfor for å få vedtak om formell nedleggelse i Nasjonal Transportplan 2022-2034.

I planperioden fremmes en sak om status på arbeidet.

Trafikksikkerhet - Fryal og SLUS

Kommunen har ervervet grunn og planlagt en løsning for å bidra til bedre trafikksikkerhet ved skolene. Finansiering og gjennomføring gjenstår.

I planperioden etableres en mer sikker trafikk-løsning ved Fryal og SLUS.

Trafikksikkerheten - Søndre Land idrettspark.

Etter oppgradering til kunstgressbane og nytt anlegg for friidrett har aktiviteten og antall biler i området økt og trafikksikkerheten forverret seg. At det ikke er gang- og sykkelvei fører også til at færre går eller sykler til stadion. Reguleringsplanen for området forventes vedtatt i 2018.

I planperioden etableres en ny parkeringsplass ved idrettsparken.

Bredbånd

Kommune har sammen med Nordre Land kommune og Gjøvik kommune søknad om fylkeskommunale og statlige midler til utbygging av grunnleggende bredbånd til 780 husstander i Søndre Land. Svaret på søknaden foreligger ikke ennå. Husstandene ligger i følgende områder: Landåsbygda, Nordre Østbygda, Skjeskroken og Vestsida. Utbyggingen vil koste ca 52 mill.

I 2019 fremmes en sak om bredbåndsutbygging i kommunen.

4.1.2. Folkehelse

Som beskrevet tidligere har kommunen noen folkehelseutfordringer. På denne bakgrunn har kommunen etablert folkehelseprosjektet 2025. Prosjektet har følgende mål:

- Søndre Land kommune skal gjennom satsing på innovasjon score vesentlig bedre på den nasjonale folkehelseprofilen i 2025.
- Søndre Land kommune skal utvikle ny praksis med overføringsverdi til andre kommuner.
- Søndre Land kommune skal bygge innovasjonskapasitet som setter kommunen bedre i stand til å håndtere en påregnelig framtidig situasjon med enda større krav til kommunale tjenester, uten at inntektene kan forventes å øke tilsvarende.

Prosjektet er delt opp i fem delprosjekter:

- Unge uføre
- Psykisk helse
- Utdanningsnivå
- Levealder
- Sykefravær

Delprosjektene er valgt ut i fra at den nasjonale folkehelseprofilen som viser at Søndre Land har spesielle utfordringer på disse områdene. Denne typen arbeid er langsiktig og prosjektet har kun vart i kort tid. Derfor er det for tidlig å si noe om resultater. Det er likevel gledelig å konstatere at prosjektet gjennomgående er godt mottatt og mange er villige til å delta i arbeidet. Det lover godt.

Folkehelseprosjektet 2025 skal innen utgangen av 2022 danne grunnlaget for å nå de tre prosjektmålene.

4.1.3. Næringsutvikling

Kommunen samarbeider godt med Gjøvikregionen Utvikling og styrket i 2017 næringsarbeidet med en stillingsressurs. Det er fortsatt en utfordring med tilgjengelige næringsarealer og det viktig å arbeide videre for å fremstå som en næringsvennlig kommune.

I 2020 fremmes en sak om detaljregulering av næringsarealet på Hasvoldseter.

4.1.4. Kultur og frivillighet

Kulturen og dugnadsinnsatsen er en vesentlig faktor i lokalsamfunnet og har stor betydning for innbyggernes trivsel, den enkeltes vekst, utvikling og helse. Kommunen har mange ildsjeler som bidrar både i lag og foreninger og som profesjonelle utøvere. Bredde og kvalitet gjenspeiler den store frivillighetsinnsatsen som preger kommunen. I denne forbindelse bør tilskuddsordningene til lag og foreninger gjennomgå og vurdert økt for å stimulere aktiviteten ytterligere. Arbeidet med å utarbeide en frivilligmelding starter i 2018.

I 2019 fremmes en sak om en frivilligmelding.

4.1.5. Natur, klima og energi

Klima- og energiutfordringer er i økende grad med på å sette rammebetingelser og forme politikken både nasjonalt og lokalt. Gjennom «det grønne skiftet» blir det stilt nye krav og forventinger til politikk, planlegging, utbygging og drift som bidrar til en mer bærekraftig samfunnsutvikling.

Økt sårbarhet pga. klimaendringer, teknologiavhengighet, økt mobilitet og hyppigere hendelser med uforutsigbare menneskelige handlinger gjør det nødvendig å ha økt fokus på samfunnssikkerhet og beredskap.

I 2018 fremmes en sak om energi og klimaplanen.

I 2019 fremmes en sak om kulturminneplanen og viktige friluftsområder.

4.2. Fokusområde brukere

Mål for fokusområde brukere

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Status 2017
Brukerne av kommunens tjenester skal være godt fornøyd.	Brukertilfredshet > 5 på en skala fra 1-6, innen barnehage, teknisk, kultur og helse, omsorg og velferd.	Innbyggerundersøkelse: 4,8 (4,5 i 2014)
Elevene skal ha et godt læringsresultat og en god skolehverdag.	Minst like gode resultater som landsgjennomsnittet i lesing, regning og engelsk på 5. trinn. Grunnskolepoeng på 10. trinn som landsgjennomsnittet. Elevtilfredshet på 7. trinn som landsgjennomsnittet	5. trinn: Landssnitt: 50 SLK lesing: 52 SLK regning: 49 SLK engelsk: 52 Grunnskolepoeng: Landssnitt: 41,4 SLK: 41,1 Elevenes mestring: Landet 4,1 Søndre Land: 4,1
Større andel av befolkningen med høyere utdanning.	Kommunen skal minst være på nivå med Oppland fylke når det gjelder andel av befolkningen med universitets- eller høyskoleutdanning innen 2026.	Landssnittet: 4,4 Søndre Land: 4,2

Strategier og tiltak for fireårsperioden:

4.2.1. Kvalitet på barnehage- og skoletilbudet

Kvaliteten skal sikres gjennom et aktivt utviklingsarbeid i barnehagene og skolene. Videreutdanning av pedagogisk personale og fortsatt utvikling av prosedyrer og rutiner for økt kvalitet er viktig.

Tidlig innsats skal være et grunnleggende prinsipp i barnehage og skole. Det skal fortsatt satses på systematisk språk- og begrepsopplæring i barnehagene, og en god begynneropplæring i lesing som grunnleggende ferdighet på småtrinnet.

Arbeidet med en kvalitetsplan for oppvekstområdet startes i 2018.

I 2019 fremmes en sak om kvalitetsplanen for oppvekst.

4.2.2. Helse, omsorgs- og velferdstilbudet

Kommunen får fremover flere eldre, noe som kan bety flere med behov for tjenester. Samtidig tyder utviklingen på at kommunen vil ha færre i arbeidsrelatert aktivitet som kan yte tjenestene. Antall yngre med behov for omfattende tjenester forventes også å øke.

Tjenestene må derfor utvikles sammen med brukerne og bygge på egen aktiv innsats i rehabilitering og i mestring av hverdagen. Hverdagsrehabilitering er ett hovedgrep for å endre måten å gi tjenester på, har god effekt og gir kommunen større mulighet til å bistå de som trenger det mest.

Bygging av et nytt omsorgssenter innebærer en stor investering og er en viktig satsning som krever en god prosess og vil være et viktig bidrag for at kommunen også i fremtiden skal levere gode helse- og omsorgstjenester.

Arbeidet med en plan for helse, omsorgs- og velferdstjenestene startet i januar 2018. Utfordringene helse, omsorg og velferdstjenestene står overfor er mange og sammensatte og i planarbeidet sees brukeren e som en ressurs og det legges vekt på samskaping, mestring og egenomsorg og medborgerskap.

I 2018 fremmes en sak om kommunedelplanen for helse, omsorgs- og velferdsområdet.

Velferdsteknologi

Velferdsteknologiske løsninger er et satsningsområde i kommunen og skal være førstevalg i tilbudet av tjenester. Til nå er tilbudet gitt til hjemmeboende, men tilbudet det skal videreutvikles og også tas i bruk i institusjon og boliger med heldøgns omsorg.

I 2019 fremmes en sak om velferdsteknologi.

4.2.3. Digitalisering

Kommune har stort fokus på gjennomgang av arbeidsprosesser, samhandling og generell effektivisering både med bakgrunn i behov for å tilpasse driften til de økonomiske rammene og med bakgrunn i den teknologiske utviklingen.

Fra sentrale myndigheter er det initiert satsninger og forventninger om nettbaserte tjenester for kommunikasjon med både innbyggere og næringsliv. I stortingsmeldingen «Digital agenda» er det uttrykt en forventning om at nettbaserte tjenester skal være hovedregelen for forvaltningens kommunikasjon med innbyggere og næringsliv.

Kommunens digitaliseringsstrategi har som målsetting at nettbaserte tjenester skal være hovedregelen for kommunes kommunikasjon med innbyggere, ansatte og næringsliv innen 2019. Arbeidet med handlingsplanen forventes ferdig høsten 2017.

I 2018 fremmes en sak om handlingsplanen for digitalisering.

4.3. Fokusområde medarbeidere

Mål for fokusområde

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Status 2017
I Søndre Land utvikler vi hverandre til gode og kvalitetsbevisste medarbeidere.	Medarbeidertilfredshet > 4,2 på en skala fra 1-5	Medarbeidertilfredshet: SLK 2017 = 4,2 Landet 2017 = 4,2
	Jobbnærvær < 92,5.	Jobbnærvær: SLK 2017= 90,5 % SLK 2016= 90,4 % SLK 2015= 91,4 %

Strategier og tiltak for fireårsperioden:

Resultatene fra medarbeiderundersøkelsen i 2017 viste at vi har et resultat i samsvar med snittet i landet og det er ingen betydelige forskjeller på de enkelte faktorene sammenlignet med snittet i landet. Det er enkelte variasjoner mellom kommunalområdene, men heller ikke her vesentlige forskjeller.

Jobbnærværet i Søndre Land kommune var i 2017 90,5 %. Det er på tilsvarende nivå som i 2016 og under målsettingen på 92,5 %. Utviklingen i jobbnærværet ble noe bedre enn prognosen etter 1. halvår 2017, men det kreves intensivt innsats for å nå målsetningen om et jobbnærvær på 92,5 %. Blant annet på denne bakgrunn er sykefravær et eget delprosjekt i prosjekt Folkehelse Søndre Land 2025.

Pågående utviklings- og innovasjonsarbeid må forsterkes. Spesielt viktig fremheves nødvendigheten av å skape større bevissthet om brukerens behov ved utvikling av tjenester og forbedring av arbeidsprosesser. Større bevissthet oppnås ved å ta med brukere i arbeidet og spørre om hvordan de opplever at tjenestene de får og hva som kunne vært gjort tjenestene bedre for dem. Hva er viktig for deg? Dette vil bidra til at opplevd kvalitet på tjenestene blir bedre, men forutsetter både godt medarbeiderskap og lederskap.

I planperioden fremmes en sak om arbeidet med medarbeiderskap og brukerinvolvering.

I planperioden fremmes en sak om delprosjekt «sykefravær» i folkehelseprosjekt 2025.

I 2018 fremmes en sak om lønnspolitikk

I 2019 fremmes en sak om kommunens arbeidsgiverstrategi

4.4. Fokusområde økonomi

Økonomisk handlingsrom er avgjørende for å kunne opprettholde og videreutvikle tjenestetilbudet til kommunens innbyggere. God økonomistyring og tydelige mål for driftsbudsjettet, investeringsbudsjettet og finansforvaltningen skal sikre en bærekraftig økonomi.

Søndre Land har en ansvarlig finansiell og økonomisk stilling. Siden 2012 har netto driftsresultat vært positivt. Kommunens kapital og fondsmidler har vært på et relativt stabilt nivå de siste årene, men kommunen har store pensjonsforpliktelser det ikke er avsatt nok midler til å dekke. Kommunen har et moderat gjeldsnivå, men realisering av Hovlitunet er ambisiøs og gjeldsnivået vil derfor øke betydelig.

Forvaltning av kommunens langsiktige plasseringer er regulert i økonomi- og finansreglementet, som er revidert fra 01.01.2018. I henhold til reglementet skal de totale plasseringene inflasjonsjusteres årlig i samsvar med utviklingen i konsumprisindeksen. På denne bakgrunn bør avkastning på langsiktige midler prioriteres til å styrke avsetning på inflasjonsfondet. Avsetning til inflasjonsfondet burde vært ca 30 mill høyere for at kjøpekraften skal opprettholdes.

Videre skal avsetningen til bufferfond helst tilsvare minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år. Ved utgangen av 2017 var avsetningen til bufferkapital tilstrekkelig til å dekke opp risikovurderingen.

Mål for fokusområde

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Status 2017
Kommunen skal forvalte sine økonomiske ressurser på en god måte.	Netto driftsresultat på minimum 1,75 %.	Resultat på 0,8 %.
	Pensjonsfondet skal være på 50 mill. innen 2026.	Beholdning på 16,5 mill pr 31.12.2017.
	Bufferfondet skal utgjøre minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år.	Beholdning tilsvarende stresstesten pr 31.12.2017.
	Inntil vi når finansreglementets krav til indeksregulert inflasjonsjustering på langsiktige plasseringer, avsettes 5 mill årlig til inflasjonsfondet.	Beholdning på 23,7 mill pr 31.12.2017. Mangler ca 30 mill for å være oppe på indeksregulert nivå.
	De øvrige disposisjonsfondene (utover pensjonsfond, bufferfond, og inflasjonsfond), skal minimum utgjøre 2 % av brutto driftsinntekt.	Beholdning på 4,3% pr 31.12.2017.
	Netto lånegjeld skal ikke overstige 75% de neste 4 årene utover lånegjelden som knytter seg til Hovlitunet.	Ca 60% i 2017.

Strategier og tiltak for fireårsperioden:

I planperioden er det viktig og fortsatt fokusere på stram og god økonomistyring i hele organisasjonen for å komme i en situasjon uten merforbruk i ordinær drift. Det bør også vurderes i planperioden å gjennomføre en vurdering av fordelingen av budsjetttrammene mellom kommunalområdene basert på tjenestebehov.

Bygging av Hovlitunet vil som nevnt øke gjeldsnivået og gi økte finanskostnader i planperioden som må dekkes innenfor driftsbudsjettet.

Videre må nedtrappingen av vertskommuneansvaret intensiveres for å være godt rustet til fremtidig bortfall av vertskommunemidler. Det er startet på en nedtrappingsplan hvor fondsavsetningen til pensjonsfondet økes med 1 mill hvert år. Med bakgrunn i de økte finanskostnadene i byggeperioden av Hovlitunet, legger økonomiplanen opp til å utsette denne fondsavsetningen i årene 2019, 2020 og 2021. I 2022 fortsetter avsetningen etter planen, med en fondsavsetning på 6 mill.

Videre vil befolkningsutviklingen og alderssammensetningen medføre ytterligere press på det kommunale budsjettet i et lengre perspektiv. For at Søndre Land kommune skal opprettholde en god tjenesteyting til våre innbyggere bør det legges til grunn økt satsning på effektivisering av arbeidsprosesser, samt utviklings- og innovasjonsarbeid.

5. Investeringsplan 2019-2022 – nye investeringsbehov

Kommunens investeringsprogram i perioden 2019-2022 er ambisiøst, spesielt som konsekvens av bygging av Hovlitunet. Det medfører som tidligere nevnt høyere finanskostnader som bidrar til mindre budsjettmidler til fordeling til ordinær drift.

Nedenfor er det listet opp behov for større investeringer som ikke ligger inne i investeringsprogrammet for 2018-2021. Det er ikke angitt beløp for investeringene, siden det er for tidlig i prosessen å angi en kvalifisert vurdering av investeringsbeløpet. Oversikten nedenfor inneholder også noen vedtatte og pågående planer, som kan utløse et investeringsbehov.

Nye investeringsbehov i investeringsprogrammet 2019-2022:

- Rehabilitering av eldrecenteret
- Rehabilitering av rådhuset
- Næringsarealer Hasvoldseter
- Oppfølging av klima- og energiplan
- Oppfølging av trafikksikkerhetsplanen
- Oppfølging av hovedplan for vann og avløp
- Oppfølging av plan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv
- Oppfølging av digitaliseringsprosjektet

INNHALDSFORTEGNELSE – DEL II

6. Budsjettprofil	40
7. Ledelse og felles	45
7.1. Tilstandsvurdering	45
7.2. Satsningsområder	46
7.3. Økonomiplan	46
8. Oppvekst	48
8.1. Tilstandsvurdering	48
8.2. Mål og satsingsområder.....	50
8.3. Økonomiplan	53
9. Helse, omsorg og velferd	54
9.1. Tilstandsvurdering	54
9.2. Mål og satsingsområder.....	57
9.3. Økonomiplan	59
10. Lokalsamfunn og stab	61
10.1 Tilstandsvurdering	61
10.2 Mål og satsingsområder.....	65
10.3 Økonomiplan	69
11. Budsjettoversikter	73
11.1. Budsjettskjema 1A – driftsbudsjett for planperioden 2019-2022.....	73
11.2. Budsjettskjema 1B – Netto driftsutgifter fordelt i planperioden 2019-2022	75
11.3. Budsjettskjema 2A – Investeringer i planperioden 2019-2022.....	76
11.4. Budsjettskjema 2B – Investeringsprogram 2019-2022	77
11.5. Økonomisk oversikt drift i planperioden 2019-2022	80
11.6. Økonomisk oversikt investeringer i planperioden 2019-2022.....	83

Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger.....	85
<i>Praktisk bistand og opplæring i hjemmet.....</i>	<i>86</i>
<i>Hjemmevaktmester.....</i>	<i>86</i>
<i>Opphold eldrecenteret.....</i>	<i>86</i>
<i>Opphold sykehjem.....</i>	<i>87</i>
<i>Trygghetsalarmer.....</i>	<i>87</i>
<i>Bevillingsgebyr – ambulerende salgs- og skjenkebevillinger/skjenkebevillinger for enkeltanledninger.....</i>	<i>88</i>
<i>Kulturskole.....</i>	<i>88</i>
<i>Kinobilletter.....</i>	<i>88</i>
<i>Offentlig bading.....</i>	<i>88</i>
<i>Husleie i kommunale boliger.....</i>	<i>90</i>
<i>Utleiehytter.....</i>	<i>90</i>
<i>Skogsarbeider.....</i>	<i>91</i>
<i>Tomtepriser.....</i>	<i>91</i>
<i>Eiendomsgebyrer.....</i>	<i>91</i>
Vedlegg 2 – Målekart pr avdeling.....	108
<i>Oppvekst.....</i>	<i>108</i>
<i>Helse, omsorg og velferd.....</i>	<i>111</i>
<i>Lokalsamfunn og stab.....</i>	<i>116</i>

6. Budsjettprofil

Ved utarbeidelse av budsjettet for 2019 og planperioden er følgende lagt til grunn:

- Kommunens økonomisk utgangspunkt
- Kommuneplanens samfunnsdel/Handlings- og økonomiplan 2019-2022 - del I
- Økt satsning på å oppnå ønsket samfunnsutvikling
- Målsetning om å unngå bruk av «ostehøvel»

Særlig fremheves vektleggingen av å prioritere tidlig innsats som satsningsområde innenfor alle tjenesteområder. Videre fremheves viktigheten av å bidra til økt boattraktivitet i planperioden. Kommunen må klare å skape attraktive boligtomter og møteplasser som bidrar til økt befolkningsutvikling i kommunen.

Det foreslåtte statsbudsjettet for 2019 viser at Søndre Land kommune vil få en økning i frie inntekter på 2,3 % i forhold til statsbudsjettet for 2018:

- ✓ Økningen i forventede skatteinntekter inkl. inntektsutjevningen er beregnet til 5,1 mill
- ✓ Økningen i rammetilskuddet er beregnet til ca. 2,2 mill. inkl. lønns- og prisvekst.

Hovedtrekkene i budsjettet for 2019 og planperioden kan oppsummeres slik:

1. Drift

Driftsbudsjettet for 2019 og de øvrige årene i planperioden hadde et krevende utgangspunkt.

Det ble gjort en grundig gjennomgang av konsekvensjusteringer av inntekter og utgifter, målt mot budsjettet for 2018, og beregningen viste at det i utgangspunktet var en ubalanse på ca. 16,5 mill i 2019. Ubalansen øker til ca 35 mill i 2020, ca 41,5 mill i 2021 og ca 45 mill i 2022. Hovedårsakene til ubalansen er merforbruket i driften i 2018 og bygging og idriftsetting av Hovlitunet.

Det ble vurdert tiltak som måtte gjøres for å komme i mål med budsjettet, i størst mulig grad med konkrete tiltak, og dels med «ostehøvelkutt». Det er prioritert å finne konkrete tiltak for 2019.

Det er i budsjettet for 2019 og resten av planperioden lagt til grunn at man skal oppnå utgiftsreduksjoner på 1 mill kroner knyttet til satsningen på digitalisering og utgiftsreduksjon på 1,7 mill kroner (tilsvarer en målsetning om 1 prosentpoeng redusert sykefravær) knyttet til økt bemanning innen sykefraværsoppfølging. Disse forventede utgiftsreduksjonene er fordelt per kommunalområde og videre ut på avdelingene.

Som et tiltak for å få økonomien i balanse for resten av planperioden foreslås det å starte et nytt prosjekt; Søndre Land i møte med framtida. Prosjektet er per tid i planleggingsfasen hvor man ser for seg at prosjektet gjør en evaluering av omstillingsprosjektet i 2012. Videre bør prosjektet gjennomføre en full gjennomgang av hele organisasjonen med sikte på å skape balanse mellom utgifter og inntekter, samt skape økonomisk handlingsrom til å prioritere tiltak og strategier for å nå kommunens langsiktige mål i kommuneplanens samfunnsdel. Prosjektet er planlagt startet opp tidlig i 2019.

Driftsbudsjettet for 2019 anses som realistisk, men svært krevende. Det er ikke rom for negative overraskelser i særlig grad.

2. Investering

Et høyt investeringsnivå de kommende år gir et betydelig omstillingsbehov i økonomiplanperioden 2019 – 2022.

Det er i særlig grad bygging av det nye omsorgssenteret; Hovlitunet som gir det høye investeringsnivået, men det er også andre store investeringsprosjekter som er nevnt på slutten av dette kapitlet. I investeringsplanen for 2019 – 2022 er det gjennomført en streng prioritering av nye foreslåtte investeringsprosjekter.

Budsjettoversikt drift

	<i>Budsjett</i> 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
OPPVEKST	<i>86 406 000</i>	95 500 000	89 800 000	87 800 000	86 600 000
HELSE, OMSORG, VELFERD	<i>178 083 000</i>	180 700 000	176 700 000	185 100 000	178 600 000
LOKALSAMFUNN INKL STAB	<i>59 094 000</i>	56 000 000	51 300 000	49 300 000	48 500 000
Felles	<i>9 910 000</i>	8 300 000	9 700 000	8 100 000	9 500 000
Administrativ ledelse	<i>8 137 000</i>	10 800 000	10 600 000	10 500 000	10 500 000
Politisk ledelse	<i>4 094 000</i>	4 300 000	4 200 000	4 300 000	4 200 000
Sum drift tjenesteområdene	<i>345 724 000</i>	355 600 000	342 300 000	345 100 000	337 900 000
Skatter og rammetilskudd	<i>-387 360 000</i>	-394 500 000	-395 400 000	-395 700 000	-394 900 000
Renter og finans	<i>41 636 000</i>	38 900 000	53 100 000	50 600 000	57 000 000
RESULTAT	<i>0</i>	0	0	0	0

Tabellen viser tall for alle kommunalområder for hele planperioden. For ytterligere detaljer henvises det til de respektive kommunalområdene.

Driftsinntekter og tilskudd

	Budsjett 2019	Budsjett 2018	Regnskap 2017
Skatteinntekter	121 000 000	115 891 000	107 813 000
Rammetilskudd	207 231 000	204 933 000	201 078 000
Vertskommunetilskudd	65 100 000	64 900 000	65 700 000
Investeringskompensasjoner	1 169 000	1 636 000	1 657 273
Statstilskudd flyktninger (flyttet over til Oppvekst)		-	10 500 000
SUM	394 500 000	387 360 000	386 748 273

Skatteinntektene

Skatteinntektene er budsjettert med 121.000.000 for 2019, som er i samsvar med KS prognosemodell.

Rammetilskudd

I følge statsbudsjettet for 2019 vil Søndre Land kommune motta rammetilskudd på 207.231.000, mot 204.933.000 i 2018. Rammetilskuddet er i likhet med skatteinntektene basert på KS prognosemodell.

Vertskommunetilskuddet

Vertskommunetilskuddet er en kompensasjon som Søndre Land kommune mottar for å dekke ekstra utgifter i forbindelse med at mange tidligere beboere på institusjoner (og opprinnelig hjemmehørende i andre kommuner), etter ansvarsreformen i 1991 ble innbyggere i Søndre Land kommune. Disse inntektene reduseres etter hvert som brukerne faller fra. Samtidig som antallet brukere og inntekter reduseres, vil de gjenlevende brukerne få mer kompliserte pleiebehov etter hvert som disse blir eldre. Etter prognosen vil siste brukeren gå bort i 2028, og da vil også de siste vertskommuneinntektene være borte. Med andre ord vil kommunen fra dette tidspunktet være over i en normal inntektssituasjon. Dette betyr at kommunen allerede nå må begynne å forberede seg på at denne situasjonen vil komme. Det gradvise bortfallet av inntekter må følges av en tilsvarende nedbygging av kommunens totale tjenestetilbud.

Fra og med 2013 er vertskommunene pålagt å føre prosjektrekskap over bruken av vertskommunemidlene. Prosjektrekskapene som er utarbeidet viser at vertskommunetilskuddet man mottar samsvarer med de utgifter kommunen har til dette formålet. Søndre Land kommune har påbegynt en gjennomgang av hvordan vertskommuneutgiftene bør nedtrappes.

Vertskommunetilskuddet er budsjettert med 65,1 mill for 2019, og er basert på 39 brukere ved utgangen av 2017.

Investeringskompensasjoner

Husbanken gir kompensasjon for renter og avdrag for å stimulere til bygging til spesielle formål. Det kompenseres for renter tilsvarende den til enhver tid flytende rente i Husbanken, uavhengig av hvordan investeringene er finansiert.

Finansinntekter av langsiktige plasseringer

Søndre Land kommune har en langsiktig plassering av sin kapital som forvaltes i samsvar med kommunens økonomi- og finansreglement. Dette reglementet ble revidert 11.12.2017 med virkning fra 01.01.2018.

Det er i økonomi- og finansreglement kap 11 vedrørende finansforvaltningen lagt til grunn at kommunens langsiktige plasseringer blir inflasjonsjustert årlig i tråd med utviklingen i konsumprisindeksen, og det er kun avkastningen som kan disponeres. I tillegg skal kommunen ha et bufferfond som sikkerhet for svikt i budsjettet avkastning. Bufferfondet skal helst utgjøre minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år.

Etter finanskrisen i 2008, da kommunen tapte sine avsetninger til inflasjonsjustering og bufferkapital, er det fremdeles et betydelig gap mellom de faktiske avsetninger til inflasjonsjustering og det som er gjeldende krav i finansreglementet.

Bufferkapitalen er imidlertid på tilfredsstillende nivå, og i samsvar med reglementet.

Det vil ikke være aktuelt å legge inn avkastning fra kapitalen i driftsbudsjettet inntil avsetning til inflasjonsjustering er på samme nivå som beskrevet i økonomi- og finansreglementet.

Søndre Land kommune har totalt budsjettet med en avkastning på 5 mill kr for langsiktige plasseringer i 2019. Tilsvarende beløp er budsjettet avsatt til inflasjonsfond.

Søndre Land kommune har en forholdsvis høy andel av de totale langsiktige plasseringene som *rentebærende midler*, med forholdsvis lav risiko. Det er for tiden et lavt rentenivå, som betyr at den forventede avkastningen ligger på et lavt nivå sammenlignet med tidligere års avkastning.

Brukerbetaling og leieinntekter

Satsene for leieinntekter og brukerbetaling framgår av vedlegg 1 – kommunale satser og egenandeler.

Endring i satser fra 2018 til 2019 er vurdert individuelt og det er derfor en del variasjon i økningene. Generelt er økninger utover forventet lønns- eller prisstigning er grunnlagt.

Abonnementsgebyr for avløp holdes på samme nivå som for 2018, mens den volumavhengige avgiften øker med 11,2 %. Det samme er tilfelle med abonnementsgebyret for vann, mens den volumavhengige avgiften for vann økes med 17,3 %. I gjennomsnitt for en normalhusholdning vil gebyret for vann dermed øke med totalt 7,5 %, og for avløp med 4,5 %. Engangsgebyrene ved tilknytning til kommunalt vann og avløp er uforandret for boliger, næringsseiendom og fritidsbebyggelse i 2019. Engangsgebyrene er planlagt økt fra og med 2020 med årlig 25.000 kroner i resten av planperioden.

Gebyret for slamtømming reduseres med 10 %, mens gebyret for renovasjon økes med 4 %.

Det foreslås nye feiegebyrer i hht. ny feieforskrift som trår i kraft i løpet av 2018. Det vil ikke lenger bli mulig å unnta fritidseiendommer fra forskriftene. Gebyret for fast bebodde eiendommer øker med 19 %. Nytt gebyr for fritidseiendommer er beregnet ut fra en faktor på 1,9 ut fra et normalgebyr.

Driftsutgifter

Pris- og lønnsforutsetninger

Forslag til statsbudsjett for 2019 er basert på en forutsatt samlet lønns- og prisvekst (deflator) på 2,6 %. Avsetningen til lønnsoppgjøret i 2019 er budsjettert med 4,5 mill. De årlige lønnsoppgjørene er vekselvis hovedoppgjør og mellomoppgjør. I 2019 er det mellomoppgjør, og som hovedregel er lønnsoppgjørene lavere enn ved hovedoppgjør.

Avsetning til frie driftsfond

Fondsnavn:	Beholdning pr 1.1.2018	Budsjettert 2018	Budsjettert 2019	Budsjettert 2020	Budsjettert 2021	Budsjettert 2022
Inflasjonsjustering	23 737 869	5 000 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000
Pensjonsfond	16 500 000	5 000 000	0	0	0	0
Disposisjonsfond	3 572 661	0	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000

Større investeringer

Omgjøring NAV-kontorer

Det er i investeringsbudsjettet for 2019 avsatt 2 mill. til dette prosjektet. Dette var budsjettert og planlagt i 2018, men på grunn av manglende avklaring er det utsatt til 2019. Endelig kostnad vet en ikke før tilbud foreligger.

Hovlitunet

Hovlitunet er budsjettert med 200 mill. i investeringsbudsjettet for 2019. Byggestart er planlagt høsten 2018, og bygget skal stå ferdig ved årsskiftet 2020-2021. Total investeringskostnad for bygget er beregnet til 491 mill. Det er gitt tilsagn fra Husbanken på investeringstilskudd på 152 mill.

Bofellesskap – Breskebakke og Sørhågåvegen.

Det bygges 2 bofellesskap i kommunen.

Disse er:

- Sørhågåvegen bofellesskap med 3 boenheter – 8,0 mill. i 2019
Beregnet investeringskostnad er totalt 10 mill, og det er delfinansiert med tilskudd fra Husbanken på 4,3 mill. Dette bygget vil bli kjøpt ut av brukerne når det er ferdig.
- Breskebakke bofellesskap med 6 boenheter – 23,9 mill. i 2019.
Beregnet investeringskostnad er totalt 26,9 mill, og det er delfinansiert med tilskudd fra Husbanken på 8,7 mill.

Begge byggene er planlagt å stå ferdig i 2019.

Fladsrudbygget

Det er foreslått avsatt kr 9,5 mill i 2019. Det foregår fortsatt en utredning på hva som skal inn i prosjektet. Det foreligger derfor per tid ikke en ferdig kostnadsberegnet skisse for Fladsrudbygget. Det vil derfor kunne være nødvendig å justere det endelige budsjettforslaget for prosjektet senere.

7. Ledelse og felles

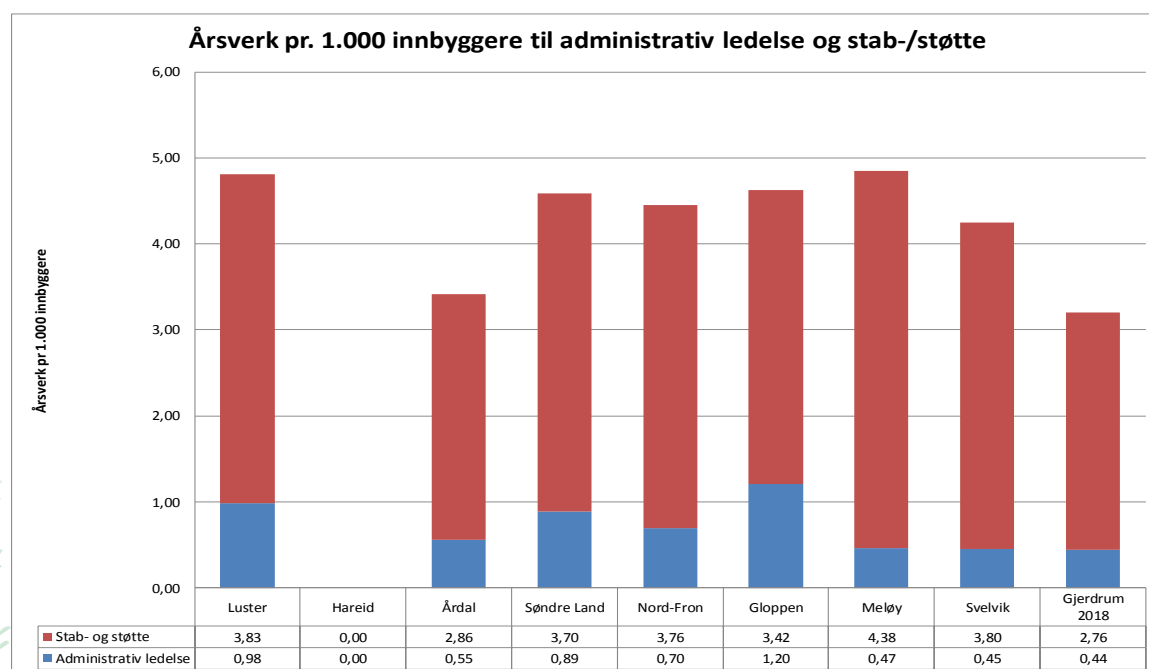
7.1. Tilstandsvurdering

Søndre Land kommune gjennomførte høsten 2018 en gjennomgang av de administrative kostnadene sammenlignet med andre kommuner. Undersøkelsen ble gjennomført av Agenda Kaupang. I denne sammenligningen inngår Søndre Land i sammenligning med kommuner 5 000 – 7 000 innbyggere, hvor den administrative ledelsen består av rådmann og fire kommunalsjefer.

Nøkkeltall

Innbyggere pr 1.7. 2018	5 648
Samlet bemanning - årsverk	504
Administrative årsverk - til sammen	25,90
Herav årsverk til administrativ ledelse	5,00
Herav årsverk til stabs- og støttefunksjoner	20,90
Administrativ andel	5,14
Administrative stillinger pr 1.000 innbyggere	4,59
Antall resultatenheter	25
Samlet administrativ støtte i driftsenhetene	4,40

Rapporten fra Agenda Kaupang peker på at Søndre Land er en tidligere vertskommune for HVPU-institusjon og har fortsatt et høyere utgiftsbehov enn de fleste andre kommunene i sammenligningsgruppen. Rapporten peker videre på at figuren nedenfor viser at kommunen har en administrativ bemanning på gjennomsnittsnivået for de andre kommunene i denne gruppen. Vurdert etter administrativ andel (administrative stillinger som andel av samlet bemanning) er den administrative bemanningen lavere enn flere av de andre kommunene.

Figur-1 Årsverk pr. 1.000 innbyggere til administrativ ledelse og stab/støtte. Kommuner med 5.000–7.000 innbyggere

7.2. Satsningsområder

For satsningsområder i planperioden generelt henvises det til budsjettdokument del 1 og beskrivelse av disse i kommunalområdene.

7.3. Økonomiplan

Felles	2019	2020	2021	2022
Utgangspunktet er 2018-rammene	9 910 000	9 910 000	9 910 000	9 910 000
Prisjustering	43 000	43 000	43 000	43 000
Budsjettreserve (uendret på 2 mill)	-	-	-	-
Lønnsreserve (hovedoppgjør 2020 og 2022)	-1 500 000	-	-1 500 000	-
Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov	-170 000	-300 000	-400 000	-500 000
Nettoramme økonomiplan 2019-2022 (avrundet)	8 300 000	9 700 000	8 100 000	9 500 000

Ansvarsområdet felles inneholder utgifter som er felles for hele organisasjonen.

Det er innarbeidet en budsjettreserve i planperioden for å ta høyde for ikke planlagte tiltak på 2 mill kroner. Avsetning til lønnsoppgjør varierer avhengig av om det er hovedoppgjør eller mellomoppgjør. I 2020 og 2022 er det hovedoppgjør. Avsetning til folkehelsearbeid på 100.000 er på tilsvarende nivå som tidligere år.

Omstillingsbehovet for fellestjenester er på 170.000 kroner i 2019 og øker i planperioden.

Administrativ ledelse	2019	2020	2021	2022
Utgangspunktet er 2018-rammene	8 137 000	8 137 000	8 137 000	8 137 000
Lønns- og prisjustering	212 000	212 000	212 000	212 000
Flytte næringsutvikling fra lokalsamfunn og stab til adm. Ledelse	2 600 000	2 600 000	2 600 000	2 600 000
Felles pott til utviklingstiltak (uendret på 1,5 mill)	-	-	-	-
Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov	-170 000	-330 000	-430 000	-430 000
Nettoramme økonomiplan 2019-2022 (avrundet)	10 800 000	10 600 000	10 500 000	10 500 000

Næringsutvikling er flyttet fra kommunalområdet Lokalsamfunn til administrativ ledelse fra og med 2019.

De økonomiske rammene til administrative ledelse er i planperioden redusert med områdets andel av omstillingsbehovet til kommunen. Totalt 170.000 i 2019 og økende i planperioden. Videre er det i planperioden budsjettert med 1,5 mill kroner til utviklingsarbeid. Det er på tilsvarende nivå som i 2018.

Politisk ledelse	2019	2020	2021	2022
Utgangspunktet er 2018-rammene	4 094 000	4 094 000	4 094 000	4 094 000
Lønns- og prisjustering	106 000	106 000	106 000	106 000
Valg (kommunevalg/stortingsvalg)	150 000	-	100 000	-
Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov	-30 000	-30 000	-30 000	-30 000
Nettoramme økonomiplan 2019-2022 (avrundet)	4 300 000	4 200 000	4 300 000	4 200 000

De økonomiske rammene til politisk ledelse er i planperioden redusert med områdets andel av kommunens omstillingsbehov. Videre er rammene justert for gjennomføring av valg i planperioden. Det er budsjettert med 1 årsverk i planperioden, det vil si ordfører.

8. Oppvekst

8.1. Tilstandsvurdering

BARNEHAGE

	2018-19	2017-18	2016-17	2015-2016
Antall barn i kommunale barnehager	215	209	185	179
Antall barn private bhg	23	24	19	18
SUM barn i barnehage	238	233	204	197
Antall årsverk kommunale bhg	63,3	54,0	45,0	42,8
Timer spesialpedagogisk hjelp (lærertimer)	35 t/u	44 t/u	17 t/u	10 t/u
Antall timer assistent på enkeltbarn	154 t/u	173 t/u	14 t/u	70 t/u

Det framgår av tabellen at det har vært en økning på ca. 40 barn i barnehagene de siste fire årene. Økningen i årsverk fra forrige barnehageår til inneværende barnehageår skyldes både økt antall barn og innføring av en pedagog- og bemanningsnorm.

Nøkkeltall knyttet til barnehagetjenesten

Indikatorer	Søndre Land 2017	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet u/Oslo 2017
Andel barn med barnehageplass	87,9	81,7	89,6	91,3	91,8
Korr. brutto driftsutg. pr barn i kommunale barnehager per korrigert oppholdstime (kr)	64	64	64	64	65
Andel ansatte med barnehagelærerutdanning	32,8	36,1	36,2	38,4	37,3
Andel barn som får ekstra ressurser til styrket tilbud til førskolebarn, i forhold til alle barn i kommunale barnehager	2,4	3,8	2,7	2,7	3,6

GRUNNSKOLE

	2018-2019	2017-2018	2016-2017	2015-2016
Antall elever	535	547	602	629
Elever ved Bjoneroa skole	14			
Årsverk undervisning kommunale skoler	58,6	63,2	65,9	65,6
Elever pr årsverk undervisning	9,12	8,66	9,14	9,59

Elevtallet er stort sett uforandret når elevene med skoleplass ved Bjoneroa skole telles med. Antall årsverk i undervisning er redusert. Antall elever per undervisningsårsverk har økt.

Nøkkeltall grunnskole

Indikatorer	Søndre Land 2017	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet u/Oslo 2017
Netto driftsutgifter til grunnskolesektoren per innbygger 6 – 15 år.	137 345	123 309	114 957	119 657	107 653
Korrigerte brutto driftsutgifter grunnskole per elev	117 760	110 286	101 319	102 488	94 392
Andel elever i privat og kommunal grunnskole som får spesialundervisning	4,8	6,8	8,5	6,9	7,9
Korrigerte brutto driftsutgifter til SFO pr. bruker	25 944	23 388	29 382	26 019	29 151
Andel innbyggere 6 – 9 år i SFO	32,4	40,4	51,3	50,0	57,0

Elevenes skoleprestasjoner

Utviklingen i elevenes skoleprestasjoner er beskrevet og drøftet i tilstandsrapporten for grunnskolen (lagt fram for kommunestyret i juni 2018). Her gjengis kun tallene for andelen elever på laveste mestringsnivå på nasjonale prøver og antall grunnskolepoeng.

Nasjonale prøver 5. trinn	2017	2016	2015	2014
Andel elever på laveste nivå i lesing 5. trinn	15,6 %	20,0 %	28,8 %	27,5 %
Andel elever på laveste nivå i regning 5. trinn	10,9 %	32,7 %	23,6 %	30,8 %
Andel elever på laveste nivå i engelsk 5. trinn	13,3 %	18,0 %	34,0 %	23,5 %

Nasjonale prøver 8. trinn	2017	2016	2015	2014
Andel elever på de to laveste nivåene i lesing 8 tr.	26,7 %	30,2 %	33,4 %	30,4 %
Andel elever på de to laveste nivåene i regning 8 tr.	36,7 %	42,6 %	41,3 %	33,8 %
Andel elever på de to laveste nivå i engelsk 8. tr.	18,4 %	30,9 %	40,0 %	24,0 %

Resultater 10. trinn	2017	2016	2015	2014
Grunnskolepoeng	41,1	38,4	38,8	40,0

FLYKTNINGETJENESTE, VOKSEOPPLÆRING, SPESIALPEDAGOGISKE TJENESTER

Introduksjonsprogrammet inkludert grunnskoleopplæring og norskopplæring med samfunnskunnskap gjennomføres i samarbeid med Sølve Læring pluss. For tiden er det totalt 37 elever som deltar i opplæring, enten i norskopplæring etter introduksjonsloven eller i grunnskoleopplæring etter opplæringsloven.

Søndre Land kommune mottar integreringstilskudd for 57 flyktninger. Av disse deltar for tiden 25 flyktninger i introduksjonsprogrammet. De fleste av deltakerne startet i programmet i 2017, og vil følgelig nå den ordinære grensen for deltakelse på 2 år i løpet av 2019. Enkelte deltakere vil imidlertid ha grunnlag for å få innvilget forlenget introduksjonsprogram utover to år.

Enkelte av flyktingene har på grunn av permisjon ikke startet i introduksjonsprogrammet før august 2018. Det vil følgelig være deltakere i introduksjonsprogrammet minimum til 2020.

Av de seks som avsluttet introduksjonsprogrammet skoleåret 2017 – 2018 gikk fire deltakere til arbeid eller utdanning, en deltaker gikk til delvis arbeid og delvis stønad fra NAV og kun en deltaker gikk fra introduksjonsprogrammet til full stønad fra NAV.

8.2. Mål og satsingsområder

Gjennom formålsparagrafen i barnehageloven og opplæringsloven er kommunen som barnehagemyndighet, barnehageeier og skoleeier gitt et omfattende samfunnsmandat. I følge formålsparagrafen i barnehageloven skal barnehagen blant annet «ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling». I Opplæringslovens formålsparagraf står det blant annet at elevene skal «utvikle kunnskap, dugleik og holdninger for å kunne mestre liv sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrang».

I kommuneplanens samfunnsdel er det angitt følgende overordnede mål for kommunalområde oppvekst:

- Etablere et helhetlig kvalitetssystem for skole og barnehage og fortsatt sikre at elevenes skoleresultater ligger minst på landsgjennomsnittet.

- Redusere andelen elever som skårer under kritiske grense på kartleggingsprøver og ligger på de laveste mestringsnivåene på nasjonale prøver (dvs. nivå 1 for 5. trinn og nivå 1 og 2 på 8. trinn), og ha et godt skolemiljø.
- minst 75 % av de som går ut av ungdomsskolen skal ha fullført videregående skole med bestått i alle fag innen fem år etter avsluttet ungdomsskole.

BARNEHAGE

Det overordnede målet for barnehagetjenesten i Søndre Land er full barnehagedekning i tråd med barnehageloven, og et barnehagetilbud med høy kvalitet som fremmer barns trivsel, lek og læring. Barnehagene skal både være en pedagogisk virksomhet og et velferdstilbud for småbarnsforeldre.

I arbeidet med å nå målet skal det satses på å videreutvikle barnehagene som pedagogisk virksomhet.

Utviklingsarbeidet i barnehagene i Søndre Land skjer med utgangspunkt i Utdanningsdirektoratets kompetansestrategien 2018-22. Fra Utdanningsdirektoratet er det understreket at denne strategien skal støtte implementeringen av den nye rammeplanen for barnehagene (vedtatt 2017).

På bakgrunn av de sentrale føringene har kommunene i Gjøvik-regionen jobbet fram en regional kompetansesatsing for private og kommunale barnehager. Hovedtemaet for denne regionale satsningen er barnehagebaserte tiltak som skal utvikle barnehagene som en lærende organisasjon.

I Søndre Land følges dette opp gjennom å bygge videre på de senere års satsingsområde «Barns trivsel». Det betyr at voksnes relasjonskompetanse i møte med barn, og kunnskap om barnets tilknytning fortsatt står sentralt i utviklingsarbeidet.

For å styrke personalets kompetanse ytterligere innenfor dette området har Søndre Land kommune inngått en avtale med firmaet Tilknytningspsykologene om kompetanseutvikling for ansatte i barnehage, skole og SFO i Circle of Security (COS-P) /Trygghetssirkelen. Bakgrunnen for dette prosjektet er kunnskapen om betydningen av relasjonen mellom barn og voksne for det enkeltes barns utvikling. Metoden har blitt tilbudt som foreldrekurs i Søndre Land siden vår 2017. Foreldrekurs og undervisning av ansatte som jobber med barn og ungdom er svært utbredt og anerkjent både nasjonalt og internasjonalt.

I tillegg videreføres utviklingsarbeidet «Strukturert begrepslæring» som gjennomføres med alle 5-åringene i kommunen. Målet med denne satsningen er å jobbe systematisk med rammeplanens krav om tidlig og god språkstimulering.

GRUNNSKOLE

De overordnede målene i kommuneplanens samfunnsdel er konkretisert i følgende resultatmål:

- Ingen elever skal oppleve mobbing, diskriminering, vold eller rasisme.
- Læringsresultatene skal ligge minst på landsgjennomsnittet i lesing, regning og engelsk på nasjonale prøver på 5. trinn og 8. trinn.
- Maksimalt 15 % av elevene skal være i mestringsgruppe 1 på nasjonale prøver i femte trinn og maksimalt 7 % i mestringsgruppe 1 på 8. trinn.
- Grunnskolepoeng på 10. trinn skal ligge minst på landsgjennomsnittet.
- Skolene i Søndre Land skal innen 2024 oppfylle opplæringslovens krav til undervisningskompetanse hos alle fast ansatte lærere.

Fagfornyelsen i grunnskolen og implementering av ny overordnet del av læreplanen er viktige elementer i utviklingsarbeidet i grunnskolen 2018 – 2019. Målet med utviklingsarbeidet er å sette skolene og den enkelte lærer i stand til å anvende verdiene og prinsippene i læreplanens overordnede del i egen praksis og i arbeid med lokale læreplaner basert på de nye fagplanene.

Fra høsten 2019 skal prosjektet knyttet Circle of Security (COS-P) /Trygghetssirkelen (se omtale under avsnittet om barnehage ovenfor) også omfatte ansatte i grunnskolen.

VOKSENOPPLÆRING, INTEGRERING OG SPESIALPEDAGOGISKE TJENESTER (FSPPT)

Flyktningetjenesten skal bidra til en god integrering av bosatte flyktninger i tråd med introduksjonsloven. Hovedoppgaven er å koordinere bosetting og integrering av innvandrere. Siden Søndre Land kommune har valgt å legge oppgaver knyttet til introduksjonsprogrammet og opplæring til Sølve, er det av stor betydning at dette samarbeidet videreutvikles til beste for deltakerne.

Introduksjonsprogrammet skal bidra til at flyktingene styrker sine muligheter for deltakelse i yrkes- og samfunnsniv, og deres økonomiske selvstendighet. Det er et mål at 75 % av deltakerne i introduksjonsprogrammet går til arbeid eller utdanning etter endt program.

Utviklingsmålet for voksenopplæringen er å videreutvikle norskopplæringen, grunnskoleopplæring for voksne og det spesialpedagogiske tilbudet for voksne i samarbeid andre kommunale enheter og Sølve. Den ordinære grunnskoleopplæringen skal bidra til at elevene fullfører og består grunnskolen.

Målet for PP-tjenesten er:

- gjennom sakkyndighetsarbeid å legge grunnlag for at elever med behov for spesialundervisning opplever mestring og høyt læringsutbytte
- Å bistå og veilede skoler og barnehager i deres arbeid overfor barn og skolelever med særskilte behov.

Målekart for kommunalområdet

Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	153,4	150,5	141,7	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,3	
Nærvær (i %)	92,5	91,5	92,5	
Økonomisk resultat (i %)	100 %		110 %	

8.3. Økonomiplan

	2019	2020	2021	2022
Utgangspunktet er 2018-rammene	86 406 000	86 406 000	86 406 000	86 406 000
Lønns- og prisjustering	2 927 000	2 927 000	2 927 000	2 927 000
Nedleggelse av Vestsida skole (brutto)	-2 400 000	-2 400 000	-2 400 000	-2 400 000
Utvidelse barnehageplasser	5 200 000	5 200 000	5 200 000	5 200 000
Flyktingtjenesten	5 000 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000
Kjøp av elevplasser, barnehageplasser, enkeltvedtak, skoleskys	3 500 000	3 500 000	3 500 000	3 500 000
Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov	-5 100 000	-10 800 000	-12 800 000	-14 000 000
Nettoramme økonomiplan 2019-2022 (avrundet)	95 500 000	89 800 000	87 800 000	86 600 000

Den økonomiske rammen for kommunalområde oppvekst er økt med totalt 9,1 millioner inkludert lønns- og prisstigning.

Den økte rammen til kjøp av elevplasser og barnehageplasser i andre kommuner gjør at merforbruket på dette området kan reduseres i 2019 sammenlignet med 2018. Den økte rammen vil likevel ikke dekke merutgiftene fullt ut.

Skolene

Skolenes ramme er redusert med 2,4 millioner, som tilsvarer 3,5 årsverk. Selv om reduksjonen i antall årsverk er relativt beskjeden, vil budsjettssituasjonen for skolene bli vanskelig også i 2019. Noe av reduksjonen i årsverk kan gjennomføres først fra 1.8. Konsekvensen blir da at det må tas ut flere stillinger siden utgiftsreduksjonen kun har virkning i fem måneder. Det forutsettes at reduksjonen i årsverk ikke medfører brudd på den statlige lærenormen.

Barnehagene

Barnehagene har en realøkning av sin ramme på 3,75 millioner. Økningen er tilstrekkelig til å videreføre store deler av utvidelsen dette barnehageåret for hele 2019. Vi ser imidlertid at dels på grunn av innføringen av pedagog- og bemanningsnorm og dels salderingen av budsjettet blir det nødvendig å redusere størrelsen på en gruppe i Svingen barnehage og en gruppe Hov barnehage. Det innebærer at kapasiteten reduseres med 8 barn / 16 plasser sammenlignet med inneværende barnehageår. Det er ikke budsjettdekning for alle enkeltvedtak om spesialpedagogisk hjelp.

Avdeling for flykninger, spesialpedagogiske tjenester og PPT.

Budsjettet til flykningetjenesten inkludert refusjon til Sølve og utbetaling av introduksjonsstønad er redusert i tråd med reduksjonen i inntekter fra det statlige introduksjonstilskuddet. Budsjettet innebærer at det må være en svært restriktiv praksis med hensyn til å få utvidet introduksjonsprogrammet utover 2 år. For øvrig er budsjettet for denne avdelingen videreført på samme nivå som i 2018.

9. Helse, omsorg og velferd

9.1. Tilstandsvurdering

SSB har lagt om Kostratabellene og presenterer færre og andre nøkkeltall pr område enn tidligere. Presentasjonen i årets handlingsprogram blir derfor noe annerledes enn tidligere år.

Helse og omsorgstjenester

Nøkkeltall	Søndre Land 2016	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet 2017
Helse og omsorgstjenester					
Utgifter kommunale helse- og omsorgstjenester per innbygger (kr)	36 928	39 625	27 575	29 798	25 456
Årsverk helse og omsorg per 10 000 innbygger (årsverk)	490,3	493,1	335,2	367,5	312,3
Netto driftsutgifter til omsorgstjenester i prosent av kommunens samlede netto driftsutgifter (prosent)	43,2	39,7	34	34,7	31,1
Andel brukerrettede årsverk i omsorgstjenesten m/ helsefagutdanning (prosent)	73,8	74,5	74,8	75,4	74,8
Årsverk per bruker av omsorgstjenester (årsverk)	0,51	0,51	0,56	0,53	0,57
Andel innbyggere 80 år og over som bruker hjemmetjenester (prosent)	39,5	32,4	33,9	34,5	32,4
Andel brukere av hjemmetjenester 0-66 år (prosent)	52	54,9	44,9	45,8	47
Andel innbyggere 80 år og over som er beboere på sykehjem (prosent)	17	15,7	11,5	11,1	12,6
Andel brukertilpassede enerom m/ eget bad/wc (prosent) ¹	0	0	86,1	84,1	89,2
Utgifter per oppholdsdøgn i institusjon (kr)	2558	2699	3369	3588	3439
Andel private institusjonsplasser (prosent)	0	0	2,4	3,2	5,9
Legetimer per uke per beboer i sykehjem (timer)	0,28	0,45	0,45	0,66	0,55
Andel innbyggere 67-79 år med dagaktivitetstilbud (prosent)	2,18	1,88	0	0,76	0,65
Netto driftsutgifter til kommunehelsetjenesten i prosent av kommunens samlede netto driftsutgifter (prosent)	3,9	3,9	4,3	5	4,6
Avtalte legeårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	12,1	12,4	10,4	12,4	11,1
Avtalte fysioterapeutårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	10	10,4	9,5	11,8	9,5
Avtalte årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten per 10 000 innbyggere 0-20 år (årsverk)	44,8	48,3	42,3	43,4	39,4
Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst (prosent)	123,9	78,4	92,7	94,3	90,6

Søndre Land kommune ligger høyt sammenlignet med andre både når det gjelder utgifter til kommunale helse og omsorgstjenester og i antall årsverk pr 10 000 innbyggere. Det er nærliggende å tenke at dette skyldes vertskommuneansvaret. Andel årsverk i helse og omsorg økte mellom 2016 og 2017, samtidig som vi ser at årsverk pr bruker er stabilt, og i ligger lavere sjikt sammenlignet med andre. Andel innbyggere over 80 år som mottar tjenester har en nedgang, mens andel innbyggere under 66 år som mottar tjenester, øker. Søndre Land ligger veldig lavt i utgifter pr oppholdsdøgn i institusjon. Det kan innebære at vi har en kostnadseffektiv drift, men det kan også bety at vi har en for lav bemanningsfaktor, og lav dekning av ansatte med høyskoleutdanninger/videreutdanninger. Vi har høy andel personer med tilbud om dagaktivitetsplass i aldersgruppen 67-79 år sammenlignet med andre.

Det er en styrt økning av legetimer i sykehjem, og kommunen har besatt alle fastlegehemler.

Kommunen har omfordelt ressurser i helsestasjon, og styrket skolehelsetjenesten noe. Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker er lav, men noen er fulgt opp ved besøk på helsestasjonen.

Psykisk helse og rus

Nøkkeltall – Psykisk helse og rus	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet 2017
Brutto driftsutg. til tilbud til personer med rusproblemer pr. innb. 18-66 år (kr)	123,9	294,3	119,9	558,6
Netto driftsutg. til tilbud til personer med rusproblemer pr. innb. 18-66 år (kr)	123,9	185,2	82,2	445,8
Andel netto driftsutgifter til tilbud til personer med rusproblemer (prosent)	4,2	6	2,3	11,5
Årsverk av psykiatriske sykepleiere per 10 000 innbyggere (helse- og omsorg) (antall)	3,5	5,9	4,3	4,8
Årsverk av personer med videreutdanning i psykisk helsearbeid per 10 000 innbyggere (helse og sosial) (antall)	6,3	9,3	7,2	9,1
Årsverk av personer med videreutdanning i rusarbeid per 10 000 innbyggere (helse og sosial) (antall)	5,3	3,1	2,3	2,9

Tall på psykisk helse og rus er kun publisert for 2017, slik at det er ikke noen sammenligningstall fra tidligere år. Årsverk av psykiatriske sykepleiere og personer med videreutdanning i psykisk helsearbeid ligger noe lavere enn de vi kan sammenligne oss med. Vi ligger høyt på årsverk av personer med videreutdanning i rusarbeid sammenlignet med andre.

Sosiale tjenester

Nøkkeltall	Søndre Land 2016	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet 2017
Sosiale tjenester					
Sosialhjelpsmottakere (antall)	88	101	4 529	5 131	118 409
Antall sosialhjelpsmottakere 18-24 år (antall)	21	25	1 021	1 168	25 498
Sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp i 6 måneder eller mer (antall)	16	19	1 531	1 680	42 789
Sosialhjelpsmottakere med arbeidsinntekt som hovedinntekt (antall)	9	10	500	562	12 034
Sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp som viktigste kilde til livsopphold (antall)*	26	17	1 698	1 783	47 787
Sosialhjelpsmottakere som bor i eid bolig (antall)	19	16	424	467	8 758
Antall barn i familier som mottok sosialhjelp (antall)	32	47	2 132	2 604	60 361

*For 2017 er sosialhjelpsmottakere med hovedinntekt introduksjonsstøtte skilt ut fra hovedinntekt sosialhjelp. For 2015 og 2016 er disse registrert sammen.

Tabellen viser en økning i både mottakere av sosialhjelp, økning i antall som mottar sosialhjelp over tid, og antall barn i familier som mottok sosialhjelp. En gledelig nedgang i antall sosialhjelpsmottakere som hadde sosialhjelp som viktigste kilde til livsopphold.

Barnevern

Nøkkeltall	Søndre Land 2016	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Opp-land 2017	Landet 2017
Barnevern					
Netto driftsutgifter til barnevernstenesta per innbygger 0-22 år (kr)	13 362	20 224	8 104	9 202	7 978
Barn med melding ift. innbyggerar 0-17 år (prosent)	6,9	6,3	5	5,3	4,6
Prosentdelen barn med undersøking ift. innbyggerar 0-17 år (prosent)	7,6	7,8	5,4	5,5	4,9
Barn med barnevernstiltak ift. innbyggerar 0-22 år (prosent)	3,8	4,8	4,7	4,6	3,9
Brutto driftsutgifter (funksjon 244) per barn med undersøking eller tiltak (kr)	50 009	86 000	42 960	53 848	46 496
Brutto driftsutgifter per barn som ikkje er plassert av barnevernet (funksjon 251) (kr)	109 200	77 206	33 750	37 544	37 963
Brutto driftsutgifter per barn som er plassert av barnevernet (funksjon 252) (kr)	367 103	491 516	385 435	468 015	432 387

Barn med undersøking eller tiltak per årsverk (funksjon 244) (antall)	15,5	15,4	21,5	18,5	19,9
Undersøkingar med handsamingstid innan 3 månader (prosent)	40	57	81	79	86

Det som er verdt å merke seg i tallene fra 2016 til 2017 er økningen i utgifter til barnevernet. Kostnadene pr barn ligger høyt over sammenlignbare kommuner. Antall barn med melding og med undersøking ligger også noe høyere enn sammenlignbare kommuner. En positiv økning i undersøkinger med behandlingstid under 3 mnd.

9.2. Mål og satsingsområder

Søndre Land kommune skal ha helse-, omsorgs- og velferdstjenester med god kvalitet og med tilstrekkelig kapasitet. Det skal være nødvendig bredde i tjenestetilbudet. Det skal være et robust fagmiljø med vekt på tverrfaglighet og samarbeid – både internt og eksternt. Tjenesten har som mål å til enhver tid ha optimal organisering og kunne tilpasse seg framtidige endringer.

Målekart for kommunalområdet:

Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk for kommunalområdet	248	253	257,8	
Antall årsverk fellesressurser	2	2	2	
Tildelings- og koordinerende enhet	2,5	2,5	2,5	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet	-	-	-	Ikke gjennomført
Medarbeidertilfredshet	4,2*	-	4,1	*landsgjennomsnitt.
Nærvær (i %)	92,5	89,8	89,1	2. kvartal -18
Økonomisk resultat (i %)	100	103,8%	114	

Med bakgrunn i kommuneplanens samfunnsdel skal helse, omsorg og velferd følge opp målene om at alle mottakerne av kommunens tjenester skal være godt fornøyde med de tjenestene de mottar, og vi skal prioritere utviklings- og innovasjonsarbeid og forvalte våre ressurser på en god måte. Året 2019 vil handle mye om å tilpasse driften til de økonomiske rammene vi er tildelt.

Trygghet, mestring og livskvalitet er vår visjon for arbeidet og satsningsområder for 2019 vil være:

1. Tidlig innsats i alle aldre

Dette innbefatter både forebyggende tiltak, tidlig intervensjon og stabiliserende tiltak, og aktiv innsats tidlig i et sykdomsforløp/rehabiliteringsforløp.

1.1 Kommunalområdet har utarbeidet flere planer med tilhørende tiltak som skal følges opp i perioden.

- a) Plan for psykisk helse og rusarbeid 2016-2020
 - utvikle fagteammodellen som samarbeidsarena mellom barnehage, skole, helsestasjon, psykisk helse- og rustjeneste og barnevern knyttet til barn i risiko
 - utvikle fagteammodell for barn fra graviditet til barnehagebarn
 - utvikle fagteammodell for overganger fra ungdomsskole til videregående skole
- b) Strategisk plan for hverdagsmestring med velferdsteknologi.
 - hverdagsrehabilitering og velferdsteknologiske løsninger skal være førstevalg i tilbudet av tjenester
- c) Demensplan 2017-2025
 - etablering av brukerskole, brukerdialog og demensvennlig samfunn.
- d) Kommunal kreftstrategi 2018-2021
 - Følge opp forebyggende tiltak
 - kreftkoordinator
- e) Plan for habilitering og rehabilitering skal revurderes i 2019
- f) Vedta ny plan for helse, omsorg og velferdstjenester i Søndre Land kommune
- g) Forberede, kartlegge og planlegge hvordan eldreforholdene skal implementeres i Søndre Land kommune
- h) Følge opp plan mot vold i nære relasjoner, bidra til å avdekke forhold tidlig

1.2 Videreføre arbeidet med å utarbeide strategi for å forebygge overvekt hos barn og unge.

1.3 Videreføre arbeidet med forebyggende hjemmebesøk for personer over 75 år

1.4 NAV vil bidra til

- Et arbeidsrettet Introduksjonsprogram slik at flere flyktninger kommer tidligere ut i arbeid
- Tidlig og tett arbeidsrettet oppfølging av ungdom (under 30 år).
- Ha fokus på barnas behov i oppfølging og vedtak om ytelser.
- Fortsatt fokus på forebyggende råd og veiledning.

1.5 Etablering av kompetansetiltak i samarbeid med Oppvekst; COS i barnehager og skoler

2. Kvalitet

Tjenestene skal være av god kvalitet, og brukerinvolvering skal stå sterkt. Ved nye tiltak skal brukere involveres i planleggingen. Tjenesten skal følge med på utvikling i sitt fagområde og søke ny kunnskap.

- Alle avdelinger skal ha oppdaterte kompetanseplaner og opplæringsplaner for sine avdelinger
- Veileder til forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse og omsorgstjenesten skal implementeres
- Delta i pasientsikkerhetsprogrammet, drive kontinuerlig kvalitetsforbedring i tjenesten
- Kompetanse skal verdsettes, øke andel ansatte med fagutdanning og høyskoleutdanning.
- Kontinuerlig etikk og verdiarbeid i alle avdelinger.

3. Arbeidsprosesser og organisering

- Innføre digitalisering av tjenesten i henhold til digitaliseringsprosjektet
- Innføre Lean i nye avdelinger
- Følge opp tiltak i ny plan for helse, omsorg og velferdstjenester

4. Innovasjon

- Utvikle tjenesten gjennom å tenke nytt
- Se muligheter for å jobbe smartere, skape mønsterbrudd
- Øke bevisstheten rundt hvilke oppgaver vi skal utføre, og hvilke vi kan slutte med
- Delta i folkehelseprosjektet Søndre Land 2025

5. Hovlitunet

- Bidra til gode prosesser og innspill i forbindelse med utvikling av Hovlitunet

6. Økonomi

- Aktiviteten må tilpasses kommunalområdets driftsrammer

9.3. Økonomiplan

	2019	2020	2021	2022
Utgangspunktet er 2018-rammene	178 083 000	178 083 000	178 083 000	178 083 000
Lønns- og prisjustering	5 643 000	5 643 000	5 643 000	5 643 000
Vertskommuneansvaret	-1 268 000	- 3 805 000	-6 405 000	-9 071 000
Barnevern	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
6-mannsbolig (ny)	-	7 000 000	7 000 000	7 000 000
3-mannsbolig (ny)	-	-	2 000 000	2 000 000
Driftsutgifter Hovlitunet	-	-	12 000 000	12 000 000
Legevakt og crisesenter	330 000	330 000	330 000	330 000
Helsesøster og jordmortjenesten	700 000	700 000	700 000	700 000
Ressurskrevende tjenester	2 850 000	2 850 000	2 850 000	850 000
Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov	-7 600 000	-16 100 000	-19 100 000	-20 900 000
Nettoramme økonomiplan 2019-2022 (avrundet)	180 700 000	176 700 000	185 100 000	178 600 000

Driftsrammen for 2019 gir rom for mye aktivitet, men innebærer også at det til sammen må reduseres med 7,6 millioner kroner.

Dette vil innebære reduksjon i antall stillinger i flere avdelinger i kommunalområdet, og vil innebære en reduksjon i tjenesteomfang. Alle tjenester kan ikke gå som tidligere med en kraftig reduksjon av rammen. Vi styrker tidlig innsats, ved å opprette en stilling til psykolog 2 som skal arbeide med barn og unge. Det blir da ikke opprettet en ny ressurs i skolehelsetjenesten. Dette er gjort etter en faglig vurdering, samt behandling i komite for helse, omsorg og velferd. Kommunen har mottatt et tilskudd til psykologstilling 2 fra fylkesmannen som fases ut over tre år.

Det blir redusert 9 plasser på Hovli. 4 plasser går bort pga behov for å rive deler av bygget mot sør når byggingen av nye Hovlitunet tar til. I tillegg reduseres fem plasser i 1. etasje for å redusere omfang i tjenester og tilpasse oss framtidig antall geriatriplasser i Hovlitunet. Hjemmetjenesten og hjemmesykepleien reduserer i tjenesten, og ser bl.a. på organisering, og bruk av teknologi for å kunne nedbemanne i årsverk. Eldresenter/dagtilbud endrer antall dager dagtilbudet for eldre er åpent, de vurderer å overta noe kjøring til dagtilbudet selv, og ser på arbeidsprosesser. Kantina på Hovli får noe redusert åpningstid. Nav holder del av en stilling som veileder vakant.

Reduksjon i antall ansatte vil gjøres i samarbeid med tillitsvalgte, og vi har stor tro på at reduksjonen vil kunne gjøres ved naturlig avgang og omplasseringer.

10. Lokalsamfunn og stab

10.1 Tilstandsvurdering

Indikator – Bygg og vedlikehold samt renhold	Søndre Land 2016	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet 2017
Netto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning i % av samlede driftsutgifter (i %)	8,0	7,5	7,5	8,4	8,9
Samlet areal på formålsbyggene per innbygger (m2)	5,1	5,2	5,1	5,5	5,0
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning pr m2 (kr)	78	96	97	57	108
Utgifter til driftsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning pr m2 (kr)	628	646	491	429	537
Herav energikostnader for kommunal eiendomsforvaltning pr m2 (kr)	124	135	107	126	113
Herav utgifter til renholdsaktiviteter i kommunale eiendomsforvaltning pr m2 (kr)	238	256	155	155	186
Kommunalt disponerte boliger per 1000 innbyggere (antall)	31	36	22	26	21
Andel kommunale boliger som er tilgjengelige for rullestolbrukere (i%)	56	61	66	60	48
Brutto investeringsutgifter til boligformål pr innbygger i kr	170	615	1 816	1 457	1 473
Lønnsutgifter pr eid kommunal bolig (kr)	9 583	9 733	10 013	11 462	9 865
Antall boliger godkjent av kommunen for finansiering med startlån, pr 1000 innbyggere (antall)	-	1,6	1,4	1,6	1,3
Antall husstander tilkjent statlig bostøtte fra Husbanken pr 1000 innbyggere (antall)	15,7	13,8	14,5	15,6	17,3

Forvaltning av kommunale bygninger og boliger varierer fra kommune til kommune, så sammenligning med andre er misvisende. Bl.a. har flere kommuner valgt å la en kommunal stiftelse eller foretak eie rådhus, og i mange kommuner er boliger eid av en boligstiftelse. Det betyr at areal og kostnader for disse ikke inngår i Kostra-tallene.

Indikator – Klima og energi	Søndre Land 2016	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet 2017
Energibruk pr m ² eid areal, formålsbygg (kWh)	169	166	132	126	113
Energikostnader pr m ² kommunalt eide formålsbygg (kr)	124	135	107	126	113

En av årsakene til at Søndre Land kommune ligger høyere på energikostnader til institusjonslokaler pr kvadratmeter er Hovli. Ved å bygge HovlitUNET vil energikostnadene pr kvadratmeter reduseres betydelig.

Indikator - arealforvaltning	Søndre Land 2016	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet 2017
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid (kalenderdager) byggesaker 12 ukers frist	41	20	34	29	33
Standardgebyr for oppmålingsforretning for areal tilsvarende en boligtomt 750 m ² i kr	16 650	16 650	18 747	16 250	17 525

Saksbehandlingstiden for byggesaker i 2018 forventes å gå opp siden den ene stillingen var ubesatt 2/3 av året. Det ble innleid noe ekstra hjelp.

Gebyrer for oppmålingsforretninger ligger på landsgjennomsnittet. Det må imidlertid bemerkes at for Søndre Land gjelder gebyret eiendom opp til 2000 m².

Indikator – Næringsforvaltning	Søndre Land 2016	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet 2017
Netto driftsutgifter til tilrettelegging og bistand for næringslivet pr innbygger	164	447	77	125	81

Fra 2017 er næringsrådgiverstillingen besatt og kommunen deltar i Gjøvikregionen Utvikling med tilhørende næringsprogram. Fra 2019 deltar kommunen også i programmet KOM (kultur, opplevelser og mat).

Indikator - kultur	Søndre Land 2016	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet 2017
Netto driftsutgifter til kultursektoren pr. innbygger	1 582	1 697	1 756	2 245	2 297
Nette driftsutgifter til bibliotek kr. pr innbygger	260	274	272	353	281
Netto driftsutgifter til kino kr. per innbygger	31	28,5	29	-11	8
Besøk pr. kinoforestilling	34,1	34,3	26,5	33,3	31,1
Netto driftsutgifter til musikk- og kulturskole per innbygger 6 – 15 år	2 055	2 589	2 726	3242	2275
Andel elever i grunnskolealder i musikk- og kulturskolen av antall barn i alderen 6 – 15 år	18,7	18,8	15,4	17,4	13,3

Tallene viser noe økning i netto driftsutgifter til kultursektoren pr innbygger, men avstanden til landsgjennomsnitt og Oppland fylket har ikke endret seg vesentlig. Driftsutgifter bibliotek er lavt og ligger under i forhold til Landet og Oppland fylke. Samtidig er biblioteket som møteplass i sterk utvikling for alle innbyggerne.

Vi fortsetter å øke antall kulturskoleelever og ligger over både landsgjennomsnitt, Oppland og Gruppe 10. Netto driftsutgifter musikk- og kulturskole pr. innbygger har økt, men tallene skjuler at det totale elevtallet i kommunen er sunket og skaper dermed færre å dele utgiftene med.

Besøk pr kinoforestilling har økt og vi passerer både Oppland og landet forøvrig, driftsutgiftene er fortsatt høye, men har sunket noe og er nå under Gruppe 10.

Indikator – kirke	Søndre Land 2016	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet 2017
Netto driftsutgifter til kirker og gravplasser pr innbygger	865	904	638	680	574
Brutto investeringsutgifter til kirker og gravplasser pr innbygger	0	0	155	190	181

Netto driftsutgifter til kirker og gravplasser pr innbygger er høyere i Søndre Land kommune sammenlignet med gruppe 10, Oppland og snittet i landet.

Indikator - avløpstjeneste	Søndre Land 2016	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet 2017
Finansiell dekningsgrad avløp	93	89	-	-	101
Andel av befolkningen tilknyttet kommunal avløpstjeneste	39,0	39,5	-	67,2	84,9
Gebyrinntekter pr. innbygger tilknyttet kommunal avløpstjeneste	4 398	4 355	-	2 968	1 738
Driftsutgifter pr. innbygger tilknyttet kommunal avløpstjeneste	4 437	3 683	-	-	-
Årsgebyr for avløpstjenesten - eks mva (rapporteringsåret +1)	6 910	3 640	3 797	4 872	3 891
Andel fornyet spillvannnett, gjennomsnitt for siste tre år	1,32	1,18	-	0,38	0,61

Selvkostregnskapet viser at inndekningen for avløp har gått noe ned og er i 2017 på 87 %. Gebyrinntektene pr. innbygger tilknyttet kommunal avløpstjeneste gikk noe ned fra 2016 til 2017. Andel fornyet ledningsnett har gått noe ned fra 2016 til 2017, men er betydelig høyere enn gjennomsnittet i Oppland og landet.

Indikator - vannforsyning	Søndre Land 2016	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet 2017
Finansiell dekningsgrad vann	92	87	-	-	97
Andel av befolkningen tilknyttet kommunal vannforsyning	53,8	50,1	-	69,1	84,9
Gebyrinntekter pr. innbygger tilknyttet kommunal vannforsyning	2 811	2 937	-	2 223	1 427
Driftsutgifter pr. innbygger tilknyttet kommunal vannforsyning	2 749	2 173	-	-	-
Årsgebyr for vannforsyning ekskl mva (rapporteringsåret +1)	6 179	6 664	3 183	3 974	3 449
Andel fornyet ledningsnett, gjennomsnitt for siste tre år	2,04	2,2	-	0,61	0,66

Selvkostregnskapet viser at man har en dekning på 87 % for vann i 2017. Gebyrinntektene pr. innbygger tilknyttet kommunal vannforsyning gikk noe opp i 2017. Andel fornyet ledningsnett har økt og er betydelig høyere enn gjennomsnittet i Oppland og landet.

Indikator - avfall og renovasjon	Søndre Land 2016	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet 2017
Finansiell dekningsgrad avfall	103	91	-	-	102
Årsgebyr for avfallstjenesteng ekskl mva (rapporteringsåret +1)	2 167	2 147	2 607	2 213	2 762

Dekningsgraden ble redusert fra 2016 til 2017, fra 103 % til 91 %. Årsaken til dette er betydelig bruk av driftsfond. Årsgebyret ble satt noe ned fra 2016 til 2017 og er lavere enn i snittet Oppland og Landet.

Indikator – Brann- og ulykkesvern	Søndre Land 2016	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2017	Oppland 2017	Landet 2017
Netto driftsutgift pr innbygger	1 068	1 132	775	863	794
Årsgebyr for feiing og tilsyn ekskl mva (rapporteringsåret +1)	301	296	445	501	438

Netto driftsutgifter per innbygger innenfor brann og ulykkesvern økte svakt fra 2016 til 2017 og er høyere enn snittet i Oppland og landet. Årsgebyret for feiing og tilsyn ble noe redusert fra 2016 til 2017 og under snittet i Oppland og landet.

10.2 Mål og satsingsområder

Målekart for kommunalområdet

Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	79,09*	83,49*	87,48*	* Budsjetterte årsverk
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet	-	-	-	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	4,3	Det henvises til innledningen budsjettdokument del I
Nærvær (i %)	95	91,7*	93,2	* Basert på 2. tertial 2018
Økonomisk resultat (i %)	100	105,3*	104,6	* Basert på 2. tertial 2018

Satsingsområder

Det overordnede satsingsområdet for kommunalområdet i 2019 og planperioden er å tilpasse driften til de økonomiske rammene. Det innebærer fokus på gjennomgang av arbeidsprosesser, samhandling, generell effektivisering og utviklingsarbeid. Som følge av utfordringene med å tilpasse driften av kommunalområdet til de økonomiske rammene, vil det også være et viktig satsingsområde å avklare forventningene både på nivå og omfang av de tjenestene kommunalområdet kan yte til våre interne og eksterne kunder.

Innenfor boattraktivitet er stedsutvikling Hov et viktig satsningsområde i planperioden, inkludert å etablere en god møteplass for innbyggerne på Fladsrudtomta og utvikling av Klinikkområdet. Videre er tilrettelegging av attraktive boligtomter et viktig satsningsområde, spesielt nevnes Grettejordet og Klinkenbergtoppen. Det henvises også til investeringsplanen i planperioden over prioriterte prosjekter.

Innenfor samfunnsikkerhet er det arbeidet med å utarbeide tiltakskort til beredskapsplanene og det er gjennomført øvelse. Arbeidet følges videre opp i 2018.

I 2016 ble det satt i gang et arbeid med digitalisering med den hensikt at nettbaserte tjenester i større grad skal være Søndre Land kommunes kommunikasjon med innbyggere, ansatte og næringsliv i løpet av planperioden. I 2017 ble digitaliseringsstrategien vedtatt og handlingsplan utarbeidet. I 2018 er det arbeidet med å gjennomføre handlingsplanen, spesielt nevnes innføring av ny hjemmeside til kommunen. Digitalisering av tjenester er viktig utviklingsarbeid som kan bidra til både mer effektive arbeidsprosesser og bedre tjenester til brukerne.

Utviklingen i jobbnærværet har vist negativ utvikling i 2017 og 2018 for kommunalområdet. Arbeidet med økt jobbnærvær må derfor forsterkes i planperioden. Bemanningen på personal og lønn er økt for å bidra til forsterket innsats for økt jobbnærvær. Det ble gjennomført medarbeiderundersøkelse i 2017. Det henvises til innledningen av budsjettokument del I for ytterligere vurderinger av medarbeiderundersøkelsen. I 2018 er det arbeidet med oppfølging av medarbeiderundersøkelsen.

Med henvisning til budsjettokument del I, legges det til grunn å arbeide videre med spesielt utviklings- og innovasjonsarbeid. Spesielt nevnes deltagelse og oppfølging av folkehelseprosjektet Søndre Land 2025.

Satsningsområdene vil bli systematisert i en virksomhetsplan for kommunalområdet.

Arealforvaltning

Klimaplanen er sektorovergripende og arbeidet med denne går mot en avslutning i 2018.

Det har i 2018 vært økende aktivitet vedrørende plansaksbehandling av private reguleringsplaner, noe som fortsetter også i 2019.

Den tørre sommeren i 2018 har medført et stort merarbeid vedrørende erstatningssaker.

Avdelingen er i gang med digitaliseringsprosess på flere områder. Digitalisering av eiendomsarkivet vil være avhengig av ressurstilgang og kommer neppe i gang i 2019.

Matrikkelforbedringsprosjektet har vært inne i sitt andre år og vil avsluttes i 2019/20.

Kultur, idrett og fritid

Arbeidet med å utarbeide en frivilligmelding vil bli startet opp og gjennomført i 2019. Arbeidet vil blant annet tydeliggjøre forholdet mellom kommunen, Frivilligsentralen og frivillig sektor.

For 2019 satses det videre på turkart, turkort og skilting av friluftsområder sett i sammenheng med plan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv 2017-2021. Aksjon turmål er en del av dette arbeidet. Kulturminneplanen (ferdigstilles i 2018) knyttes også til dette arbeidet.

Struktur og fordeling av kulturmidler vil i samarbeid med lag og foreninger gjennomgås for å finne en mer hensiktsmessig form.

Driften av ungdommens hus er godt inne i sitt tredje år. Driften er stabilisert og klubben holder nå kun stengt i 5 uker av året. Særskilte arrangement for ungdom, utenfor vanlig klubbtider, er i utvikling.

Rammeplan for kulturskolen (fra 2016) skal bidra til økt kvalitet i alle landets kulturskoler gjennom tydeliggjøring av kulturskolen som ett skoleslag. Planen vil implementeres og presenteres for vedtak i kommunestyret i 2019. Kulturskolens ventelister er redusert og utvikling av nye tilbud på tvers av fag er underveis.

En mindre oppgradering av biblioteket er foretatt og dette skaper et lysere og bedre bibliotek å være i, og øker biblioteket som en god møteplass for alle innbyggere. Etablering av nytt lager og magasin er prioritert for 2019.

Oppistua i Hov som formidlingssted for Randfjordmuseet er istandsatt utvendig, og planlegges ferdigstilt innvendig. Lokalene gir allerede rom for Søndre Land husflidslag sine aktiviteter. Museet er i gang med planlegging av aktiviteter særlig rettet for og med ungdom – Ung i Land.

Vi fortsetter arbeidet med å oppgradere og styrke teknikk og sikkerhet i kultursalen. Fri bruk for lag og foreninger viser en økning i bruken pr. år.

Bygdefestivalen Tid for Tømmer arrangeres for 6. gang i 2019, fredag 14. juni og lørdag 15. juni, med aktiviteter i grendene søndag 16. juni. En styringsgruppe satt sammen av lokale lag/foreninger, profesjonelle kulturaktører, kommunen og Frivilligsentralen leder arbeidet.

Teknisk drift

Ny hovedplan for vann og avløp ble vedtatt høsten 2018. Denne danner grunnlag for fremtidig arbeid med rehabilitering og videre utbygging av vann og avløpsnett i kommunen. Sanering av ledningsnett i områder med mye inn og utlekking av avløpsvann er prioritert. Også områder der kommunen kan få flere abonnenter tilknyttet kommunalt nett vil bli prioritert.

Ny revidert forskrift for vann og avløp er under utarbeidelse, og forventes ferdig våren 2019.

Arbeidet med kartlegging og oppfølging av avløp i spredt bebyggelse er godt i gang og fortsetter i planperioden.

Ny drikkevannsforskrift krever at kommunen, via data fra Mattilsynet, skal ha oversikt over alle vannkilder i kommunen. Dette krever at alle innbyggere med private vannkilder rapporterer inn sin vannkilde til Mattilsynet. Arbeid med å informere innbyggere med private vannkilder er igangsatt.

Det er foretatt en grundig kartlegging av bekker som har skadepotensiale i tettbebygde områder. Tiltaket er støttet økonomisk av NVE. Det er laget en risikovurdering av kritiske punkter i alle bekker, og en tiltaksplan vil bli utarbeidet i etterkant av registreringer. Prosjektet vil forhåpentligvis medføre reduserte flomskader og færre flomsituasjoner i fremtiden.

Teknisk drift har mottatt signaler om nye krav til eksisterende gatelyspunkter. Kravet innebærer at det skal opprettes måler for alle gatelyspunkter. Kravet er kostnadskrevende, og utløser også en diskusjon om ansvar for gatelys på private områder.

Oppland fylkeskommune har startet en prosess knyttet til nedklassifisering av fylkesveier. Resultatet av prosessen er ikke avklart pr d.d.

Det vil bli innført feiing for alle fritidsboliger fra 2019, og ny lokal forskrift for feiing ble vedtatt våren 2018. Det ble opprettet en ny stilling som feier i forbindelse med innføring av feiing for fritidsboliger, denne blir besatt fra 1. januar 2019.

Nytt beredskapssenter er tatt i bruk fra 1.9.2018 og det er samlokalisering med ambulansetjenesten.

Brannvesenet vil utvide samarbeidet med Nordre Land brannvesen på forebyggende avdeling i tillegg til dagens samarbeid på beredskap. Det vil bli ansatt 3 nye personer på deltid for å erstatte mannskaper som går av pga. aldersgrense. Utdanning av nye mannskaper foregår kontinuerlig for å tilfredsstille krav satt av myndighetene.

Renhold

Fokus i 2019 for renholdsavdelingen vil være å tilpasse driften til tildelte budsjetttrammer uten at det skal få vesentlige negative konsekvenser for utførelsen av tjenestene

Bygg og vedlikehold

For bygg og vedlikehold vil det fortsatt være betydelig satsing på investeringer i eiendomsmassen, og avdelingen har ansvaret for å følge følgende, store investeringsprosjekter:

- Hovlitunet, med oppstart høsten 2018 og ferdigstillelse nybygg 1. januar 2021. Deretter skal eksisterende sykehjem rives og utearealene istandsettes, slik at hele prosjektet er ferdig juni 2021.
- Gjennomføring av 2 boligprosjekter i etterkant av boligsosial handlingsplan; Breskebakke bofellesskap (6-mannsbolig) og Sørhågåvegen bofellesskap (3-mannsbolig). Begge blir ferdig i løpet av 2019.
- Samt mange andre mindre prosjekter i regi av kommunen.
- I tillegg følger avdelingen opp bioenergiprosjektet, samt arbeidet med utviklingen av tidligere «Klinikkområdet» som utføres i regi av Hov Utvikling.

Driftssiden blir påvirket av det store aktivitetsnivå på investeringssiden, men vi vil bl.a. fortsette arbeidet med å få på plass bedre vedlikeholdsplaner, kontinuerlig vurdere omfanget av eksisterende eiendomsmasse, samt oppfølging etter vernerunder. De reduserte budsjetttrammene vil direkte påvirke vedlikeholdet vi klarer å gjennomføre, noe som betyr at forfallet på den kommunale bygningsmassen kan øke.

Fellestjenester

Hovedsatsningen for 2019 blir å gjennomføre nødvendige tilpasninger i driften relatert til pålagte utviklings- effektiviserings- og omstillingstiltak uten at dette skal medføre negative konsekvenser for utførelsen av tjenestene som avdelingen har ansvaret for. Videre vil fokuset være å samtidig legge til rette for gjennomføring av planlagte tiltak relatert til handlingsplan for digitalisering og øvrige planlagte tiltak bl.a. innen IKT.

Økonomiavdelingen

Hovedmål for 2019 blir i likhet med foregående år å tilpasse driften til den økonomiske rammen. Når det gjelder jobbnærværet for avdelingen er den svært tilfredsstillende, og målsettingen for 2019 er at dette skal holde seg på samme gode nivå. Det vil i tillegg være et viktig mål å realisere gevinster ved digitalisering.

Personalavdelingen

Det ble ansatt ny personalsjef høsten 2017 etter at stillingen har vært vakant en periode. Høsten 2018 ble bemanningen økt med 1 medarbeider for å blant annet styrke oppfølging av jobbnærværet. Hovedmålsettingen i 2019 er å få gjennomført en del aktiviteter som man ikke har hatt kapasitet til å gjennomføre i 2018. F. eks nevnes å ferdigstille revidering av personalhåndboken og gjennomgang av arbeidsprosesser som et satsningsområde i 2019. Videre understrekes det at tildelte budsjetttrammer er krevende i 2019.

10.3 Økonomiplan

	2019	2020	2021	2022
Utgangspunktet er 2018-rammene	59 094 000	59 094 000	59 094 000	59 094 000
Lønns- og prisjustering	1 652 000	1 652 000	1 652 000	1 652 000
Avslutning av prosjekter innen areal	-100 000	-200 000	-200 000	-200 000
Redusert tilskudd fellestrådet	-400 000	-400 000	-400 000	-400 000
PC-innkjøp	300 000	300 000	300 000	300 000
Sykefraværarbeid – ressurs	700 000	700 000	700 000	700 000
Selvkostområdet VAR (vann, avløp og renovasjon)	1 000 000	500 000	-	-
Næringsutvikling – overføre ansvaret fra arealforvaltning til	-2 600 000	-2 600 000	-2 600 000	-2 600 000
Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov	-3 600 000	-7 700 000	-9 200 000	-10 000 000
Nettoramme økonomiplan 2019-2022 (avrundet)	56 000 000	51 300 000	49 300 000	48 500 000

Kommunalområdet er i konsekvensjustert budsjett for 2019 styrket med 1 mill kroner til teknisk drift grunnet underdekning innenfor selvkostområdet. Videre er personal og lønnsavdelingen styrket med 1 årsverk for å forsterke sykefraværsarbeidet i organisasjonen. I 2018 ble anskaffelse av PC-innkjøp sentralisert til avdeling for fellestjenester. Budsjettrammen til Fellestjenester er derfor styrket med 0,3 mill kroner. Arbeidet med næringsutvikling flyttes organisatorisk fra kommunalområdet til administrativ ledelse fra 1.1.2019 og budsjettrammen til kommunalområdet er derfor redusert med 2,6 mill kroner og budsjettrammen til administrativ ledelse økt tilsvarende.

Omstillingsbehovet for kommunalområdet i 2019 er på 3,6 mill kroner. I omstillingsbehovet på 3,6 mill inngår kommunalområdets andel av forventet innsparing knyttet til digitalisering på 230.000 kroner og forventet effekt av styrket bemanning knyttet til sykefraværsarbeid på 424.000 kroner.

Omstillingsmålet er krevende og det har vært en målsetning å unngå generell reduksjon i avdelingenes driftsrammer etter «osthøvelmetoden». De avdelinger som har fått størst andel av omstillingsbehovet er Bygg og vedlikehold, Renhold, Økonomi og Fellestjenester. Generelt må omstillingsmålet nås ved naturlig avgang, endrede arbeidsprosesser, forbedre samhandlingen på tvers av avdelinger og kommunalområder, samt gjennomgang av tjenestenivå. Videre blir det viktig å fortsette satsningen på utviklingsarbeid og nytenkning.

Til slutt nevnes at flere innmeldte nye tiltak i 2019 eventuelt må gjennomføres innenfor tildelte budsjettrammer. Dette innebærer en krevende prosess i kommunalområdet for å tilpasse driften til de økonomiske rammene samtidig som målsetningen er å opprettholde nivået og kvaliteten på tjenestene. Det må derfor arbeides videre i 2019 for å sikre at omstillingsmålet for kommunalområdet nås. For øvrige kommentarer til tiltak for å nå tildelte budsjettrammer henvises det til beskrivelsen per avdeling nedenfor.

Arealforvaltning

Igangsatt matrikkelforbedringsprosjekt som startet i 2017 og som det er gitt skjønnsmidler til fortsetter i 2018 og 2019. Det er engasjert en medarbeider i ett år for å jobbe med dette. Arbeid med klimaplan ferdigstilles i 2018 etter høring. Avslutning av kulturminneplanen gjøres over eksisterende driftsramme uten ytterligere tilføring av ressurser. I planperioden vil flere større arealplaner arbeides med, fra 2019 revideres også kommuneplanen.

Forpliktelser gjennom deltagelse i Gjøvikregionen Utvikling medfører et større behov for økt driftsramme innenfor næringsutvikling. Dette ble tatt av fond i 2017, men må dekkes innenfor driftsrammene for 2018 og 2019. Det er forventet at dette kommer næringslivet til gode i Søndre Land eller at kommunen drar positiv veksle på verdiskapning ellers i regionen. Det vil vurderes videre deltagelse i 2019. Ansvar næringsutvikling overføres fra arealforvaltning til administrativ ledelse fra 1.jan.2019.

Avdelingen har inntekter gjennom fastsatte gebyrer bl.a. innenfor oppmåling og plansak-/byggesaksbehandling, i tillegg festeavgifter og noe overskudd gjennom konsesjonskraftsalg. Kommuneskogen forventes som tidligere år å gi netto overskudd gjennom tømmer salg. Inntektssiden for avdelingen er vanskelig å forutsi med sikkerhet i budsjettet. Så langt i 2018 har gebyringgangen på byggesaksida vært vesentlig lavere enn i 2017. Det er ansatt byggesaksbehandler høsten 2018 etter at den ene stillingen har stått ubesatt siden 1.jan.2018.

Gebyrregulativet foreslås justert for 2019 med deflator 2,6 %. Andre mindre justeringer går fram av vedlagte forslag til gebyrregulativ. Totalt sett går avdelingen inn med budsjettmessig innstramning fra og med 2018 som gir avdelingen et mindre handlingsrom.

Kultur, idrett og fritid

Budsjettet for 2019 er en utfordring for avdelingen og vi må jobbe aktivt for å få et bedre samsvar mellom utgifter og inntekter. Det lokale kulturlivet og alle idrettslagene tilbys gratis bruk av kommunens lokaler og idrettshall til ukentlig bruk. Lag og foreninger mottar indirekte økte midler gjennom fri bruk av Kultursalen, samt til kommunens vedlikehold av Søndre Land idrettspark.

Bygg og vedlikehold

Avdelingen får reduserte rammer i 2019 i forhold til 2018. Samtidig ble inntektssiden redusert da 13 boenheter ved Hovli ble sanert i 2018 i forbindelse med Hovlitunet. De eneste «frie» midlene vi har, er vedlikehold, så reduserte rammer betyr redusert vedlikehold. Avdelingen planlegger å utføre mer av rørleggerarbeidet selv, som vil gi en innsparing i drift. Dersom det blir vedtatt å øke gebyrene for kommunale avgifter utover prisstigningen, medfører også dette økte utgifter for bygg og vedlikehold, ca kr 30.000 pr %-poeng.

Teknisk drift

Avdelingen får en styrkning av driftsrammene fra 2018 til 2019 med ca 1 mill. Driftsrammen er fortsatt marginal, noe som medfører redusert mulighet for optimalt vedlikehold på vann og avløpsanlegg, veger og gatelys. Det er et overordnet mål at våre renseanlegg og vannverk til en hver tid oppfyller gjeldende rensekraft og krav til drikkevannskvalitet. Det er derfor høyt prioritert å holde våre anlegg i tilfredsstillende stand. De fleste av våre anlegg er av eldre dato og vi ser at vedlikeholdsbehov og behov for modernisering er økende. Det er også et mål at våre kommunale veger skal ha en god standard, ha god trafiksikkerhet, og være trygge å ferdes på. Gjeldende driftsramme medfører dessverre at kun det mest nødvendige av vedlikehold blir utført.

Renhold

Konsekvensene av tildelte budsjetttrammen vil medføre redusert kvalitet på tjenestene. Det blir mindre rom for innkjøp av maskiner. Maskinelt renhold er det hjelpemiddelet som sammen med mopp, har i bidratt til å øke effektiviteten på renholdet mest med tanke på renholds tid per m².

Fellestjenester

Som ledd i utviklings-, effektiviserings- og omstillingstiltak er det bl.a. forutsatt reduksjon/omdisponeringer av personalressurser tilsvarende 0,6 årsverk og ytterligere tiltak - totalt ca kr 460.000. Konsekvensene av tildelte budsjetttrammer vil for øvrig kunne medføre økt sårbarhet i

forbindelse med fravær, samt redusert kapasitet og kvalitet på utførelsen av øvrige tjenester innen avdelingens ansvarsområde – særlig innen IKT pga. manglende kapasitet og ressurser.

Økonomiavdelingen

Etter at den delen av avdelingen som har arbeidet med skatt og innkreving av kommunale fordringer er blitt erstattet av interkommunalt samarbeid med Vestre Toten, og de faglig hovedtillitsvalgte inkl. hovedverneombud er overført til personal- og lønnsavdelingen, er økonomiavdelingen blitt en liten avdeling på 4 årsverk. De foregående år er derfor ikke noe godt sammenligningsgrunnlag for budsjettallene i 2019.

I likhet med de fleste avdelinger i hele organisasjonen er rammene kuttet også utover de reduksjoner som kommer av de strukturelle endringer nevnt i forrige avsnitt. Dette er utfordrende, og det er ikke rom for uforutsette hendelser utover de budsjetterte utgiftene.

Personalavdelingen

Driftsrammen er økt med 0,7 mill kroner for å dekke utvidelse av bemanningen 1 årsverk. Budsjettet for 2019 er svært stramt og budsjettet til bedriftshelsetjenesten er redusert i 2019.

Fellesressurser inkl overføring til kirkene

Overføringene til kirkelig fellestråd øker med ca 1 % i 2019, noe som innebærer at også kirkelig fellestråd må ta noe av omstillingsbehovet som kommunen står ovenfor. I investeringsplanen er det innarbeidet en bevilgning på totalt 620.000 til universell utforming Kirkebygg, automatiske ringeanlegg i Fluberg kirke og nytt sikringsskap i Hov kirke.

11. Budsjettoversikter

11.1. Budsjett skjema 1A – driftsbudsjett for planperioden 2019-2022

		Regnskap 2017	Budsjett 2018 (oppr)	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Skatt på inntekt og formue	1	114 902 383,01	115 891 000	121 000 000	121 000 000	121 000 000	121 000 000
Ordinært rammetilskudd		198 823 653,90	204 933 000	207 231 000	208 750 000	209 670 000	209 500 000
Skatt på eiendom		0	0	0	0	0	0
Andre direkte eller indirekte skatter		148 409,00	0	0	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	2	67 226 964,00	66 536 000	66 269 000	65 650 000	65 030 000	64 400 000
Sum frie disponible inntekter		381 101 409,91	387 360 000	394 500 000	395 400 000	395 700 000	394 900 000
Renteinntekter og utbytte		4 745 078,00	3 100 000	4 350 000	4 350 000	4 350 000	4 350 000
Gevinst finansielle instrumenter (oml.midler)		10 436 584,33	2 500 000	2 500 000	2 500 000	2 500 000	2 500 000
Renteutg., provisjoner og andre fin.utg.		7 245 522,00	11 600 000	15 750 000	21 800 000	23 900 000	24 100 000
Tap finansielle instrumenter (oml.midler)		190 259,00	0	0	0	0	0
Avdrag på lån		15 425 691,00	25 636 000	24 000 000	32 150 000	27 550 000	28 750 000
Netto finansutgifter		7 679 810	31 636 000	32 900 000	47 100 000	44 600 000	46 000 000
Til dekning av tidligere regnsk.m. merforbruk		0	0	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger	3	21 579 428,67	10 000 000	6 000 000	6 000 000	6 000 000	11 000 000
Til bundne avsetninger	4	0	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere regnks.m. mindreforbruk		6 570 048,90	0	0	0	0	0

		Regnskap 2017	Budsjett 2018 (oppr)	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Bruk av ubundne avsetninger	5	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne avsetninger	6	0	0	0	0	0	0
Netto avsetninger		15 009 379,77	10 000 000	6 000 000	6 000 000	6 000 000	11 000 000
Overført til investeringsbudsjettet		0	0	0	0	0	0
Til fordeling drift		358 412 220,47	345 724 000	355 600 000	342 300 000	345 100 000	337 900 000
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)		358 412 220,47	345 724 000	355 600 000	342 300 000	345 100 000	337 900 000
Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk		0	0	0	0	0	0

NOTER:

- 1 Skatteanslaget for 2019 er basert på KS prognosemodell.
- 2 Andre generelle statstilskudd er vertskommunetilskudd og investeringskompensasjoner. For 2019 utgjør dette henholdsvis 65,1 mill og ca 1,2 mill.
- 3 Avsetninger til ubundne fond gjelder inflasjonsjustering og disposisjonsfond. For 2019 utgjør dette henholdsvis 5 mill og 1 mill.

11.2. Budsjettskjema 1B – Netto driftsutgifter fordelt i planperioden 2019-2022

	Regnskap 2017	Budsjett 2018 (oppr)	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Til fordeling drift (fra budsjettskjema 1 A)	382 306 468,65	345 724 000	355 600 000	342 300 000	345 100 000	337 900 000
Fordelt slik:						
OPPVEKST	108 313 161,81	86 406 000	95 500 000	89 800 000	87 800 000	86 600 000
HELSE, OMSORG, VELFERD	193 557 252,94	178 083 000	180 700 000	176 700 000	185 100 000	178 600 000
LOKALSAMFUNN INKL STAB	63 666 486,02	59 094 000	56 000 000	51 300 000	49 300 000	48 500 000
Felles	5 524 784,13	9 910 000	8 300 000	9 700 000	8 100 000	9 500 000
Administrativ ledelse	8 057 402,43	8 137 000	10 800 000	10 600 000	10 500 000	10 500 000
Politisk ledelse	4 081 672,22	4 094 000	4 300 000	4 200 000	4 300 000	4 200 000
Andre sentrale inntekter og utgifter	-894 290,90	-	-	-	-	-

11.3. Budsjettskjema 2A – Investeringer i planperioden 2019-2022

	Regnskap 2017	Budsjett 2018 (oppr)	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Investeringer i anleggsmidler	51 159 988,82	178 680 000	287 950 000	241 150 000	108 670 000	20 450 000
Utlån og forskutteringer	2 746 070,72	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Kjøp av aksjer og andeler	2 060 945,00	2 300 000	2 300 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000
Avdrag på lån	738 644,85	900 000	600 000	600 000	152 600 000	600 000
Dekning av tidligere års udekket	0,00	0	0	0	0	0
Avsetninger	1 802 799,88	2 400 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000	2 700 000
Årets finansieringsbehov	58 508 449,27	194 280 000	303 250 000	256 650 000	276 370 000	36 350 000
Finansiert slik:						
Bruk av lånemidler	46 455 391,99	155 045 000	232 494 000	192 438 000	96 270 000	27 150 000
Inntekter fra salg av anleggsmidler	1 595 568,90	2 500 000	500 000	500 000	2 000 000	4 000 000
Tilskudd til investeringer	590 855,00	4 500 000	4 356 000	8 712 000	152 000 000	0
Kompensasjon for merverdiavgift	6 516 357,11	28 000 000	63 000 000	52 000 000	23 000 000	2 000 000
Mottatte avdrag på lån og refusjoner	860 858,27	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Andre inntekter	202 064,00	0	0	0	0	0
Sum ekstern finansiering	56 221 095,27	190 645 000	300 950 000	254 250 000	273 870 000	33 750 000
Overført fra driftsbudsjettet	0,00	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere års udisponert	0,00	0	0	0	0	0
Bruk av avsetninger	2 287 354,00	3 635 000	2 300 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000
Sum finansiering	58 508 449,27	194 280 000	303 250 000	256 650 000	276 370 000	36 350 000
Udekket/udisponert	0	0	0	0	0	0

11.4. Budsjettskjema 2B – Investeringsprogram 2019-2022

		Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Investeringer i anleggsmidler (fra regnskapsskjema 2A)		287 950 000	241 150 000	108 670 000	20 450 000
FORDELT SLIK:	Rev. budsjett pr 2. tertial 2018	2019	2020	2021	2022
OPPVEKST					
Ny barnehage		18 000 000	17 000 000	-	-
Oppgradering av tekniske anlegg Fryal/SLUS (ventilasjon)		500 000	500 000	500 000	-
Molok avfallssystem Odnnes skole		300 000	-	-	-
Sum Oppvekst		18 800 000	17 500 000	500 000	-
HELSE, OMSORG OG VELFERD					
Hovlitunet	9 525 000	200 000 000	200 000 000	68 000 000	-
Breskebakke bofellesskap for 6 – omsorgsboliger	3 059 000	23 900 000	-	-	-
Sørhågåvegen bofellesskap for 3 – for videresalg	2 000 000	8 000 000	-	-	-
Varmesentral Lunden	100 000	850 000	-	-	-
Velferdsteknologi	1 000 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Omgjøring NAV-kontorer	323 000	2 000 000	-	-	-
Programvare (delmoduler til Gerica)		160 000	-	-	-
Utvidelse av uthus i Fagerlundv 8		120 000	-	-	-
Molok avfallssystem (Fagerlundboliger, Hov bo m.fl)			300 000	300 000	300 000
Rehab. 2. etasje helsehuset				15 000 000	
Rehab. Eldresenteret				5 000 000	5 000 000
Sum Helse, omsorg og velferd		235 530 000	200 800 000	88 800 000	5 800 000

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2018</i>	2019	2020	2021	2022
LOKALSAMFUNN OG STAB					
Ny renseløsning for Trevatn vannverk	350 000	1 000 000			
Grimebakken VV - nytt filteranlegg	500 000	250 000			
VVA-investeringer i Fluberg næringsområde	2 500 000	2 000 000			
Bjørnstad - Landåsbygda (avløp)	200 000	2 250 000			
Utskifting av kummer og ledningsnett (hele kommunen)	700 000	650 000	400 000	800 000	1 000 000
Radiosystem RA + VV	250 000	600 000	600 000		
Brurudbakka (VA)		1 200 000	3 000 000	4 000 000	
Nordberg (inne på boligfeltet) VA		5 000 000			
Lindstadgutua, Lykkjekroken (ny)		1 000 000			
Halmrast - nytt høydebasseng og ledningsnett			5 000 000		
Ny avløpsledning Trevatn idr.plass til renseanlegg (avløp)			3 000 000		
Overføringsledning Hov-Fall				200 000	6 000 000
Ny avløps-pumpestasjon Holmen				1 000 000	
Ny avløps-pumpestasjon Fryal				1 000 000	
Ny avløps-pumpestasjon Bjørnen				1 000 000	
Stenersgata, rehab ledningsnett. (ny)				4 000 000	
Trevatn renseanlegg, oppgradering					5 000 000
Salg av boliger	150 000	150 000	150 000	150 000	150 000
Lagerbygg for bygg og vedlikehold, prosjektering	-	100 000			
Beredskapssenter (brann og ambulanse)	22 082 000	700 000			
Asfaltering (av grusveger)	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Feier-bil		400 000			
Stedsutvikling - Hov sentrum	280 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Fladsrudbygget + tomt	300 000	9 500 000			

	Rev. budsjett pr 2. tertial 2018	2019	2020	2021	2022
Parkeringsplass idrettsparken inkl planarbeid	170 000	3 800 000			
Museum i Oppistua – klargjøring	211 000	150 000			
Sanitæranlegg Kråkvika + roanlegg, utredning		100 000			
Planarbeid/klargjøring bolig- og næringsområder	580 000	600 000	400 000		
Boligtomter	100 000	100 000	4 000 000	4 000 000	
Nye dataservere og switchere	840 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Endre sonestruktur IKT	130 000	500 000			
Digitalisering (programvare o.l.)	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Digitalisering av eiendomsarkivet		300 000	500 000	500 000	
Turstier (kart og skilting og annen tilrettelegging)	100 000	100 000			
Nytt vegkryss Sentrumsv/Stasjonsvegen		50 000	1 000 000		
Kirkebygg, universell utforming		200 000	200 000	220 000	
Fluberg kirke, automatiske ringeanlegg		300 000			
Hov kirke, nytt sikringsskap		120 000			
Fjordsti fra Holmen mølle til Kråkvika	-		2 000 000		
Rehab. Rådhuset, utredning			100 000		
Sum lokalsamfunn inkl stab		33 620 000	22 850 000	19 370 000	14 650 000
SUM INVESTERINGER I ANLEGGSMIDLER		287 950 000	241 150 000	108 670 000	20 450 000
Andre investeringer:					
Avdrag på videreutlån	300 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Nedbet lån av ekstraord innbetalte avdrag på utlån	53 000	-	-	-	-
Ekstraord innbet avdrag på lån til oms.sent av HB-midler		-	-	152 000 000	-
Startlån (innlån)	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Egenkapitalinnskudd KLP	2 202 000	2 300 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000
Avsetning til ubundet investeringsfond	2 400 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000	2 700 000
SUM INVESTERINGER		303 250 000	256 650 000	276 370 000	36 350 000

11.5. Økonomisk oversikt drift i planperioden 2019-2022

	Regnskap 2017	Budsjett 2018 (oppr)	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Driftsinntekter						
Brukerbetalinger	17 597 949,79	18 930 550	18 035 503	18 035 503	18 035 503	18 035 503
Andre salgs- og leieinntekter	48 873 848,40	50 913 726	50 001 961	50 001 961	50 001 961	50 001 961
Overføringer med krav til motytelse	75 532 392,04	57 488 866	68 301 444	68 293 194	68 300 194	68 293 194
Rammetilskudd	198 823 653,90	204 933 000	207 231 000	208 750 000	209 670 000	209 500 000
Andre statlige overføringer	85 556 494,00	69 189 000	67 058 000	66 439 000	65 819 000	65 189 000
Andre overføringer	2 305 663,34	0	0	0	0	0
Skatt på inntekt og formue	114 902 383,01	115 891 000	121 000 000	121 000 000	121 000 000	121 000 000
Eiendomsskatt	0	0	0	0	0	0
Andre direkte og indirekte skatter	148 409,00	0	0	0	0	0
Sum driftsinntekter	543 740 793,48	517 346 142	531 627 908	532 519 658	532 826 658	532 019 658
Driftsutgifter						
Lønnsutgifter	300 883 977,63	271 183 191	271 373 854	256 159 632	260 620 632	252 059 632
Sosiale utgifter	72 751 122,20	73 031 100	72 560 811	73 251 599	73 257 429	73 251 599
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	66 627 614,65	53 657 160	54 353 237	54 258 771	54 191 941	54 058 771
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	69 763 667,97	46 685 417	67 035 476	67 035 476	67 035 476	67 035 476
Overføringer	22 409 393,65	31 156 274	28 658 217	29 967 867	28 374 867	29 867 867
Avskrivninger	20 823 224,00	25 000 000	25 000 000	25 000 000	25 000 000	37 000 000
Fordelte utgifter	-407 094,72	0	0	0	0	0
Sum driftsutgifter	552 851 905,38	500 713 142	518 981 595	505 673 345	508 480 345	513 273 345
Brutto driftsresultat	-9 111 111,90	16 633 000	12 646 313	26 846 313	24 346 313	18 746 313

	Regnskap 2017	Budsjett 2018 (oppr)	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Finansinntekter						
Renteinntekter og utbytte	5 156 082,80	3 143 000	4 405 000	4 405 000	4 405 000	4 405 000
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)	10 436 584,33	2 500 000	2 500 000	2 500 000	2 500 000	2 500 000
Mottatte avdrag på utlån	59 505,90	50 000	0	0	0	0
Sum eksterne finansinntekter	15 652 173,03	5 693 000	6 905 000	6 905 000	6 905 000	6 905 000
Finansutgifter						
Renteutgifter og låneomkostninger	7 272 899,31	11 600 000	15 750 000	21 800 000	23 900 000	24 100 000
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)	190 259,00	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	15 425 691,00	25 636 000	24 000 000	32 150 000	27 550 000	28 750 000
Utlån	140 799,00	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000
Sum eksterne finansutgifter	23 029 648,31	37 336 000	39 850 000	54 050 000	51 550 000	52 950 000
Resultat eksterne finanstransaksjoner	-7 377 475,28	-31 643 000	-32 945 000	-47 145 000	-44 645 000	-46 045 000
Motpost avskrivninger	20 823 224,00	25 000 000	25 000 000	25 000 000	25 000 000	37 000 000
Netto driftsresultat*	4 334 636,82	9 990 000	4 701 313	4 701 313	4 701 313	9 701 313
Interne finanstransaksjoner						
Bruk av tidligere års regnskapsm. mindreforbruk	6 570 048,90	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	7 558 314,29	0	0	0	0	0
Bruk av bundne fond	6 295 810,91	110 000	1 418 687	1 418 687	1 418 687	1 418 687
Sum bruk av avsetninger	20 424 174,10	110 000	1 418 687	1 418 687	1 418 687	1 418 687

	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Overført til investeringsbudsjettet	0	0	0	0	0	0
Dekning av tidligere års regnsk.m. merforbruk	0	0	0	0	0	0
Avsatt til disposisjonsfond	21 579 428,67	10 000 000	6 000 000	6 000 000	6 000 000	11 000 000
Avsatt til bundne fond	3 179 382,25	100 000	120 000	120 000	120 000	120 000
Sum avsetninger	24 758 810,92	10 100 000	6 120 000	6 120 000	6 120 000	11 120 000
Regnskapsmessig mer/mindreforbruk	0	0	0	0	0	0

* Prosentvis netto driftsresultat utgjør:

2019: 0,89 %

2020: 0,89 %

2021: 0,89 %

2022: 1,83 %

11.6. Økonomisk oversikt investeringer i planperioden 2019-2022

	Regnskap 2017	Budsjett 2018 (oppr)	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Inntekter						
Salg av driftsmidler og fast eiendom	1 595 568,90	2 500 000	500 000	500 000	2 000 000	4 000 000
Andre salgsinntekter	202 064,00	0	0	0	0	0
Overføringer med krav til motytelse	0	0	0	0	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift	6 516 357,11	28 000 000	63 000 000	52 000 000	23 000 000	2 000 000
Statlige overføringer	0	0	4 356 000	8 712 000	152 000 000	0
Andre overføringer	590 855,00	4 500 000	0	0	0	0
Renteinntekter og utbytte	0	0	0	0	0	0
Sum inntekter	8 904 845,01	35 000 000	67 856 000	61 212 000	177 000 000	6 000 000
Utgifter						
Lønnsutgifter	1 714 781,65	2 180 000	1 600 000	1 600 000	1 600 000	800 000
Sosiale utgifter	460 774,77	700 000	600 000	500 000	300 000	200 000
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	42 318 915,29	175 700 000	283 150 000	233 550 000	102 770 000	19 450 000
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	149 160,00	100 000	100 000	4 000 000	4 000 000	0
Overføringer	6 516 357,11	0	0	0	0	0
Renteutgifter og omkostninger	0	0	2 500 000	1 500 000	0	0
Fordelte utgifter	0	0	0	0	0	0
Sum utgifter	51 159 988,82	178 680 000	287 950 000	241 150 000	108 670 000	20 450 000

	Regnskap 2017	Budsjett 2018 (oppr)	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Finansstransaksjoner						
Avdrag på lån	738 644,85	900 000	600 000	600 000	152 600 000	600 000
Utlån	2 746 070,72	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Kjøp av aksjer og andeler	2 060 945,00	2 300 000	2 300 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0	0	0
Avsatt til ubundne investeringsfond	1 750 000	2 400 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000	2 700 000
Avsatt til bundne fond	52 799,88	0	0	0	0	0
Sum finansieringstransaksjoner	7 348 460,45	15 600 000	15 300 000	15 500 000	167 700 000	15 900 000
Finansieringsbehov	49 603 604,26	159 280 000	235 394 000	195 438 000	99 370 000	30 350 000
Dekket slik:						
Bruk av lån	46 455 391,99	155 045 000	232 494 000	192 438 000	96 270 000	27 150 000
Salg av aksjer og andeler	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån	860 858,27	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Overført fra driftsbudsjettet	0	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	486 234,85	0	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	226 409,00	1 335 000	0	0	0	0
Bruk av ubundne investeringsfond	1 574 710,15	2 300 000	2 300 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000
Bruk av bundne investeringsfond	0	0	0	0	0	0
Sum finansiering	49 603 604,26	159 280 000	235 394 000	195 438 000	99 370 000	30 350 000
Udekket/udisponert	0	0	0	0	0	0

Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger

Foreldrebetalingen i barnehagen justeres i tråd med Stortingets vedtak om maksimalpris. Satsene for smøremåltid er økt med ca 2 %. Under forutsetning av at Stortinget vedtar regjeringens forslag til statsbudsjett, vil foreldrebetalingen i barnehagen i 2019 bli som følger:

	2018 Pris pr måned	1.1.19-1.8.19 Pris pr måned	1.8.19- 31.12.19 Pris pr måned
Hel plass	2 910	2990	3040
4 og 5 dager per uke (90 % plass)= 92 % av full	2 675	2750	2795
4 dager per uke (80 % plass)= 84 % av full pris	2 445	2510	2555
3 og 4 dager per uke (70 % plass)= 76 % av full	2 210	2270	2310
3 dager per uke (60 % plass)= 68 % av full pris	1 980	2035	2065
2 og 3 dager per uke (50 % plass)= 60 % av full	1 745	1795	1825
2 dager per uke (40 % plass)= 50 % av full pris	1 455	1495	1520
Enkelt-dager, hel dag	225	230	230
Enkelt-dager, halv dag	110	110	110
Smøremat	260	265	265
Søskenmoderasjon første søsken	30 %	30 %	30 %
Søskenmoderasjon andre søsken	50 %	50 %	50 %

Foreldrebetaling for skolefritidsordning (SFO)

Foreldrebetalingen i skolefritidsordningen økes med ca. 2,6 %.

		2018 Pris pr måned	2019 Pris pr måned
Full plass	14 t/u til og med 26 t/u	2 395	2 455
Halv plass	7 t/u til og med 13 t/u	1 700	1745
Kvart plass	Til og med 6 t/u	1 130	1160
Enkeltdager	Hel dag i skolens ferier	330	340
	Halv dag (4 timer eller mindre) i skolens ferier	165	170
	Morgen før skolestart	105	105
	Ettermiddag etter skoleslutt	144	145

Praktisk bistand og opplæring i hjemmet

Inntektsgrunnlag		2018	2019
Under 2 G	Pris pr time	75	80
	Makspris pr måned	190	205
2-3 G	Pris pr time	360	370
	Makspris pr måned	1080	1110
3-4 G	Pris pr time	360	370
	Makspris pr måned	1440	1500
4-5 G	Pris pr time	360	370
	Makspris pr måned	2160	2500
Over 5 G	Pris pr time	360	370
	Makspris pr måned	2520	2900

Snømåking og vedhugging utført av hjemmevaktmester omfattes av denne ordningen når brukeren er tildelt hjelp til praktisk bistand etter lov om sosiale tjenester.

Hjemmevaktmester

Minste betaling settes til 1 time, deretter regnes påbegynt ½ time.

	2018	2019
Pris pr time	360	370

Opphold eldresteret

Husleien økes med økningen i konsumprisindeksen i h.h.t. husleielovens bestemmelser, og økningen skjer fra 1.august. Leieprisen er inkludert oppvarming og strøm. (I tabellen nedenfor er det antatt en økning i konsumprisindeksen på 2,5% på årsbasis):

Fast opphold	2018	2019
Husleie pr måned, 1-roms leilighet	5 745	5 885
Husleie pr måned, 2-roms leilighet	6 265	6 420
Full kost	3 362	4 000

Korttidsopphold	2018	2019
Husleie pr døgn, rom	60	60
Full kost pr døgn	114	134

Dagopphold på dagsenteret	2018	2019
Pris pr dag inkl transport og mat	125	150
Dagopphold uten transport	95	110
Transport til dagopphold, tur/retur	35	40

Opphold sykehjem

Satser fastsatt i forskrift	2018	2019
Fribeløp før beregning av vederlag for langtidsopphold	8 200	.*
Korttidsopphold i institusjon, pr døgn	160	*
Korttidsopphold, dag- eller nattopphold	80	*

*Nye satser for korttidsopphold og fribeløp ved langtidsopphold for 2019 fastsettes sentralt, og kunngjøres i egen forskrift desember 2018.

Kjøkken Hovli

	2018	2019
Liten porsjon	81	85
Normal porsjon	84	89

Trygghetsalarmer

	2018	2019
Leiepris pr måned	277	
Leiepris pr måned med brannvarsling	330	
Trygghetspakke, trygghetsalarm og røykvarsler koblet til denne		340
Utvidet trygghetspakke, mobilalarm og røykvarsler		370

Bevillingsgebyr – ambulerende salgs- og skjenkebevillinger/skjenkebevillinger for enkeltanledninger

	2018	2019
I medhold av forskrift for omsetning av alkohol, kan kommunen kreve inntil kr 350 i gebyr per bevilling for enkeltanledninger	320	330

Kulturskole

	2018	2019
Semesteravgift (halvår)	1 325	1 360
Gruppeundervisning	595 -1 035	610 -1 060

Prisene er oppjustert med en deflator på 2,6% rundet av til nærmeste femkrone.

Kinobilletter

	2018	2019
Voksne over 18 år	100	100
Honnør over 70 år/Uførepensjon	80	80
Ungdom 11-18 år	90	90
Barn opp til 11 år (forestilling kl. 17.00 eller før)	80	80

Det foreslås ingen økning på kinobilletter.

Offentlig bading

	2018	2019
Enkeltbillett, barn	30	30
Enkeltbillett, voksen	50	50
Klippekort - 10 klipp, barn	230	230
Klippekort - 10 klipp, voksen	360	360

Det foreslås ingen økning i billetten på offentlig bading.

Leie av kommunale lokaler

	Lokale lag og foreninger - UKEDAGER		Lokale lag og foreninger - HELG		Private arrangementer og/eller utenbygds		Kommersiell virksomhet	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Kultursalen, leie (hel dag):								
Kurs, møter, øvinger	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis
Grunnpris for arrangementer med billettsalg	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis
Leie av lyd- og lysutstyr*	500	500	500	500	750	770	750	770
Leie av flygel til konsert **	500	500	500	500	750	770	750	770
Festsalen i Rådhuset	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	1 650	1695	1 900	1950
Ungdommen Hus	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	1 500	1540	2 000	2050
Kommunestyresalen og øvrige møterom på rådhuset	Gratis		Gratis		820	840	1 085	1 115
Kantine Rådhuset	Gratis		Gratis		780	800	1 000	1 025
Kantinekjøkkenet inntil 30 personer ***	170	175	170	175	1 150	1 175	1 150	1 175
Kantinekjøkkenet over 30 personer***	340	350	340	340	1 150	1 175	1 150	1 175
Kantine på S.L. ungdomsskole	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	790	810	1 030	1055

* Søndre Land kommune har lyd- og lysutstyr for små konserter/forestillinger, konferanser og kurs. Leie utover 2 timer avtales med Kulturkontoret.

** Nystemt flygel: Bestilles og betales etter avtale

Svømmebassenget på Søndre Land Ungdomsskole (Fryal)	2018	2019
Leie en gang pr uke, pris pr halvår (max 2 timer)	1 015	1 040
Leie to ganger pr uke, pris pr halvår (max 2 timer)	1 360	1 395

Oppjustert med en deflator på 2,6%, avrundet til nærmeste femmer.

Søndre Land-hallen	2018 pris pr time	2019 pris pr time
Lokale lag og foreninger	Gratis	Gratis
Utenbygds, hel hall til trening	310	320
Utenbygds, hel hall til stevner	500	515
Kommersiell virksomhet	970	995

Søndre Land-hallen er fortsatt gratis for alle lokale lag og foreninger, ellers er prisene økt med en deflator på ca. 2,6 % avrundet til nærmeste femkrone.

Husleie i kommunale boliger

I h.h.t. husleielovens bestemmelser kan husleien økes tilsvarende økningen i konsumprisindeksen. Etter 2,5 års leie kan begge parter kreve at leien tilpasses «gjengs leie» for tilsvarende leiligheter i området. Det foreslås husleieøkning tilsvarende økning i konsumprisindeksen fra 1. august. 2019. Månedlige husleier i kommunale utleieboliger varierer ut fra størrelse, kvalitet og plassering, men ligger i dag (aug 2018) i området ca kr 3.400 – ca 7.000. Dette er inklusive kommunale avgifter, men eksklusive oppvarming.

Utleiehytter

Øker med deflator 2,6 % i 2019.

Utleiepriser pr døgn	2018	2019
Marithytta	205	210
Piggerud	155	160
Krokvasshytta	155	160
Snøploghytta	75	80

Skogsarbeider

Rådmannen er gitt fullmakt til å justere timeprisen i tråd med utvikling i lønn. Oppstillingen under er derfor kun veiledende. Pris eks.MVA

	2018	2019
Timepris ekskl mva	315	320

Tomtepriser

Tomteprisene ble regulert opp med 10 % fra 2013 til 2014 og med 10 % fra 2017 til 2018. Dette gjelder både næringsstomter, boligstomter, tilleggsarealer og kommunale hyttefelt. Ingen økning i 2019.

Eiendomsgebyrer

1. Kommunale vann- og kloakkgebyrer

Med hjemmel i forskrift om kommunale vann- og avløpsgebyrer fastsettes følgende gebyrer:

Engangsgebyrene ved tilknytning til kommunalt vann og avløp er uforandret for boliger, næringsseiendom og fritidsbebyggelse i 2019. Engangsgebyrene er planlagt økt fra og med 2020 med årlig 25.000 kroner i resten av planperioden.

Abonnementsgebyrene er uforandret for både vann og avløp.

Forbruksgebyret på avløp økes med 11 % . Forbruksgebyret på vann økes med 17 % . Den totale økningen på vann utgjør gjennomsnittlig 7,5 % basert på et årsforbruk på 105 m3. Økningen for avløp utgjør gjennomsnittlig 4,5 % ved forbruk på 105 m3.

Engangsgebyrer ved tilknytning av boliger, næringsseiendommer og fritidsbebyggelse	2018 eks mva	2019 eks mva	2019 inkl mva
Tilknytning for vann	8 000	8 000	10 000
Tilknytning for avløp	12 000	12 000	15 000

Tilknytningsavgiften er pr boenhet og er uavhengig av størrelse på boligen.

Årsgebyrer pr boenhet, næringsseiendom og fritidsbebyggelse	2018	2019	2019
	eks mva	eks mva	inkl mva
Abonnementsgebyr og minimumsgebyr for vann	3 250	3 250	4 062,50
Abonnementsgebyr og minimumsgebyr for avløp	3 640	3 640	4 550,00
Forbruksgebyr pr m3 for vann	22,76	26,70	33,38
Forbruksgebyr pr m3 for avløp	21,80	24,26	30,33

Diverse gebyrer for vann, avløp og bruk av vannmåler	2018	2019	2019
	eks mva	eks mva	inkl mva
Gebyr for stenging/plombering og gjenåpning av vann	650,00	650,00	812,50
Gebyr for manglende avlesing av vannmåler	275,00	275,00	343,75
Kontrollavlesing av vannmåler	650,00	650,00	812,50
Gebyr for ikke å etterkomme krav om montering av vannmåler beregnes ut fra stipulert forbruk + 50 % pr år			
Gebyr for manglende plombering av vannmåler	650,00	650,00	812,50

2. Gebyrer for slamtømming

Med hjemmel i lov om forurensning fastsettes følgende gebyrer:

Slamtømming for boenheter	2018	2019	2019
	eks mva	eks mva	inkl mva
Kontroll og oppfølging av avløpsanlegg i spredt bebyggelse	545,00	545,00	681,25
Slamtømming av boenheter:			
Slamavskillere med klosett, tømming hvert andre år. Pris pr. tømming.	1 500,00	1 350,40	1 688,00
Slamavskillere som er større enn 4 m3 faktureres etter kbm.	432,00	390,00	487,50
Gråvannstanker, tømming hvert andre år. Pris pr kbm	364,00	364,00	455,00
Tette tanker, tømming hvert år. Pris pr kbm.	364,00	364,00	455,00
Tømming anlegg hos abonnenter som er tilknyttet kommunalt nett og hvor årsaken er for dårlig kommunalt nett.	0	0	0

Slamtømming av fritidseiendommer:	2018	2019	2019
	eks mva	eks mva	inkl mva
Slamavskillere med klosett, tømming hvert andre år. Pris pr. tømming.	1 500,00	1 350,40	1 688,00
Slamavskiller som er større enn 4 m3 faktureres etter kbm.	432,00	390,00	487,50
Gråvannstanker, tømming hvert andre år. Pris pr kbm	364,00	364,00	455,00
Tette tanker, tømming hvert andre år. Pris pr kbm.	364,00	364,00	455,00
Slamtømming fra næringseiendommer:			
Tømming av alle typer anlegg hvert annet år. Pris pr. kbm	364,00	364,00	455,00
For alle kategorier:			
Minstegebyr når det betales etter antall kbm.	1 347,00	1 347,00	1 689,00
Akuttømming – mindre enn 24 timers varsel på hverdager. Faktureres av renovatøren direkte til abonnenten.	Ord. sats + 50% tillegg	Ord. sats + 50% tillegg	
Akuttømming- mindre enn 24 timer varsel på helge- og høytidsdager. Faktureres av renovatøren direkte til abonnenten.	Ord. sats + 50 % tillegg	Ord. sats + 50% tillegg	

3. Gebyrer for forbruksavfall

Med hjemmel i lov om forurensing fastsettes følgende gebyrer:

Avfallsgebyrer for husholdninger (tømming av restavfall, papir og plast hver 4. uke og kjøkkenavfall hver 2. uke)	2018	2019	2019
	eks mva	eks mva	inkl mva
Restavfall/kjøkkenavfall, 80/80 liters dunk	2 084,00	2 167,00	2 708,75
Restavfall/kjøkkenavfall, 140/80 liters dunk, standard	2 147,00	2 233,00	2 791,25
Restavfall/kjøkkenavfall, 240/80 liters dunk	2 611,00	2 716,00	3 395,00
Restavfall 660 liters dunk	8 590,00	8 934,00	11 167,50
Restavfall 360 liters dunk	5 376,67	5 592,00	6 990,00
Restavfall/kjøkkenavfall 240/80 liters dunk for 2 husholdninger	1 982,00 pr. hush	2 061,00 pr. hush	2 576,25 pr. hush
Rabatt for fellesløsninger pr.abonntent. Vurderes særskilt	- 330,00	- 330,00	- 412,00
Rabatt for husholdninger med hjemmekompostering eller liknende ordning	- 300,00	- 300,00	- 375,00
Gebyr ved overgang til annen prisgruppe ved skifte av dunk	250,00	250,00	312,50

Fritidsrenovasjon (henteordning med tømning hver 4. uke og hver 2. uke i sommermånedene)	2018	2019	2019
	eks mva	eks mva	inkl mva
Restavfallsdunk 140 liters standard	1 073,00	1 115,00	1 393,75
Restavfallsdunk 240 litersdunk	1 304,00	1 356,00	1 695,00
Restavfallsdunk etter avtale (gebyrfastsettes i hvert enkelt tilfelle) minimum	1 304,00	1 356,00	1 695,00
Containerrenovasjon, tømning hver uke	1 073,00	1 115,00	1 393,75

Økningen i gebyrene for standarddunker utgjør 4,0 % fra 2018 til 2019.

4. Feiegebyr

Med hjemmel i Brannvernloven § 28 og forskrift om feiing og tilsyn med fyringsanlegg av 1/1-2016 fastsettes følgende feiegebyr. Det er ikke lenger tillatt å unnta fritidseiendommer fra forskrift og gebyrene vil bli gjort gjeldende for disse eiendommene. Det foreslås nye gebyrer i hht. ny feieforskrift som trår i kraft i løpet av 2018.

Gebyrøkning for fast bebodde eiendommer øker med 19 %. Nytt gebyr for fritidseiendommer er beregnet ut fra en faktor på 1,9 ut fra et normalgebyr.

	2018	2019	2019
	eks mva	eks mva	inkl mva
Behovsprøvet feiing og tilsyn	296,00	352,00	440,00
Feiing av hytter og fritidsboliger:	-	669,00	836,25
Engangsgebyr ved feiing på bestilling	609,28	609,28	761,60
Engangsgebyr ved ekstra tilsyn	609,28	609,28	761,60
		*	
		*	
		*	

LOKAL FORSKRIFT, GEBYRREGULATIV 2019 FOR BYGGESAKER, KART- OG OPPMÅLINGSARBEID MED MER

Erstatter tidligere vedtatt forskrift/regulativ. Gebyrregulativet følger gjeldende lover/forskrifter, og endringer i løpet av kalenderåret kan være påkrevd. Gjeldende fra 1.1.2019

Endringer med rød skrift er endringer utover vanlig prisstigning på 2,6 % (deflator). Nytt forslag i rødt ved siden av vanlig prisstigning i sort.

Oppsummert de viktigste endringer:

- Mer entydig skille på større og mindre tiltak for veg og parkeringsanlegg
- Rimeligere gebyr for endringer av mindre tiltak og dispensasjonsbehandling av mindre tiltak siden disse saker har rask saksbehandlingstid
- Økning av gebyr for planprogram, grunngebyr reguleringsplan og endring av reguleringsplan grunnet omfattende arbeid i disse saker.
- Gebyr også på planer som trekkes før sluttbehandling
- Justeringer av oppmålingsgebyr for eierseksjoner og endring av gebyr for seksjonering Kap.F, her er lagt inn søknadsgebyr og en timesats siden arbeidsomfanget kan variere mye fra sak til sak.
- Mindre justeringer og presiseringer for øvrig.

Gebyrer og annen betaling for tjenester/varer med hjemmel i:

- § 33-1 i plan- og bygningsloven (byggesaksdelen) av 27.6.2008 nr 71, i kraft 1.7.2010
- § 7 og 15 i lov om eierseksjoner av 23. mai 1997 nr 31
- § 12 i jordloven
- §51 og 52a i forurensningsloven
- Forskrift om kommunale viltfond og fellingsavgift for elg og hjort, § 5 med hjemmel i Viltloven § 40
- Miljødirektoratet vedtar fellingsavgifter for hvert jaktår som løper fra 1.4 – 31.3
- Sentral forskrift om gebyr for behandling av konsesjons- og delingssaker, vedtatt 14.des. 2011
- Ny lov NOU 1:1999- Lov om eiendomsregistrering: Et samlet gebyr for oppmålingsforretning og matrikkelføring
- Matrikkelloven § 30 Utlevering og behandling av opplysninger fra matrikkelen
- Matrikkelloven § 32 Offentlige gebyr og betaling for matrikkelforskriften § 16

Lokal forskrift hjemlet i Matrikkelforskriften § 18 (3), 3. setning, om unntak av tidsfrister i saker som krever oppmålingsforretning:

- § 1 Utsatt tidsfrist for gjennomføring av oppmålingsforretning i vinterhalvåret.
- Tidsfristen som er fastsatt i Matrikkelforskriften § 18 første ledd løper ikke i perioden 1. november til 15. mai. I de deler av kommunen hvor nødvendige adkomstveger er vinterstengt etter 15. mai, løper ikke tidsfristen før vegene er åpnet etter vinterstenging.
- § 2 Ikrafttreden: Denne forskrift trer i kraft samme dato som den blir kunngjort i Norsk Lovtidend.

Kapitteloversikt

KAPITTEL	OMHANDLER
Kap. A	Alminnelig bestemmelser
Kap. B	Tjenester som skal betales etter medgått tid
Kap. C	Gebyrer for arbeider etter plan- og bygningsloven, jf § 33-1 og forurensningsloven § 51 og 52
Kap. D	Gebyrer for behandling av konsesjonssaker og deling etter jordloven § 12
Kap. E	Gebyrer for arbeider etter matrikkeloven (Loven § 32, forskriftene § 16)
Kap. F	Gebyrer for arbeid etter lov om eierseksjoner (§ 7)
Kap. G	Fellingsavgifter etter viltloven (§ 40)

KAP. A Alminnelig bestemmelser

A1 Betalingsplikt:

Alle som får utført tjenester etter dette regulativ skal betale gebyr. Gebyret skal betales til kommunekassa etter regnings oppgave fra avdeling for Arealforvaltning. Gebyret beregnes etter de satser som gjelder på det tidspunkt planforslag, fullstendig søknad, tilleggssøknad, melding eller begjæring/rekvisisjon foreligger.

Kommunen skal av eget tiltak betale tilbake det tiltakshaver eller rekvirent måtte ha til gode. Det samme gjelder der kommunen ved feil har krevd og mottatt for mye i gebyr. Det kan ikke kreves rentetillegg på for mye betalt gebyr.

Avbrutt arbeid: Når en tiltakshaver/rekvirent forårsaker at kommunens arbeid må avbrytes eller avsluttes før det er fullført, skal det betales en andel av tilhørende gebyr tilsvarende det kommunen har utført eller må utføre. Se for øvrig C21, C18 og E1

A2 Betalingstidspunkt:

Gebyr skal være betalt innen 30 dager regnet fra fakturadato. Ved for sen betaling kreves et purregebyr på kr 65,- ved første gangs varsel og kr 195,- ved andre gangs varsel (Sats for 2015 som for saker ellers i kommunen-kan måtte justeres). Til vanlig faktureres gebyret etterskuddsvis, men:

Reguleringsplaner, bebyggelsesplaner og mindre vesentlige reguleringsendringer.

Forslagsstiller er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Gebyret må være betalt før saken legges ut til offentlig ettersyn, og for mindre vesentlige endringer før forhåndsuttalelse.

Byggesaker

Tiltakshaver er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Gebyrer skal være betalt før kommunen utsteder ferdigattest eller midlertidig brukstillatelse. Gebyr for ansvarsretter knyttet til rammetillatelse skal betales når det gis rammetillatelse, gebyr for ansvarsretter knyttet til igangsettingstillatelse når dette blir innvilget.

Kart- og oppmålingsarbeider

Rekvirenten (den som søker deling) er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Alle tilhørende gebyrer skal være betalt før det utstedes midlertidig forretning, målebrev eller registreringsbrev. Der tinglysing er nødvendig vil tinglysingsgebyr kr 525,- komme i tillegg, se lov om rettsgebyr § 21.

Gebyr for arbeid etter matrikelloven.

Dokumentavgift kan kreves inn forskuddsvis.

A3 Indeksregulering:

Satsene vil bli regulert i samsvar med deflatoren fra 1.1. hvert år. **For 2019 er deflator 2,6 %**

A4 Endringer i gebyrregulativet.

Endringer i gebyrregulativet vedtas av Kommunestyret.

A5 Urimelig gebyr:

Hvis gebyret anses å bli åpenbart urimelig i forhold til det arbeid og de kostnader Avdelingen for Arealforvaltning har hatt med saken, eller anses åpenbart urimelig av andre grunner, kan det fastsettes passende gebyr.

Etter søknad om reduksjon av gebyr, kan planutvalget fastsette lavere gebyr dersom gebyret anses åpenbart urimelig.

A6 Klageadgang:

Gebyrfastsettelsen i den enkelte sak kan ikke påklages, da dette kun er oppfølging av regulativet. Dette gjelder ikke der det treffes skjønsmessige avgjørelser etter A5.

KAP. B Tjenester som betales etter medgått tid (pr. time):

Tjeneste	Gebyr
Kontorarbeid	595
Feltarbeid, enkeltperson med GPS	840

KAP. C Gebyrer for arbeid etter plan- og bygningsloven §33-1 og forurensningsloven §51 og 52

Gebyr for kartprodukter på papir eller levering på pdf- filer eller annet bildeformat.

Gebyr for papirkopier av analoge kart eller tegninger.

Gebyr for utskrift på papir fra digitale kartdatabaser eller levert på pdf- eller annet bildeformat.

Tilrettelagte utskrifter/kopier gebyrlegges som vist i C1 og C2 og kan betales kontant i servicetorget. I saker med saksbehandlingsgebyr dekker gebyret nødvendige kopier/utskrifter og naboinformasjon.

Situasjonskart er et så ajourført og kvalitetssikret kart som kommunen kan levere. Det inneholder grunnkart med eiendomsgrenser supplert med planlinjer (der hvor det finnes digitale plandata) og annen relevant informasjon. Det gis også informasjon om eiendommens areal, reguleringsbestemmelser eller kommuneplanbestemmelser, nabooppgave m.v.

Forenklet situasjonskart er et situasjonskart uten full informasjonsdekning men med naboliste.

C1 Situasjonskart		Satser
1	Situasjonskart inklusiv plandata og nabooppgave	245
2	Forenklet situasjonskart med nabooppgave	195

C2 Gebyr for tilrettelagte kopier av (plan)kartverk, tegninger og kartplott		
1	Papirkopi A3 og mindre pr stk	25
2	Kartplott i farger, A3 og mindre pr stk	70
3	Kartplott A2	290
4	Kartplott A1	370
5	Kartplott A0	470
6	Bekreftet kopi av målebrev	245
Prisene gjelder første utskrift, halv pris på etterfølgende		

C3 Gebyr for rett til disposisjon av digitale kartdata		
For salg av kart og geodata betales gebyr i samsvar med satser anbefalt av geovekstforum, ref. Geovekst veiledning kap. 15. Prisene beregnes per dekar etter en priskalkulator for:		
<ul style="list-style-type: none">• Grunnkart(inkludert høydekurver og eiendomskart• Eiendomskart		
1	Utlevering av reguleringsplandata	1365
2	Utlevering av kommuneplandata, pr. km ²	260
For digitale kartdata og andre kartprodukter blir det beregnet mva. i tillegg til oppgitte priser i dette regulativet. Det er etablert automatisk leveranse av digitale kartdata via InfoLand. Gå til InfoLand via følgende link: http://www.eiendomsinfo.no/wps/infoland/ og velg kjøp av basiskart som vektordata. Kommunens kart web-innsyn startes og området som ønskes kjøpt må defineres. Pris beregnes etter forenklet Geovekst prismodell. Bestilling av eiendoms pakke i InfoLand kr. 2500,-		

Tiltak som krever søknad og tillatelse, jf. PBL § 20-1. Prisene i punkt C4-C12 gjelder ett-trinns behandling:

C4 Tiltak etter § 20-1 a) og d) og g)		
1	Oppføring av boliger, hytter, garasjer og uthus/anneks	
1.1	Boligbygg – første boenhet	12595
1.2	Boligbygg - tillegg på kr 2560 pr boenhet utover den første.	
1.3	Hytteenhet	12595
1.4	Frittliggende garasjer og uthus/anneks	6300

2	Tilbygg, påbygg og ombygging m.m. boliger, hytter, garasjer og uthus	
2.1	Bolighus og hytter	5250
2.2	Garasje og uthus	2625
3	Andre bygg: nybygg, tilbygg, påbygg, ombygging m.m	
3.1	Tiltaksklasse 1	12595
3.2	Tiltaksklasse 2	20990
3.3	Tiltaksklasse 3	41980
3.4	Landbruksbygg over 1000m ² (se C15 for mindre landbruksbygg)	12595
4	Plassering av varig konstruksjon eller anlegg	
4.1	VA-ledninger, kabler, antenner og lignende	3860
4.2	Privat avløpsanlegg, både over og under 50 PE(fra 2015)	3860
4.3	Rehabilitering av privat avløp som ikke omfatter endring i spredeareal og grøfter	2510
4.4	Rehabilitering av innstikksledning	1285

C5 Tiltak etter § 20-1 b) og c)		
1	Fasadeendring, vesentlig endring eller vesentlig reparasjon av tiltak som nevnt under § 20-1 a)	2625

C6 Tiltak etter § 20-1 d)		
Bruksendring, vesentlig utvidelse eller vesentlig endring av tidligere drift av tiltak som nevnt i bokstav a)		
1	Mindre endringer - uten ansvarsrett	2100
2	Vesentlige endringer – med ansvarsrett	5250

C7 Tiltak etter § 20-1 e)		
1	Riving av bygg i vernekategori 4(SEFRAK)	2100
2	Riving av bygg i vernekategori 2 og 3	3165
3	Riving av bygg i vernekategori 1	4350
4	Riving av andre tiltak nevnt under C4	2100
5	Riving av bygninger som ikke krever ansvarsrett	1935

C8 Tiltak etter § 20-1 f) og g)		
1	Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner	2100
2	Oppdeling, sammenføring av bruksenheter i bolig samt ombygging som medfører fravikelse av bolig	2100

C9 Tiltak etter § 20-1 h) og i)		
1	Oppføring av innhengning mot veg, skilt eller reklameinnretning eller lignende	2100

C10 Tiltak etter § 20-1 m)		
Deling av eiendom eller bortfeste av enhet i mer enn 10 år		
1	For søknad om fradeling av tomt i regulert område, hvor tomteinndeling ikke inngår i vedtatt plan	3315
1.1	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	600
2	For søknad om fradeling av tomt i samsvar med vedtatt plan	2100
2.2	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	370
3	For søknad om fradeling av tomt i uregulert område, pr tomt	4195
4	Fradeling av tilleggsareal/arealoverføring <i>Med dette menes all fradeling av areal som skal legges til en annen eiendom, uavhengig av om det behandles som en fradeling av eget areal først, og så skal slås sammen, eller om man overfører arealet direkte til den andre eiendommen uten å gå om fradeling i egen tomt først.</i>	2100
For punkt 3 og 4 vil gebyr for eventuell dispensasjonsbehandling komme i tillegg		

C11 Tiltak etter § 20-1 k)		
Vesentlig terrenginngrep		
1	Steinbrudd, masseuttak, fylling, bru, kaianlegg, underjordisk anlegg, anlegg i fjell, tribuner, molo og lignende	5250
2	Støttemur, basseng, brønn og lignende	2625

C12 Tiltak etter § 20-1 l)		
Anlegg av veg eller parkeringsplass		
1	Større anlegg (P-plass over 800 m ² eller veg over 500 meter lengde)	5250
2	Mindre anlegg	2100

C13 Trinnsvis behandling etter plan – og bygningsloven § 20-1		
1	Rammetillatelse. Gebyr som nevnt under pkt. C4-C12	3150
2	Igangsettingstillatelse. For hver igangsettingstillatelse etter gitt rammetillatelse	3150

C14 Endring av tillatelse		
----------------------------------	--	--

1	Endring eller tilleggsmelding i forhold til gitt tillatelse. Er det søkt om større endring(er) kan kommunen kreve at saken skal behandles som ny sak. Kommunen skal i så fall vurdere om det skal fastsettes reduserte gebyrer.	2625
---	--	------

C15 Tiltak som krever søknad og tillatelse og som kan forestås av tiltakshaver, pbl § 20-4		
1	Alminnelige driftsbygninger i landbruket (nybygg inntil 1000 m2 og tilbygg hvor totalt areal ikke overstiger 1000 m2) - pbl § 20-4 b)	
1.1	Bygninger for husdyrhold	7730
1.2	Landbruksgarasje og lignende	5140
2	Arbeid i tilknytning til midlertidige bygninger, konstruksjoner eller anlegg etter pbl § 20-1 j) og som ikke skal plasseres for lengre tidsrom enn 2 år - pbl § 20-4 c)	2100
3	Mindre tiltak på bebygd eiendom – pbl § 20-4 a)	3150
3.1	Endringstillatelse mindre tiltak på bebygd eiendom - pbl §20-4 a) og c)	1800
4	Frittliggende bygg med BRA inntil 15m2 og mindre tilbygg uten bruksareal	2100

C16 Ferdigattester pbl § 21-10		
1	Ferdigattest for avløpsanlegg og andre søknadspliktige tiltak	1575
2	Ferdigattest etter pbl §20-4 og mindre tiltak som tilbygg og pipe	525

C17 Dispensasjoner pbl § 19-2		
1	Dispensasjon fra bestemmelser i plan- og bygningsloven (jf §20-1) m/tilhørende forskrifter og kommunale arealplaner	
1.1	Kan avgjøres uten høring	3675
1.2	Andre myndigheter er høringspart	7345
1.3	Tillegg i saker som krever politisk behandling	2100
2	Dispensasjon fra bestemmelser i plan- og bygningsloven m/tilhørende forskrifter for mindre tiltak på bebygd eiendom, pbl §20-4, a) og c)	
2.1	Kan avgjøres uten høring	2500
2.2	Andre myndigheter er høringspart	5000
2.3	Tillegg for saker som krever politisk behandling	1800
Der flere forhold inngår i samme dispensasjonssøknad, tas kun ett dispensasjonsbehandlingsgebyr. Ordinært saksbehandlingsgebyr i henhold til tiltakets art kommer i tillegg.		
3	Dispensasjoner for enkle tiltak (mindre garasjer inntil 50 m2, tilbygg osv) i LNF-områder i kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner som ikke ville vært søknadspliktig i plan. Gjelder tiltak etter Pbl §20-5 som ikke er i samsvar med plan	
3.1	Kan avgjøres uten høring	1575
3.2	Andre myndigheter er høringspart	3150
Det tas ikke byggesaksgebyr i tillegg siden dette gjelder tiltak som etter plan ikke er søknadspliktig.		

C18 Behandling av reguleringsplan		
1	Behandling av planprogram <i>Forslagstiller er ansvarlig for kunngjøring av planoppstart og kostnader tilknyttet høring av planprogram Arbeid saksbehandler gjør her faktureres etter Kap.B</i> <i>Gebyret beregnes og faktureres på tidspunktet alle dokumenter er levert kommunen for sluttbehandling av planprogrammet</i>	8400 15000
2	Behandling av reguleringsplanforslag grunngelyr	26240 30000
18.2.1	Gebyr pr. daa første 10 daa	2100
18.2.2	Gebyr pr. daa over 10 daa	1050
18.2.3	Gebyr pr. daa over 50 daa	525
Med i arealet regnes med bebyggelse og anlegg, samferdsel og teknisk infrastruktur og utbygging i sjø/vassdrag <i>Gebyret beregnes og faktureres på tidspunktet alle dokumenter er levert kommunen for sluttbehandling av reguleringsplanen</i>		
3	For reguleringsendringer som krever full behandling etter plan- og bygningsloven § 12-11 og § 12-12, 100 % av gebyr for reguleringsplan. For reguleringsplanendringer som medfører rask saksbehandling kan gebyret reduseres med inntil 50 %	
4	Mindre reguleringsendringer etter plan- og bygningsloven § 12-14, 2. avsnitt	10495 15000
5	Ved endelig avslag på planforslag betales inntil 80 % av satsene	
6	Behandling av planer avvist av formannskapet ved 1. gangs behandling Gjelder både planprogram og reguleringsplaner	8400
7	Planer som trekkes før sluttbehandling: Det betales inntil 80% av satsene.	
Forhåndskonferanse, befarng og lignende er inkludert i prisene. Annonsering kommer i tillegg. Kommunen bekoster utsending av reguleringsplanforslaget til høring mens etterfølgende nødvendige endringer bekostes av forslagstiller. Forslagstiller bekoster eventuelle utredninger som viser seg påkrevd, f.eks. arkeologisk undersøkelse, grunnundersøkelse og støyutredning.		

C19 Konsekvensutredninger (jf. Forskrift om konsekvensutredninger)		
	I de tilfeller der kommunen er ansvarlig myndighet for vedlegg I-tiltak, og i de tilfeller det blir utredningsplikt for vedlegg II-tiltak, skal det for behandling av konsekvensutredninger betales et gebyr. Dette i tillegg til eventuelt gebyr etter C18	5250

C20 Godkjenning av ansvarsrett for foretak – plan og bygningsloven § 22		
1	Godkjenning, samt utviding av godkjenningsområde SØK, PRO, UTF, KTR – der foretak ikke oppfyller kravene, pbl § 22-3 Jf. byggesakforskriften §11-4, 6.ledd a og b	1795
2	Godkjenning av selvbygger SØK, PRO, UTF, byggesakforskriften § 6-8	1795

C21 Avslag på byggesøknad og trekking av søknader

1	Dersom en byggesøknad fører til avslag, eller det er nedlagt arbeid i behandlingen og søknaden trekkes, skal det betales 50 % av fullt gebyr.
---	---

C22 Igangsetting uten tillatelse, sluttkontroll, ferdigattest m.m. (overtredelsesgebyr), jf Kapittel 16 i forskrift om byggesak av 26. mars 2010 nr 488.

1	Foretak kan ilegges overtredelsesgebyr inntil angitte beløpsgrense for forsettelige eller uaktsomme overtredelser som nevnt i forskriften § 16-1 bokstav a til g. Privatpersoner kan ilegges overtredelsesgebyr inntil halvparten av angitte beløpsgrenser for forsettelige eller uaktsomme overtredelser som nevnt i forskriften § 16-1 bokstav a til g. Ilegging av overtredelsesgebyr inntil kr 10.000,- delegeres til rådmannen.
2	For saksbehandling som påløper i samband med ulovlig arbeid og/eller arbeid som er utført i strid med tillatelse/bestemmelse eller er satt i gang uten tillatelse, gis et tilleggsgebyr på 50% av gebyrregulativet for tiltaket.

C23 Avviksbehandling

1	Ved avdekking av avvik i byggeprosjekter ved kommunens tilsyn, hvor det utarbeides avviksrapport, pr rapport	850
---	--	-----

C24 Sakkyndig bistand ved tilsyn, jf pbl § 25-2 annet ledd

1	Hvis tilsynet viser vesentlig svikt som ikke er ivaretatt ved uavhengig kontroll, kan kommunen kreve sakkyndig bistand eller utføre tekniske prøver for tiltakshavers regning
---	---

C25 Pålegg om undersøkelse etter Forurensningsloven §51 og 52a)

1	Forurensningsmyndigheten kan pålegge den som har, gjør eller setter i verk noe som fører eller som det er grunn til å tro kan føre til forurensning, å sørge for eller bekoste undersøkelser eller lignende tiltak som med rimelighet kan kreves for å a) fastslå om og i hvilken grad virksomheten fører eller kan føre til forurensning, b) klarlegge årsaken til eller virkningene av inntrådt forurensning, c) klarlegge hvordan forurensningen skal motvirkes. Bestemmelsen i første ledd får tilsvarende anvendelse på virksomhet som fører, eller kan føre til avfallsproblemer. Det påløper for øvrig saksbehandlingsgebyr etter medgått tid, se Kap.B
---	---

C26 Reduserte satser ved lang saksbehandlingstid, jf pbl § 21-7 og byggesakforskrift § 7-6

1	Saksbehandlingstid regnes i samsvar med § 21-7 i plan- og bygningsloven av 27.6.2008 nr 71 og §§ 7-1 til 7-6 i forskrift om byggesak av 26. mars 2010 nr 488. <i>Ved overskridelse av tidsfristene i § 7-4 bokstav a og plan- og bygningsloven § 21-7 første og fjerde ledd skal kommunen tilbakebetale tiltakshaver 25 % av det totale gebyret for hver påbegynt uke tidsfristen overskrides. Bestemmelsen gjelder ikke dersom det er avtalt særskilte frister eller kommunen har forlenget fristen etter § 7-3. I slike tilfeller inntreir virkninger av fristoverskridelse fra det tidspunkt den avtalte eller forlengede frist overskrides.</i>
---	--

C27 Kostnader tilknyttet fagkyndig rapport i aktsomhetsområder/faresoner

1	I aktsomhetsområder eller faresoner for skred, flom etc. der det blir stilt krav om fagkyndig rapport/utredning, skal dette bekostes av tiltakshaver. Gjelder både byggesaker og plansaker.
---	---

KAP. D Gebyrer for behandling av konsesjonssaker og deling etter jordloven §12**D1 Konsesjonsbehandling**

1	Enkle/kurante saker	1500
2	Andre saker	5000

D2 Deling etter jordloven § 12

1	Enkle/kurante saker	1000
2	Andre saker	2000

KAP.E Gebyrer for arbeider etter matrikkeloven

Gebyrer for arbeider etter matrikkeloven (Loven § 32, forskriftene § 16) fastsettes som følger:

E1 Oppretting av matrikkelenhet

1	Oppretting av grunneiendom og festegrunn	
1.1.	Areal fra 0 – 2000 m ²	17470
1.2	areal fra 2001 m ² : økning pr. påbegynt 1000 m ² opp til 5 daa	2580
1.3	For større arealer i LNF-områder utregnes gebyr i forhold til medgått tid, se satser Kap.B	
2	Oppretting av grunneiendom og festegrunn - tilleggsarealer For oppretting av grunneiendom som tilleggsareal til eksisterende eiendommer, samt for frittliggende arealer til enkeltstående naust, garasjer uthus og lignende	
2.1	areal fra 0-250 m ²	6455
2.2	areal fra 250-700 m ²	10325
2.3	areal over 700 m ² - økning pr. påbegynt 1000 m ²	2580

3	Matrikulering av eksisterende umatrikulert grunn (eks. veiareal)	
3.1	areal fra 0 – 2000 m ²	3870
3.2	areal fra 2001 m ² – økning pr. påbegynt daa	325
4	Oppmåling av uteareal på eierseksjon – gebyr pr. eierseksjon	
4.1	Areal fra 0 – 250 m² 50	3870 3000
4.2	Areal fra 51-250 m ²	5700
4.3	Areal fra 251 m ² – 1000 2000 m ²	6455 11500
4.4	Areal fra 1001 2001 m ² – økning pr. påbegynt 1000 m ²	1295 2300
5	Oppretting av anleggseiendom Gebyr som for oppretting av grunneiendom, eller etter volum	
5.1	Volum fra 0 – 2000 m ³	3870
5.2	Volum fra 2001 m ³ – økning pr. 1000 m ³	325
6	Registrering av jordsameie Gebyr for registrering av eksisterende jordsameie faktureres etter medgått tid og medgåtte kostnader.	
6.1	Minstegebyr	2580
7	Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning	3870
8	Gebyr for utført arbeid når saken blir trukket før den er fullført, må avvises, ikke lar seg matrikkelføre på grunn av endrede hjemmelsforhold eller av andre grunner ikke kan fullføres, settes til 1/3 av gebyrsatsene etter E1.	

E2 Grensejustering		
1	Grunneiendom, festegrund og jordsameie Ved gebyr for grensejustering kan arealet for involverte eiendommer justeres med inntil 5 % av eiendommens areal. (maksimalgrensen er satt til 500 m ²). En eiendom kan imidlertid ikke avgi areal som i sum overstiger 20 % av eiendommens areal før justeringen. For grensejustering til veg- eller jernbaneformål kan andre arealklasser gjelder.	
1.1	Areal fra 0 – 250 m ²	6770
1.2	Areal fra 251 m ² – 500 m ²	10325
2	Anleggseiendom For anleggseiendom kan volumet justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens volum, men den maksimale grensen settes til 1000 m ³	
2.1	Volum fra 0 – 250 m ³	2580
2.2	Volum fra 251 m ³ – 1000 m ³	5150

E3 Arealoverføring		
1	Grunneiendom, festegrund og jordsameie Ved arealoverføring skal oppmålingsforretning og tinglysning gjennomføres. Arealoverføring utløser dokumentavgift. Dette gjelder ikke arealoverføring til vei- og jernbaneformål. Dokumentavgiften kan kreves inn på forskudd.	
1.1	Areal fra 0-250 m ²	9680
1.2	Areal fra 251- 700 m ²	15480
1.3	Arealoverføring pr. nytt påbegynt 500 m ² medfører en økning av gebyret på	2580

2	Anleggseiendom For anleggseiendom kan volum som skal overføres fra en matrikkelenhet til en annen, -ikke være registrert på en tredje matrikkelenhet. Volum kan kun overføres til en matrikkelenhet dersom vilkårene for sammenføring er til stede. Matrikkelenheten skal utgjøre et sammenhengende volum. Dokumentavgiften kan kreves inn på forskudd.	
2.1	Volum fra 0-250 m3	9680
2.2	Volum fra 251-500 m3	15480
2.3	Volumoverføring pr. nytt påbegynt 500 m3 medfører en økning av gebyret på	2580

E4 Klarlegging av eksisterende grense der grensen tidligere er koordinatbestemt ved oppmålingsforretning		
1	For inntil 2 punkter	3225
2	For overskytende grensepunkter, pr. punkt	1295

E5 Klarlegging av eksisterende grense der grensen <u>ikke</u> tidligere er koordinatbestemt eller klarlegging av rettigheter		
1	For inntil 2 punkter	5800
2	For overskytende grensepunkter, pr. punkt	1295
3	Gebyr for klarlegging av rettigheter faktureres etter medgåtte kostnader	
E5 Privat grenseavtale		
1	For inntil 2 punkter	4525
2	For hvert nytt punkt	650
Billigste alternativ for rekvirent velges. Alternativt kan gebyr fastsettes etter medgått tid og medgåtte kostnader		

E6 Urimelig gebyr		
Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene kommunen har hatt, kan administrasjonssjefen eller den han/hun har gitt fullmakt, fastsette et passende gebyr.		

E7 Forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken		
1	Gjør rekvirenten under sakens gang forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken, opprettholdes likevel gebyret.	

E8 Utstedelse av matrikkelbrev		
1	Matrikkelbrev inntil 10 sider	225
2	Matrikkelbrev over 10 sider	440

KAP. F Gebyrer for arbeider etter lov om eierseksjoner (§7 og §15)

F1 Begjæring om seksjonering eller reseksjonering av en eiendom		
1	Sak som krever befaring	5 x rettsgebyret
2	Sak som ikke krever befaring	3 x rettsgebyret
Rettsgebyret er fastsatt av justisdep. (kr.1049, -1.jan.2017)		
Utover søknadsgebyret kr. 2000,- beregnes timepris etter medgått tidsbruk etter Kap.B Gebyr for eventuell oppmålingsforretning Kap.E1, utstedelse av matrikkelbrev Kap.E8 og tinglysning kommer i tillegg.		

F2 Gebyr for målebrev for grunnareal som inngår i en seksjon

1	80 % av satsene i E1
---	----------------------

KAP. G Fellingsavgift etter viltloven (§40)

G1 Fellingsavgift elg og hjort

1	Satser fra Miljødirektoratet følges, fastsettes av Viltnemnda i året
---	--

Vedlegg 2 – Målekart pr avdeling

Oppvekst

Hov barnehage				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	12	11,8	10	Inkludert 1 ekstraassistent enkeltvedtak
Antall heltidsplasser	59,9	53	53	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Medarbeiderundersøkelsen	4,5		4,4	
Nærvær (i %)	92,5%	89,1		
Økonomisk resultat (i %)	100 %		92,4	

Grettegutua barnehage				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	18,9	17,2	12,8	
Antall heltidsplasser	86	87	71	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Medarbeiderundersøkelsen	4,5		4,3	
Nærvær (i %)	92,5 %	87,1	87,7	
Økonomisk resultat (i %)	100 %		118 %	

Trevatn barnehage				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	4,4	4,4	4,0	
Antall heltidsplasser	15	11	13,8	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Medarbeiderundersøkelsen	4,5		4,3	
Nærvær (i %)	92,5 %	92,7	75,8 %	
Økonomisk resultat (i %)	100 %		124,6	

Fluberg barnehage				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	6,3	--	--	
Antall heltidsplasser	20	--	--	

	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Medarbeiderundersøkelsen	4,5	--	--	
Nærvær (i %)	92,5 %	--	--	
Økonomisk resultat (i %)	100 %	--	--	

Svingen barnehage				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	20	16,3	13,8	
Antall heltidsplasser	93	96	73,4	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Medarbeiderundersøkelsen	4,5		4,3	
Nærvær (i %)	92,5	89,3	87,6 %	
Økonomisk resultat (i %)	100 %		104%	

Vestsida barnehage				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	3,3	8,2	8,9	
Antall heltidsplasser i bhg	7,0	11,2	14,6	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Medarbeiderundersøkelsen	4,5		4,2	Resultatet gjelder oppveksts.
Nærvær (i %)	92,5 %	99,5	83,2%	
Økonomisk resultat (i %)	100 %		91,9	

Fryal skole og SFO				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	31,0	33,2	34,8	
Antall elever	235	235	252	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Elevenes trivsel	4,5	4,3	4,4	
Medarbeiderundersøkelsen	4,5		4,3	
Nærvær (i %)	94,0 %	93,1	93,7 %	
Økonomisk resultat (i %)	100 %			

Odenes skole og SFO				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	18,7	17,9	17	
Antall elever	109	118	113	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Elevenes trivsel				
Medarbeiderundersøkelsen	4,5		4,4	
Nærvær (i %)	94 %	95,2	93,7 %	
Økonomisk resultat (i %)	100 %		110,5	

Søndre Land ungdomsskole				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	30,9	31	31	
Antall elever	190	183	195	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Elevenes trivsel				
Medarbeiderundersøkelsen	4,5		4,3	
Nærvær (i %)	97,5 %	94,9 %	97,7 %	
Økonomisk resultat (i %)	100 %		100,0 %	

Voksenopplæring, integrering og spesialpedagogiske tjenester (VIS)				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	10,5	10,5	10,5	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Medarbeiderundersøkelsen	4,5		3,5	
Nærvær (i %)	94 %	91,5	91 %	
Økonomisk resultat (i %)	100 %		114,4	

Helse, omsorg og velferd

Hverdagsrehabilitering:	Mål 2019	Resultat 2018	Resultat 2017	
Fysisk funksjon målt i SPPB – endring i poengsum fra start til avslutning (gj.snitt)	>1	1,75	1,3	Per sept.18
COPM – økning av brukers opplevelse av utførelse av aktivitet fra start – slutt (gj.snitt)	>2	1,7	3,4	Per sept.18 (Bruker scorer fra 1-10 ved oppstart og det samme ved avslutning)
COPM – økning av brukers opplevelse av tilfredshet – endring fra start – slutt (gj.snitt)	>2	2,2	3,2	Sept.-18
Gj.snitt tjeneste tid per bruker ved start		1,6	2,6	
Gj.snitt tjeneste tid per bruker i hverdagsrehabiliteringsperioden		2,7	3,6	
Gj.snitt tjenestetid per bruker ved avslutning		1	1,6	

Fellesressurser/tildelingskontor				
Nøkkeltall	2019	2018		2017
Årsverk	4,5	4,5		4,5
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet	-			
Medarbeidertilfredshet				Avdelingen er for liten til at svar rapporteres
Nærvær (i %)	92,5	99,3*	96,5	*pr 2. kvartal
Økonomisk resultat (i %)	100	Ca 120*	85,9	

*vanskelig å si økonomisk resultat da utgifter til barnevern ligger i budsjettet til fellesressurser. Det mangler faktura fra og med juli. Årsprognosen er 5 millioner i overforbruk.

Institusjonstjenestene består av 1. og 2. etasje i Hovli sykehjem, 1. etasje innehar rehabiliteringstilbud, kommunale akutte døgnplasser, korttids- og langtidsplasser. 2. etasje gir i hovedsak tjenester til demente. Tjenestene skal være av god kvalitet, og bli gitt innenfor gitte rammer.

Pleie og omsorgstjenesten i institusjon				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	
Antall årsverk Hovli 1.etg	24,21	28,21	28	
Antall årsverk Hovli 2.etg	27,5	28,2	25,8	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet				
Medarbeidertilfredshet 1. etg	4,2		4,1	
Medarbeidertilfredshet 2. etg	4,2		4,1	
Nærvær 1.etg (i %)	92,5	87,5	90	2.kvartal
Nærvær 2.etg (i %)	92,5	83,7	86,7	2.kvartal
Økonomisk resultat (i %) 1.etg	100	98*	98	*årsprognose
Økonomisk resultat(i %) 2 etg	100	100*	110	*årsprognose
Antall korttidsplasser i % av antall plasser	23,5	21,6		12 av 51 i 2019 13 av 60 i 2018

Hjemmetjenesten yter praktisk bistand og opplæring i eget hjem. Den har i tillegg ansvar for omsorgslønn, trygghetsalarmer, hjemmevaktmester, avlastningstilbud til barn og unge, avlastning i eget hjem og LAR-Utegruppe samt Hov Nordre.

Hjemmetjenesten				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	111	112	112	
Vertskommunebrukere		36*	39	Pr nov-18
Trygghetsalarmer i bruk		168	180	
LAR mottakere		9	13	
BPA mottakere		4	3	

	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet				
Medarbeidertilfredshet	4,2		4,1	
Nærvær (i %)	92,5	91,2*	88,4	* pr 2. kvartal
Økonomisk resultat (i %)	100	104	108,16	

Hjemmesykepleien har ansvar for helsehjelp i hjemmet.

Hjemmesykepleien				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	
Antall årsverk – hjelpepersonell	17,5	17,5	17,5	
Merkantilt	0	0,5	0,5	
Antall brukere		314	293	
Vedtakter		446	630	
Bruk av digital medisindispenser (Pilly)		10	8	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet				
Medarbeidertilfredshet	4,5		4,5	
Nærvær (i %)	97%	93,7*	95,4	Pr 2.kvartal
Økonomisk resultat (i %)	100	99*	96,43	Årsprognose

Dagtilbudet består av tilbud til eldre og tilbud til personer med funksjonsnedsettelse samt demente. Eldresenteret har 6 korttidsplasser og 21 leiligheter med heldøgnsbemanning.

Eldresenter/dagtilbud				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	21,46	21,08	21,7	

	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet	>5	-	-	
Medarbeidertilfredshet	4,3*		4,3	*Bedre enn landsgjennomsnittet
Nærvær (i %)	92,5	*93,7	86,8	*Pr. 2. kvartal
Økonomisk resultat (i %)	100	*101	96	*årsprognose

Kjøkkenet produserer mat til sykehjem, eldrester, kantine og til hjemmeboende. Det skal driftes etter gjeldende normer, og tilby kvalitetsmessig god og ernæringsriktig mat til kunder.

Kjøkken				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	8,2	8,4	8,4	
Antall middagsporsjoner til hjemmeboende		7 500	9 600	
Antall middagsporsjoner solgt over disk i kafeteria, Hovli		6 000	10 500	Ny kasse, gir mer korrekt rapport
Antall salg av diskvarer		5 000	5 000	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet	>5			
Medarbeidertilfredshet	4.2*		3,8	*landsgjennomsnitt
Nærvær (i %)	96	*95,8	87,8	*2.kvartal
Økonomisk resultat (i %)	100	*99	97,2	*prognose

Helse og familie består av fire underavdelinger; legetjenesten, psykisk helse- og rustjeneste (kommunepsykologen er organisert her), helsestasjon og ergo./fysio./friskliv.

Helse og familie				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	26,7	25,7	24,9	Redusert 0,7 årsverk ved årsskiftet 2018, har fått tilført ved org. endringer/oppdager 1,5 årsverk fra nov.
Merkantil ressurs	0,25	0,25	0,25	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet	>5			Ikke gjennomført tidligere
Medarbeidertilfredshet	4,2*		4,2	Landsgjennomsnitt
Nærvær (i %)	92,5	82*	89,6	*2.kvartal
Økonomisk resultat (i %)	100	100*	137,3	*Årsprognose

NAV Søndre Land arbeider etter arbeids- og velferdsforvaltningens visjon "Vi gir mennesker muligheter", og har som hovedmål å bidra til en velfungerende velferdstjeneste og et velfungerende lokalsamfunn, samt gi innbyggere og næringsliv gode, behovsrettede og samordnede tjenester. De kommunale tjenestene i NAV-kontoret er: Tjenester i hht lov om sosiale tjenester i NAV (bl.a. økonomisk stønad, kvalifiseringsprogram, midlertidig bolig, råd og veiledning), gjeldsrådgiver, og bostøtte.

NAV				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	6,9	6,9	8,9	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet	>5		-	Ikke gjennomført
Medarbeidertilfredshet	>25		19,5	Energiscore HKI-undersøkelse i NAV. Resultatet ikke mottatt
Medarbeidertilfredshet 10-faktor	4,2*		4	* som landsgj.snittet
Nærvær (i %)	>95	97,5	92,1	*2.kvartal
Økonomisk resultat (i %)	100	98*	97,3	*årsprognose
Antall sosialhjelpsmottakere under 25 år	<8	9	6	
Søknader om økonomisk stønad behandlet innen 3 uker	>75	96,8	58	

Lokalsamfunn og stab

Renhold				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	17,70*	17,9*	18,55	* Budsjetterte årsverk
Antall kommunale bygg	27	27	26	
Antall kvadratmeter for renhold	29385*	30905*	28251*	Bruttoareal (NKF anbefaling)
Antall kvadratmeter pr årsverk	1660	1666	1570	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet	-	-	-	
Medarbeidertilfredshet	>4,5	-	4,5	
Nærvær (i %)	93	90,6*	87,8	* Basert på prognose pr. 30.09
Økonomisk resultat (i %)	100	101*	98,04	*basert på prognose per. 15.11

Bygg og vedlikehold				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	11,3*	12*	12*	* Budsjetterte årsverk
Antall kommunale bygg	91	101	101	Revet 8 bygg i 2018, regner med å selge 3, samt bygge ny 6-mannsbolig
Antall kvadratmeter for vedlikehold	Ca 50.000	50.842	50.842	
Gj.snitt forbruk energi i kwh pr m ²	150	150	166	KOSTRA-tall for formålsbygg
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet	-	-	-	
Medarbeidertilfredshet	>4,4	-	4,4	
Nærvær (i %)	97,0	97,0*	97,6	* Basert på 2. kvartal 2018.
Økonomisk resultat (i %)	100,0	101,6*	111,2	* Basert på 2. tertial 2018

Fellestjenester				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	8,8 *	9,4	11	* Det er lagt til grunn en omdisponering/reduksjon på ca 0,6 årsverk i løpet av 2019.
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet	-	-	-	Er ikke gjennomført siden 2016
Medarbeidertilfredshet	>4,1	-	4,1	
Nærvær (i %)	96,0	91,6*	93,8	* Basert på 2. kvartal 2018
Økonomisk resultat (i %)	100	105,0*	95,0	* Basert på 2. tertial 2018

Økonomiavdelingen				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	4	9,0*	13,2*	* Budsjetterte årsverk
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet	-	-	-	
Medarbeidertilfredshet	>4,0	-	4,0*	Felles med Lønn og personal
Nærvær (i %)	97,0	97,3*	96,7	* Basert på 2. kvartal 2018
Økonomisk resultat (i %)	100	103*	106	* Basert på 2. tertial 2018

Reduksjonen i årsverk fra 2018 til 2019 har 2 årsaker. I avdelingen var det 2,3 årsverk ved starten av 2018 som arbeidet med skatt og innkreving av kommunale fordringer. Disse er erstattet med et interkommunalt samarbeid, der Vestre Toten er vertskommune. I tillegg tilhørte de faglig tillitsvalgte i 2018 denne avdelingen, med 2,7 årsverk. Disse er i budsjettet for 2019 overført til personal- og lønnsavdelingen.

Personalavdelingen				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	7,5	3,8*	13,2*	* Budsjetterte årsverk
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet	-	-	-	
Medarbeidertilfredshet	>4,0	-	4,0*	Felles med økonomiavd.
Nærvær (i %)	95,0	72,9*	96,7	* Basert på 2. tertial 2018
Økonomisk resultat (i %)	100	110*	106	* Basert på 2. tertial 2018

Arealforvaltning				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	7,7*	8,9	10,2	* Budsjetterte årsverk, næringsrådgiver byttet avdeling
Selvkost Plansaksbehandling (%)	85*	44*	26	*prognoser for 2018 og anslag for 2019
Selvkost Bygge- og delesaksbehandling (%)	60*	71*	60	*prognoser for 2018 og anslag for 2019
Selvkost Kart- og oppmåling (%)	65*	60*	58	*prognoser for 2018 og anslag for 2019
Antall planer vedtatt etter PBL	2*	2	2	*Forventa kommunale planer, private i tillegg
Antall mottatte søknader om tiltak (byggesaker)		100*	146	*anslag for 2018
Antall dispensasjonssaker etter PBL		20*	22	*anslag for 2018
Revisjon av Energi- og klimaplan	Vedtak	Arbeid	Start	
Revisjon kommuneplan	Oppstart			
Kulturminneplan	Vedtak	Planarb	Planarb	
Kartlegging og verdsetting av friluftsområder	Vedtak	Planarb	Planarb	

Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Reguleringsplan Fagerlund			Vedtak	
Reguleringsplan Kråkvika	Planarb	Planarb	Start	
Reguleringsplan Klinkenbergtoppen	Vedtak	Start		
Reguleringsplan Idrettspark P-plass		utsatt	Start	
Reguleringsplan Hasvoldsæter næringsområde	Planarb	Ikke framdrift	Ikke framdrift	
Reguleringsplan Hovli omsorgsenter			Vedtak	
Reguleringsplan Grettejordet	Planarb	Planarb	Planarb	Forberedende møte med utbygger 2018
Ført tiltak i tiltaksbasen	100%	Etterslep	100%	
Tilfredsstillende saksbehandlingstid i avdelingen	100%	Etterslep	Nesten 100%	
Prod.tilskudd jordbruk tusen kr (antall søkere i parentes)			14 146 (108)	
Investeringsstilskudd Innovasjon Norge (IBU) tusen kr (ant.søkere i parentes)			200 (1)	
Kommunalt nærings- og kraftfond, tilskudd tusen kr (ant.søkere i parentes)			1 345 (6)	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet	-	-	-	
Medarbeidertilfredshet	>4,2	-	4,2	
Nærvær (i %)	96	92,3*	94,8	* Basert på 2. kvartal 2018
Økonomisk resultat (i %)	100	102*	84,0	* Basert på 2. tertial 2018

Kultur, idrett og fritid				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	7,73*	7,73	7,77	* Budsjetterte årsverk
Antall arrangement	30	30	30	

	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet		-	-	
Medarbeidertilfredshet	>4,2	-	4,2	
Nærvær (i %)	95,0	86,0	95,3	* Basert på 2. kvartal 2018
Økonomisk resultat (i %)	100	100	98,4	* Basert på 2. tertial 2018

Lavt nærvær i første to kvartaler i 2018 skyldes to langtidssykmeldinger. Pr. 3. kvartal 2018 er nærværet økt til ca. 90,6.

Teknisk drift				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk	14,36*	14,76*	14,76*	Budsjetterte årsverk
Selvkost vann	95,6	90,9	88,1	
Økning av antall tilknyttet vann	10	10	11	
Selvkost avløp	96,4	92,9	98,6	
Økning av antall tilknyttet avløp	10	10	10	
Selvkost slam	77,3	78,4	141,1	
Selvkost feiing	83,3	66,9	72,1	
Selvkost renovasjon	93,0	93,9	90,1	
Spredt avløp	107,0	105,3	78,6	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2019	2018	2017	
Brukertilfredshet	-	-	-	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	4,3	
Nærvær (i %)	94,5	97,0*	94,3	* Basert på 2. kvartal 2018
Økonomisk resultat (i %)*	100	192,31*	192,3	* Basert på 2. tertial 2018